

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE EĞİTİCİ ÇİZGİ
ROMAN ve EĞİTİCİ ÇİZGİ FİLM KULLANIMININ
ÖĞRENCİLERİN TUTUM, MOTİVASYON VE
AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİLERİ**

Mehmet ŞENTÜRK

Doktora Tezi

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2020

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE ve SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMAN VE EĞİTİCİ ÇİZGİ
FİLM KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN, TUTUM, MOTİVASYON VE
AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİLERİ**

(The Effects of Educational Comics and Educational Cartoons in the Social Studies Course on
Student' Attitude, Motivation and Academic Achievement)

DOKTORA TEZİ

Mehmet ŞENTÜRK

Danışman: Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK

Erzurum
Ocak, 2020

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Mehmet Şentürk tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman ve Eğitici Çizgi Film Kullanımının Öğrencilerin Tutum, Motivasyon ve Akademik Başarılarına Etkileri” başlıklı çalışması 30/ 01/ 2020 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

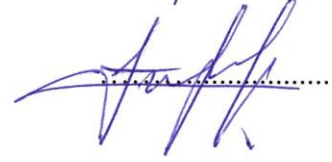
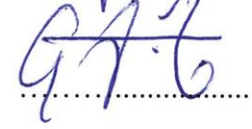
Jüri Başkanı: Prof. Dr. Ümit ŞİMŞEK
Atatürk Üniversitesi

Danışman: Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK
Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Selçuk ILGAZ
Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Fatih BEKTAŞ
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

04 Şubat 2020

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘‘Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici izgi Romanlar ve Eğitici izgi Film Kullanımının ğrencilerin Tutum, Motivasyon ve Akademik Başarılarına Etkileri’’ başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

30 / 01 / 2020

Mehmet ŞENTÜRK

Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim başlangıcından bugüne kadar her konuda desteğini hissettiğim, akademik kariyerimde büyük emeği olan, bana akademik kültürü tanıtan, öğrencisi olmaktan büyük onur duyduğum danışmanım Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK'e, tez izleme komitemde yer alan, fikirleriyle çalışmama önemli katkılar sunan Prof. Dr. Ümit ŞİMŞEK ve Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ILGAZ'a, beraber çalışmaktan keyif aldığım kıymetli hocam Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA'ya, bu çalışmaya ve akademik görüşüme katkıda bulunan Doç. Dr. Fatih BEKTAŞ'a teşekkürler.

Hayatım boyunca sürekli desteğini hissettiğim aileme; aileme dahil olan, hayatıma dahil olan, bu çalışmada bilgisi, sevgisi ve emeği olan sevgili karım Özge Çiçek ŞENTÜRK'e teşekkürler.

Bu tezin uygulama sürecine katkı sağlayan öğretmen ve öğrencilerimize teşekkürler.

Mehmet ŞENTÜRK

ÖZ

DOKTORA TEZİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMAN ve EĞİTİCİ ÇİZGİ FİLM KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN, TUTUM, MOTİVASYON ve AKADEMİK BAŞARISINA ETKİLERİ

Mehmet ŞENTÜRK

Ocak 2020, 139 Sayfa

Amaç: Bu çalışmanın amacı 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin derse ilişkin tutumları, motivasyonları ve akademik başarıları üzerindeki etkilerini ve öğretim materyallerine ilişkin öğrenci deneyimlerini ortaya çıkarmaktır.

Yöntem: Çalışmada nicel ve nitel veri toplama yöntemlerinin bir arada kullanılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle araştırmada karma desen kullanılmıştır. Çalışma karma yöntem desenlerinden gömülü desene uygun olarak yürütülmüştür. Çalışmanın nicel bölümünde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılmasının etkisi karşılaştırılmıştır. Çalışmanın nicel boyutunda ön test- son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Çalışmanın nitel boyutunda ise fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Öğrencilerin eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmler hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi için öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır.

Bulgular: Analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre eğitici çizgi romanların kullanıldığı Deney-1 ve eğitici çizgi filmlerin kullanıldığı Deney-2 grubu öğrencileri ile Kontrol grubu öğrencileri arasında tutum, motivasyon ve akademik başarı puan ortalamaları açısından anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca Deney-1 ve Deney-2 grubu arasında tutum ve motivasyon değerleri açısından anlamlı bir farklılık oluşmazken akademik başarı puan ortalamaları açısından Deney-1 grubu öğrencileri lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin sınıf ortamında kullanmalarından memnun oldukları ve bu öğretim materyallerini öğretici, eğlendirici, dikkat çekici olarak değerlendirdikleri görülmüştür.

Sonuç: Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin öğrencilerin derse ilişkin tutum, motivasyon ve akademik başarıları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu ve öğrencilerin bu öğretim materyallerini etkili ve olumlu bulduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, eğitici çizgi roman, eğitici çizgi film

ABSTRACT

DOCTORAL DISSERTATION

THE EFFECTS OF EDUCATIONAL COMICS AND EDUCATIONAL CARTOONS IN THE SOCIAL STUDIES COURSE ON STUDENT' ATTITUDE, MOTIVATION AND ACADEMIC ACHIEVEMENT

Mehmet ŞENTÜRK

January 2020, 139 Pages

Purpose: The aim of this research is to determine the effect of educational comics and educational cartoons use in the “Science, Technology and Society” learning space on the 6th grade students’ attitudes, motivation and academic achievements towards Social Studies Course. It is also aimed to reveal the students' experiences on the application process of teaching materials.

Method: In this study, it was decided to use both quantitative and qualitative data collection methods. Therefore, mixed design was used in this research. The study was carried out in accordance with the embedded design from mixed method designs. In the quantitative dimension of the study, the effect of using educational comics and educational cartoons as teaching material was compared. For the quantitative dimension of this research, pre-test and post-test control group quasi-experimental design was preferred. For the qualitative dimension of this research, phenomenology design was used. In addition, interviews were conducted with the students to determine the students' opinions about using educational comics and educational cartoons as instructional materials.

Findings: According to the data analysis, the Experimental Group-1 and Experimental Group-2 students’ attitude, motivation and academic achievement score averages were statistically significant higher than the Control Group students. In addition, while there was no statistically significant difference between the Experimental Group-1 and Experimental Group-2 groups in terms of attitude and motivation values, it was observed that there was a statistically significant difference in favor of Experiment-1 students in terms of academic achievement score averages. According to the findings of the interviews, students were satisfied with the use of educational comics and educational cartoons in the classroom and they evaluated these teaching materials as instructive, entertaining and remarkable.

Result: It was found out that the educational comics and educational cartoons used in the Social Studies course have a positive effect on the students' attitude, motivation and academic achievement and that the students found these teaching materials effective and positive.

Keywords: social studies course, educational comics, educational cartoons, academic achievement

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş.....	1
Araştırmanın Amacı.....	2
Problem Cümlesi.....	2
Alt problemler.....	3
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	4
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
Varsayımlar.....	6
Tanımlar.....	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	7
Çizgi Roman Nedir?.....	7
Çizgi Romanın Gelişimi.....	8
Türkiye’de Çizgi Roman.....	11
Eğitim Faaliyetlerinde Çizgi Romanın Yeri.....	13
Çizgi Film Nedir?.....	17
Türkiye’de Çizgi Film.....	23
Eğitim Faaliyetlerinde Çizgi Filmin Yeri.....	24
Küçük Grup Tartışması Tekniği.....	27
İlgili Araştırmalar.....	28
Çizgi romanlarla ilgili araştırmalar.....	28

Çizgi filmlerle ilgili araştırmalar.....	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	35
Yöntem	35
Araştırma Yöntemi.....	35
Çalışma Grubu	38
Veri Toplama Araçları	39
Bilim, teknoloji ve toplum akademik başarı testi (BTTABT).	39
Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği.	42
Sosyal Bilgiler motivasyon ölçeği.	42
Yarı yapılandırılmış görüşme formu.....	42
Öğretim materyallerinin hazırlanışı.	43
Süreç/Uygulama.....	44
Veri Analizi.....	45
Geçerlik ve Güvenirlik.....	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	50
Bulgular	50
Nicel bulgular.....	50
SBTÖ'den elde edilen bulgular.....	50
SBMÖ'den elde edilen bulgular.....	55
ABT'den elde edilen bulgular.....	59
Nitel Bulgular.....	63
Eğitici çizgi roman kullanımına yönelik nitel bulgular.....	63
Eğitici çizgi film kullanımına yönelik nitel bulgular.	69
BEŞİNCİ BÖLÜM	74
Tartışma ve Sonuç	74
EÇR ve EÇF Kullanımının Öğrencilerin Tutumları Üzerindeki Etkisi	74
EÇR kullanımının öğrencilerin tutumları üzerindeki etkisi.	74
EÇF kullanımının öğrencilerin tutumları üzerindeki etkisi.	76
EÇR ve EÇF Kullanımının Öğrencilerin Motivasyonları Üzerindeki Etkisi.....	77
EÇR kullanımının öğrencilerin motivasyonları üzerindeki etkisi.....	78
EÇF kullanımının öğrencilerin motivasyonları üzerindeki etkisi	79
EÇR ve EÇF Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi	80
EÇR kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi.	80
EÇF kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi.....	82
EÇR ve EÇF Kullanımına Yönelik Öğrenci Görüşleri	83

EÇR kullanımına yönelik öğrenci görüşleri.....	84
EÇF kullanımına yönelik öğrenci görüşleri.....	87
Öneriler.....	91
Araştırmanın Sonuçlarına İlişkin Bulgular	91
Sonraki Çalışmalar İçin Öneriler	92
KAYNAKÇA	93
EKLER	104
EK-1. Görüşme Soruları.....	104
EK-2. Altıncı Sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımları.....	105
EK-3. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Akademik Başarı Testi	106
EK-4. Araştırmada Kullanılan Eğitici Çizgi Romanlar.	111
EK-5. Araştırmada kullanılan eğitici çizgi romanlardan kareler.	118
EK-6. Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği.....	122
EK-7. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	123
EK-8. Araştırma İzni.....	124
ÖZ GEÇMİŞ.....	125

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma Sürecinde Takip Edilen Aşamalar	38
Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Okullara Dağılımı.....	39
Tablo 3. BTTABT'nin Madde Madde Güçlük, Madde Ayırt Edicilik İndeksleri ve Madde Toplam Korelasyonları	41
Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Modelin Sembollerle İfadesi	45
Tablo 5. SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları Normallik Değerleri.....	51
Tablo 6. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Ön Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler	51
Tablo 7. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları	51
Tablo 8. EÇR Kullanılan Deney-1 Grubu Öğrencilerinin SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları	52
Tablo 9. EÇF Kullanılan Deney-2 Grubu Öğrencilerinin SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları	52
Tablo 10. Kontrol Grubu Öğrencilerinin SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları.....	53
Tablo 11. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Son Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler	53
Tablo 12. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları	53
Tablo 13. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tukey Analizi Sonuçları.....	54
Tablo 14. SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları Normallik Değerleri.....	55
Tablo 15. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Ön Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler	55
Tablo 16. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları	56
Tablo 17. EÇR Kullanılan Deney-1 Grubu Öğrencilerinin SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları	56
Tablo 18. EÇF Kullanılan Deney-2 Grubu Öğrencilerinin SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları	57

Tablo 19. Kontrol Grubu Öğrencilerinin SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler t Testi Analiz Sonuçları.....	57
Tablo 20. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Son Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler	58
Tablo 21. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları	58
Tablo 22. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tukey Analizi Sonuçları	58
Tablo 23. BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları Normallik Değerleri	59
Tablo 24. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Ön Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler	60
Tablo 25. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları	60
Tablo 26. EÇR Kullanılan Deney-1 Grubu Öğrencilerinin BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler t Testi Analiz Sonuçları	61
Tablo 27. EÇF Kullanılan Deney Öğrencilerinin BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler T Testi Analiz Sonuçları	61
Tablo 28. Kontrol Grubu Öğrencilerinin BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler T Testi Analiz Sonuçları	61
Tablo 29. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Son Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler	62
Tablo 30. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları	62
Tablo 31. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tukey Analizi Sonuçları	63
Tablo 32. Eğitici Çizgi Romanların Kullanımının Derse Yönelik Katkıları	64
Tablo 33. Eğitici Çizgi Romanların Kullanımının Bireysel Katkıları ile İlgili Öğrenci Görüşleri	66
Tablo 34. Eğitici Çizgi Romanların Kullanımında Yaşanan Zorluklar	67
Tablo 35. Eğitici Çizgi Romanların Kullanımı ile İlgili Öğrencilerin Önerileri	68
Tablo 36. Eğitici Çizgi Filmlerin Kullanımının Güçlü Yönleri	70
Tablo 37. Eğitici Çizgi Filmlerin Kullanımının Zayıf Yönleri.....	72

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Apokalypse Des Johannes.	9
Şekil 2. Marriage A- La- Mode'den bir kare.	10
Şekil 3. Yellow Kid.	10
Şekil 4. Amca Bey.	12
Şekil 5. Thaumatrope örneği.	19
Şekil 6. Zoetrope örneği.	20
Şekil 7. Praxinoscope örneği.	20
Şekil 8. Gertie the Dinosaur.	21
Şekil 9. Felix the Cat.	22
Şekil 10. Mickey Mouse.	22
Şekil 11. Zeybek Oyunu'ndan iki kare (Taş Alicenap, 2015).	23
Şekil 12. Araştırma süreci.	49
Şekil 13. Eğitici çizgi romanların kullanımı.	64
Şekil 14. Eğitici çizgi filmlerin kullanımı.	70

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

BTT	: Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı
BTTABT	: Bilim, Teknoloji ve Toplum Akademik Başarı Testi
SBMÖ	: Sosyal Bilgiler Motivasyon Ölçeği
SBTÖ	: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği
EÇR	: Eğitici çizgi roman
EÇF	: Eğitici çizgi film

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı değişim ulaşılabilirliği kolaylaştırmıştır. Bunun sonucunda öğretmenler birçok farklı öğretim materyalini sınıf ortamında kullanma imkânı bulmaktadır. Özellikle kalıcı öğrenmeler üzerinde etkileri olan görsel öğretim materyallerinin sınıf ortamına taşınması günümüz teknolojisi ile oldukça kolaylaşmıştır. Bu materyallerin dersi hem eğlenceli hem de ilgi çekici hâle getirdiği bilinmektedir (Topkaya & Şimşek, 2017).

Öğretim faaliyetlerinde materyal kullanmak öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerini desteklemektedir. Öğretim materyalleri öğrencilerde farklı bakış açılarının gelişmesinde, eğitim süreçlerinin zenginleşmesinde, çoklu öğrenme ortamları oluşmasında etkilidir. Dersin hedeflenen çıktılarına ulaşmasında öğrenciler için yardımcı roller üstlenirler. Öğrenciler öğrendiklerini öğretim materyalleriyle uygulama imkânı bulabilirler. Bunun yanında öğretim materyalleri, öğretmenler için de kolaylaştırıcı etkilere sahiptir. Öğretmenler bazen öğrencilere ulaşmakta, öğrencilerin ilgisini derse çekmekte zorlanabilirler. Amaca uygun hazırlanmış öğrencilerin ilgisini çekecek materyallerle öğretmenler öğretim sürecinde yaşayacakları birçok zorluğun üstesinden gelebilirler (Avcı Yücel & Ergün, 2015).

Öğretim materyallerinin, bireylerin duyu organlarına hitap etmesi ile oluşturduğu yaşantılar öğrenmeye yardımcı olur. Öğrenme ortamlarında ne kadar çok duyu organı aktif olursa öğrenme düzeyi, hızı ve öğrenmelerin kalıcılığı o kadar artar (Dilmaç, 2013). Bununla birlikte öğrenciler tarafından beğenilmeyen bir öğretim materyalinin yukarıda açıklanan etkileri oluşturması beklenemez. Bir öğretim materyali hedef kitlesi olan öğrencilerin ilgisini çektiği ölçüde amacına hizmet edebilir.

Öğrenciler rutin sınıf etkinliklerinin yanında eğitici çizgi film ve eğitici çizgi roman gibi farklı etkinliklere olumlu tepkiler verirler (Weitkamp & Burnet, 2007). Sinema sektörüne baktığımızda çizgi roman karakterlerinin bulunduğu süper kahraman filmlerinin gösterilen ilgiyle gişe rekorları kırdığı bilinmektedir. Bu filmlerin temelini çizgi roman öyküleri ve karakterlerine dayandığını söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında çizgi romanların veya çizgi filmlerin eğitim alanında kullanılmasının öğrencilerin ilgisini de çekeceği düşünülebilir. Ancak çizgi roman ve çizgi filmin kendi tarihleri boyunca eğitim alanında

kullanılabilirliğine ilişkin çeşitli düşüncelerle karşılaştıkları bilinmektedir. Dönem dönem çizgi roman ve çizgi filmlerin bir öğretim materyali olarak kullanılmasının olumlu etkileri olduğu düşünülmüştür. Bununla birlikte bu materyallerin eğitim alanından uzak kalması gerektiğini düşünenler de olmuştur (Can, 1995; İlhan, 2016; Wertham, 1954; Yağlı, 2013).

Günümüz çocukları düşünüldüğünde, onların ilgisini derse çekebilmesi için öğretim materyallerinin bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Özellikle popüler olması, eğlenceli olması, günlük hayata yakın olması öğrenciler açısından çok önemlidir. Ayrıca öğretmenler, veliler ya da eğitim araştırmacıları açısından bakıldığında bu materyallerin eğitim faaliyetleri açısından olumlu etkiler geliştirmesi de beklenmektedir.

Yukarıda ifade edilen özellikler öğrencilerin ilgisini çekebilir ancak bu ilginin süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Çünkü günümüzde çocukların hatta yetişkinlerin ilgilerini çekmek zor olmakla birlikte bu ilginin sürdürülmesini sağlamak daha da zor hâle gelmiştir. Bu nedenle eğitim alanında uyarlanabilir, değiştirilebilir içeriklere sahip materyaller kullanılmasının öğrenci ilgisini daha uzun süre canlı tutacağı düşünülebilir.

Eğitim faaliyetlerinde kullanılan çeşitli öğretim materyallerinin birçoğu Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından da tercih edilmektedir. Ancak alışlagelmiş öğretim materyallerinden farklı olarak eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin kullanımı henüz istenen düzeyde yaygınlaşmamıştır. Bu araştırmada öğretim materyalleri olarak eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin eğitim faaliyetlerindeki yerine dikkat çekmek gizil etkiyi oluşturmakla birlikte bu iki öğretim materyali arasında çeşitli değişkenler açısından benzerliklerin, farklılıkların ve bunların öğrenciler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin derse yönelik tutumları, motivasyonları ve akademik başarıları üzerindeki etkilerini araştırmak amaçlanmıştır.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problemi “Eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanımının 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin tutumları, motivasyonları ve akademik başarıları üzerinde etkisi var mıdır?” olarak belirlenmiştir.

Alt problemler.

- 1- Öğretim materyali olarak eğitici çizgi romanların kullanıldığı Deney-1 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ön test-son test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 2- Öğretim materyali olarak eğitici çizgi romanların kullanıldığı Deney-1 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ön test-son test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 3- Öğretim materyali olarak eğitici çizgi romanların kullanıldığı Deney-1 Grubu öğrencilerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanındaki akademik başarı ön test-son test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 4- Öğretim materyali olarak eğitici çizgi filmlerin kullanıldığı Deney-2 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ön test-son test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 5- Öğretim materyali olarak eğitici çizgi filmlerin kullanıldığı Deney-2 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ön test-son test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 6- Öğretim materyali olarak eğitici çizgi filmlerin kullanıldığı Deney-2 Grubu öğrencilerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanındaki akademik başarı ön test-son test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 7- Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların kullanıldığı Deney -1 Grubu, eğitici çizgi filmlerin kullanıldığı Deney -2 Grubu öğrencilerinin derse yönelik tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 8- Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların kullanıldığı Deney -1 Grubu, eğitici çizgi filmlerin kullanıldığı Deney -2 Grubu öğrencilerinin derse yönelik motivasyon puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 9- Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların kullanıldığı Deney -1 Grubu, eğitici çizgi filmlerin kullanıldığı Deney -2 Grubu öğrencilerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanındaki akademik başarı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- 10- Deney-1 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanmalarına yönelik deneyimleri nelerdir?
- 11- Deney-2 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi film kullanmalarına yönelik deneyimleri nelerdir?

- 12- Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanılan deney grupları öğrencileri ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen nitel veriler nicel veri toplama araçlarından elde edilen verileri desteklemekte midir?

Araştırmanın Önemi ve Gereçesi

İlgili alanyazın incelendiğinde, öğretim faaliyetlerinde öğretim materyali materyalli kullanımının öğretim faaliyetlerinin etkililiğini artırdığını ortaya koyan birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Ancak hangi eğitim materyalinin hangi konunun anlatımında nasıl kullanılacağı, hangi materyalin o konu için daha uygun olacağı ya da hangi materyalin hangi öğrenci için daha uygun olacağı hâlâ araştırma konusu olmaya devam etmektedir. Bu arayış eğitim alanına girecek yeni öğretim materyalleri, yeni yöntemler veya yeni bilimsel/teknolojik gelişmelerle artarak devam edecektir.

Eğitim alanına yönelik yapılan bilimsel araştırmalar, verilen eğitimin daha etkili olmasını amaçlar niteliktedir. Verilen eğitimin daha etkili olabilmesi için öğretim süreci içerisinde çeşitli materyaller kullanılmaktadır. Eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmler, öğretim süreci içerisinde kullanılabilir materyallerdendir. Bu materyallerin kullanımının Sosyal Bilgiler dersi açısından etki düzeyinin tespit edilmesi, öğretmenlere öğretim materyali tercihinde yol gösterici olacaktır.

Çocukların ilgisinin ve dikkatinin çok değişken olduğu düşünüldüğünde öğretmenlerin ders süresinin tamamında öğrencilerin ilgi ve dikkatini yüksek tutmakta zorlanacağı bir gerçektir. Öğrencilerin ilgi ve dikkatlerinin derse yönelik olması için öğretmenlerin öğrenciler açısından tercih edilir materyaller kullanması gerekmektedir. Bu anlamda öğretmenlerin sınıf ortamlarında öğretim materyali olarak kullanabileceği materyallere öğrenmeyi kolaylaştırmaları, motive edici ve dikkat çekici olmaları, ilgi çekici görseller ve mizah unsuru içermeleri vb. nedenler açısından eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmler en iyi örnekler arasında görülebilmektedir.

Bodur (2002) çizgi romanları, çok kareden oluşan ve çoğunlukla da devamı olan çizgisel anlatımlar olarak tanımlamaktadır. Alsaç (1994) ise, çizgiler aracılığıyla oluşturulan bir resmin bir öyküyle desteklenmesi sonucunda ortaya çıkan bir sanat türü olduğuna dikkat çekmektedir. Bu basit tanımlarıyla çizgi romanların bir öğretim materyali olarak eğitsel amaçlarla kullanılıp eğitici çizgi romana dönüşmesi etkili bir öğretim faaliyeti için uygun bir zemini oluşturmaktadır.

Eğitim alanında eğitici çizgi romanların etkili bir şekilde kullanılabilmesi için öncelikle kullanılacak çizgi romanların hedef kitlenin görsel, bilişsel ve duyuşsal düzeyine

uygun olması gerekmektedir. Bununla birlikte çizgi romanların renkli yapısıyla mizah unsurunun bir arada olması çizgi romanların ders süreci içerisinde rahatlıkla kullanılmasına olanak sağlamaktadır (Topkaya, 2014).

Bu araştırmanın bir diğer öğretim materyalinin kaynağı olan çizgi film ise Benice (1981)'ye göre, özel ışıklı masalarda tasarlanıp çizilen, daha sonra çekimi yapılan bir canlandırma türü olarak tanımlanabilir. Çizgi filmler, anlatacağı şeyleri, uyandıracığı tüm etkileri hareketli yapısından kaynaklanan özelliğiyle aktarır. Çizgi filmler, resimlerin beyazperdede uygun bir hızla geçirilmesiyle kesintisiz bir devinim oluşturmaktadır (Alsaç, 1994). Çizgi filmler, renkli ve devinimsel yapısıyla birlikte bir olayı ilgi çekici ve eğlendirici bir boyutta gözler önüne seren özelliklerinden dolayı eğitim alanında da faydalanılan etkili bir öğretim materyaline dönüşebilmektedir.

Thomas Edison'a göre, eğitici çizgi filmler sınırsız bir öğretme potansiyeline sahiptir ve bu durum eğitim alanında bir devrim gerçekleştirecektir (Madsen, 1969). Eğitici çizgi filmlerin çocuklar üzerinde güçlü etkileri vardır. Bu etkilerden biri de çizgi film kahramanlarının çocuklar tarafından kendilerine model olarak seçilmeleri ve çocukların onlar gibi hareket edip onlar gibi konuşmalarıdır (Yavuzer, 2003). Çizgi filmlerin bu etkisi, iyi bir öğretmen tarafından fırsata çevrilerek eğitici çizgi filmlerle etkili bir ders süreci tasarlanmasına fırsat vermektedir.

Eğitici çizgi romanlar ve eğitici çizgi filmler sahip oldukları mizah ögesi de onları eğitim ortamlarında etkili şekilde kullanılabilen materyaller arasına koymaktadır. Çünkü mizah, insanları güldürmenin yanında birçok konuda farklı bakış açıları geliştirmeye olanak tanıyan birçok olayı veya konuyu çok yönlü gösteren araçtır. Mizah kullanımı sadece insanın gülmesini, eğlenmesini hedeflemez. Bunların yanında insanın bilgilenmesini, bakış açısının değişmesini, farklı boyutları ortaya çıkarmayı ve öğretimi de hedefler (Oruç, 2006, s. 6).

“Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin tutum, motivasyon ve akademik başarılarına etkileri” başlıklı bu araştırmanın konusu Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel materyal olarak kullanılabilen eğitici çizgi romanlar ve eğitici çizgi filmlerin öğrencilerin, derse ilişkin tutum, motivasyon ve akademik başarılarına etkisinin tespit edilmesi ve bu materyallerin ders sürecinde kullanımı hakkındaki öğrenci deneyimlerinin incelenmesidir.

Yapılan araştırmalarda hem eğitici çizgi romanların hem de eğitici çizgi filmlerin öğrenciler üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu türlerden hangisinin Sosyal Bilgiler eğitiminde belirlenen konu ve amaçlara yönelik olarak daha etkili olduğunu tespit edecek bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum, yapılan bu doktora tez

çalışmasıyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları öğretmenlerin öğretim materyali tercihinde yol gösterici olacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Kilis il merkezinde öğrenim görmekte olan 266 6. sınıf öğrencisi ile sınırlıdır.
2. Araştırma verileri, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından edinilmiş verilerle sınırlıdır.

Varsayımlar

1. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin uygulanan ölçme araçlarına içtenlikle ve anlayarak cevap verdikleri.
2. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin deney ortamı dışında yaşadıkları olgunlaşma ve değişimlerinin benzer olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Çizgi roman: Ardışık resimlerden yararlanılarak kahramanlarının kabarcıklar veya baloncuklar içerisinde sözlerini, düşünce ve duygularını ortaya koyduğu bir sanat türüdür (Tanju, 2013, s.148).

Eğitici çizgi roman: Popüler okuyucu kitlesine hitap eden eğitsel amaçlarla üretilmiş öğrenmede daha kolay bilgi edinmeyi amaçlayan çizgi romanlardır (Lim, 2012).

Çizgi film: Bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmidir (TDK, 2019).

Eğitici çizgi film: İyilik, saygı, sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik gibi bazı değerlerin sıklıkla işlendiği ve ayrıca temel günlük bilgilerin kazandırılması gibi eğitsel amaçlarla tasarlanan çizgi filmlerdir (Coşkunçay, 2019).

Tutum: Bireyin insan, nesne, olay ve olgularla ilgili, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilim, tavidir (Bakırcıoğlu, 2016, s.1547).

Motivasyon: Organizmayı davranışa iten, bu davranışların şiddet ve enerji düzeyini tayin eden, davranışlara belirli bir yön veren ve devamını sağlayan çeşitli iç ve dış nedenler ile bunların işleyiş mekanizmalarını ifade eder (Tutar, 2018, s.94).

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Çizgi Roman Nedir?

Çizgi roman sıklıkla, başta karikatür olmak üzere, farklı türlerle karıştırılmaktadır. Çizgi romanın tanımını yaparken onun çok çeşitli oluşunu ve karıştırıldığı türlerden farkını da ortaya koymak gerekir. Bu nedenle bu bölümde çizgi romanın birden çok tanıma yer verilmiştir. Bu tanımların bir araya getirilmesinde hem çizgi romanın kavram olarak açıklamasını yapmak hem çizgi romanın özellikleri belirtmek hem de çizgi romanın potansiyelini okuyucuya göstermek amaçlanmıştır.

Çizgi romanlar tayt giyen ve süper güçleri olan adamların, okuyucusuna göre değişmekle birlikte, heyecan verici, sürükleyici, eğlendirici, gerçek dışı, gereksiz, çocukça vb. hikâyelerle buluşması değildir. Çizgi roman içerisinde çok daha fazlasını barındırır. Çizgi roman gizil bir anlatı gücüne sahiptir. Sadece çizili oldukları sayfa sınırlarına sığdıramayacak kadar büyük bir potansiyele sahiptir.

Çizgi romanın bir sanat türü olduğunu vurgulayan Alsaç (1994) çizgi romanı, çizgiler aracılığıyla oluşturulan bir resmin bir öyküyle desteklenmesi olarak ifade etmektedir. Platin (1985) ise çizgi romanın anlatım aracı olma yönüne vurgu yaparak çizgi romanı, çizerlerin çizdiği ve süreklilik içerisindeki resimlerin belirli bir tema etrafında bütünleşmesiyle oluşturulan bir anlatım biçimi olarak ifade etmektedir. Inge (1997) çizgi romanda metin, görsel ve hareketin dengeli olduğuna vurgu yaparak çizgi romanın farklı karakterlerin farklı durumlarda yinelenen biçimde ortaya çıktığı, metinlerle görsel hareketler arasında dengeyi sağlayan ve kahramanlarının aralarında kurmuş olduğu diyalogları ise konuşma balonlarıyla gösteren bir anlatı şekli olduğunu ifade etmektedir. Tuncer (1993) de çizgi romanın kitle iletişim aracı olduğuna vurgu yaparak çizgi romanı, kaynağını çizgi öykülerden almış olan kitap ya da dergi şeklinde hazırlanmış olan kitle iletişim aracı olarak ifade etmektedir. Eisner (1974) çizgi romanın resim ve metnin birleşmesiyle oluşumuna vurgu yaparak çizgi romanı resim ve yazının bir araya getirilmesiyle oluşan ve okuyucusunun hem görsel hem de sözel anlama yetisine yönelik hazırlanan çizimler olduğunu ifade etmektedir. Groensteen (2007), çizgi roman tanımında imgeleri ayrıcalıklı kılınırken, çizgi romanların aynı zamanda farklı bir dil olarak çalıştığını ifade etmiş ve çizgi romanların aslında bir metin ve imge karışımı olduğunu belirtmiştir (s. 3).

McCloud (1993) her bir yeni neslin kendilerine ait bakış açıları doğrultusunda çizgi roman için değişik tanımlar ortaya koyabileceğini ifade etmektedir. Kireççi (2008) de benzer bir ifadeyle çizgi romanların her dönem ve kültüre göre farklı şekilde tanımlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Görülmektedir ki çizgi romana yüklenen anlam, çizgi roman türleri ve alanda yaşanan teknolojik ve teknik gelişmeler çizgi roman için net bir tanımlama yapmayı zorlaştırmaktadır. Ancak şu bilinmelidir ki çizgi romanlar farklı kullanım tarzlarından dolayı birden çok türle karıştırılmaktadır. Çizgi romanın sıklıkla karıştırıldığı grafik romanda yazılara ağırlık verilmiştir ve çizimlere hikâyeyi desteklemek için yer verilmiştir. Grafik romanda temel olan hikâyedir. Çizgi romanda ise karakterler ve hikâyeye devamlılık gösterirken metinler ve görseller belli bir denge içerisinde yer alır.

Çizgi romanlar çizgilerle anlatım yaparken aynı zamanda bütünleşik bir şekilde yazı ile de anlatım yapar. Yani verilmek istenen ileti ve aktarılmak istenen öyküye göre bazen çizgilere ağırlık verilirken bazen de yazılara ağırlık verilebilir. Ancak çizgilerin daha çok kullanıldığı çizgi romanlarda verilmek istenen mesaj daha kolay anlaşılabilir olmaktadır. Başarılı bir kurguya sahip olan çizgi romanda çizgilere ağırlık verilmesi çizgi romanın devamlılığını olumlu yönde etkilemektedir. Bununla birlikte gereğinden fazla yazının yer aldığı çizgi romanlarda öykünün takip edilirliliği azalabilmektedir. Bu ifadelerden yola çıkılarak çizgi romanlarda dengeli bir çizim-yazı ilişkisi ve bütünlüğü olması gerektiği söylenebilir. Bir çizgi romandaki çizim-yazı ilişkisi ve bütünlüğü, o çizgi romanın okunması ve odaklanılmasını etkileyen en önemli unsurlardandır (Alsaç, 1994; Cantek, 2014; Kireççi, 2008).

Özkefeli (2017) çizgi romanın farklı sanat dallarıyla benzerlik gösterdiğini ve bunlar arasında en dikkat çekenlerin grafik tasarım ve edebiyat olduğunu belirtmiştir. Çizgi romanlar hem şiirsel özellikler hem de biçimsel özellikler barındırmaları açısından bu iki sanat dalına benzetilmektedir. Ancak çizgi romanların en çok dikkati çeken, aynı zamanda onu diğer türlerden ayıran özelliği görsel unsurlarıdır. Grafik sanat türünde olduğu gibi çizgi roman da iletisini görselleştirerek okuyucusunun hayal dünyasını genişletir.

Çizgi Romanın Gelişimi

Çizgi romanın tarihi hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bazı uzmanlara göre ilk mağara resimleri çizgi romanın başlangıcı olarak görülürken bazılarına göre Mısır hiyeroglifleri ve Bayeux dokumaları çizgi romanların başlangıcı olarak görülmektedir. Bu düşüncelerin aksine çizgi romanın basılı bir sanat türü olarak doğduğunu düşünenler de mevcuttur. Çizgi roman hakkındaki bu farklı görüşlerin temelinde neyin çizgi roman olarak

görüldüğü neyin görülmediği konusu yatmaktadır. Ancak çizgi romanın başlangıç tarihini tarih öncesi dönemlere dayandırmak çizgi romanın yapısına pek uygun bir seçenek olarak görülmemektedir. Çünkü çizgi romanın temel öğelerinden biri yazıdır. Öz (2013), çizgi romanın basılı sanat türü olmasından dolayı çizgi roman tarihinin matbaanın gelişimiyle ilişkilendirilebileceğini düşünmektedir.

Çizgi romanın ilk örnekleri hakkında görüş birliği yoktur. Bazı Alman uzmanlar Albert Dürer'in hayat verdiği Apokalypse Des Johannes gravürünü ilk örnek olarak kabul etmektedirler. Bu eserde kıyamet alametleri bir karede resmedilmekte, hareket ve ses öğeleri bulunmaktadır. Çizgi romanlarda yer alan aksiyonun bu gravürde başarıyla canlandırıldığı görülmektedir. Bu eseri çizgi romanla ilişkilendirenlerin en büyük dayanağı gravürde yer alan kartalın çılgınlığıdır (Kiremitçi, 2008, s. 50).

Şekil 1. Apokalypse Des Johannes.

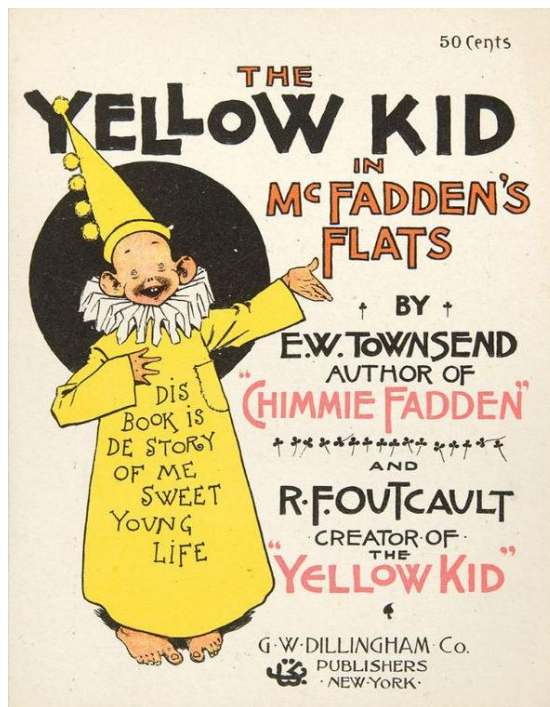
Tuncer (2000)'in ifade ettiğine göre bir ressam olan İngiliz Hogarth bir çalışmasında ilk kez resim ve yazıyı bir arada kullanmıştır. Konuşma balonlarını kullanan ilk kişi de Hogarth olmuştur. McCloud (1993) baskı teknikleri icadından sonra yapılanların çizgi roman türüne benzediğini ve günümüzde yapılan çizgi roman tanımlarının içerisinde yer alan değişmez kalıpların o günlerden günümüze evrilerek geldiğini belirtmiştir. Matbaanın icadına ve yaygınlaşmasına kadar sanatçılar öykü anlatımında yazı kullanmışlardır. Bazıları bu görüşü

savunmasa da Hogart'ın "A Harlot's Progress and Marriage A- La- Mode" adlı eserlerine modern anlamda çizgi romanların bilinen ilk öncüsü gözüyle bakılmaktadır.

Şekil 2. Marriage A- La- Mode'den bir kare.

Bu eserlerde çizimler metinlerin anlaşılması için kullanılmıştır. Ancak genel kabul gören çizgi romanların Amerika'da geliştiğidir. Amerika'da gazete sahipleri okuyucu sayılarını arttırmak amacıyla gazete eki olarak çizgi roman kullanmayı denemişlerdir. Bu fikir Richard Outcault'un Yellow Kid'ini doğurmuştur (Cantek, 2014).

Şekil 3. Yellow Kid.

Burada dikkat edilmesi gereken konuşma balonlarının olmayışıdır. Ancak yine de resim ile yazı birbirini tamamlar niteliktedir. Yellow Kid süreli olarak yayınlanmakta ve devam eden bir hikâye ve karakter özelliklerine sahiptir. Resimleri ve diyalogları bütünleşik olarak taşımasıyla çizgi bant ve çizgi romanın temel öğelerine sahiptir. Düzgün olmayan İngilizce ile konuşan Yellow Kid göçmenlerin büyük ilgisini çeker ve bu ilgi çizgi romanların gazetelerde yerini sağlamlaştırır (Cantek, 2014, s. 34).

1920'li yıllarda çizgi roman anlatım, dil ve kurgu bakımından gelişim gösterir. Çizgi romanın artık çok satılan bir ticari ürün olmanın ötesinde bir sanatsal faaliyet olarak özgün bir konumda olduğu kabul edilir. Çizgi roman satışlarının artış göstermesi bağımsız çizerlerin azalıp yayıncılar tarafından kontrol edilen çizerlerin çoğalmasına yol açmıştır. Dünya savaşı sonrası dönemde, savaş dönemine göre daha olumlu, örneğin bir babanın okurken gülümseyeceği bir annenin dengesiz içeriklerle karşılaşmayacağı ve gençlerin olumsuz etkilenmeyeceği çizgi romanlar üretilmeye başlanmıştır. Ancak çizgi romanlar farklı ülkelerde farklı gelişimler göstermiştir. Bu farklı gelişim örneklerinde ortak olan nokta çizim ve yazıyı birleştirmeleri iken farklılıklar toplumların özelliklerine göre şekillenmeleriydi (Öz, 2013).

Türkiye’de Çizgi Roman

Türkiye’de çizgi romanın tarihini Cumhuriyet öncesinden başlatmak çok doğru olmayacaktır. Bununla birlikte çizgi romanı besleyen ve çizgi romanla benzerlik taşıyan karikatür gibi mizah unsurlarının tarihini Cumhuriyet öncesine dayandırmak mümkündür.

Türkiye’de çizgi roman sanatının gelişim evrelerini genel olarak iki açıdan ele alabiliriz. Bunlardan ilki çocuk ve mizah dergilerinde kendilerine yer bulan ve günümüze kadar gelen bir gelenektir. Bu gelenekte çizgi romanlar 1930’lu yıllara kadar sınırlı olarak mizah ve çocuk dergilerinde bant olarak yer alırlar. Diğer gelenekte ise gazetelerde karikatür ve bant çizgi roman olarak başlayan ve daha sonra beğenilip kabul görerek dergilere geçen eserler vardır (Cantek, 2014).

Osmanlı döneminde hayat bulan siyasi içerik taşıyan bir mizah dergisi olan 1870 çıkış tarihli Diyojen eleştiri barındıran karikatürleriyle bu alanda önemli bir mihenk taşı olmuştur. Çizgi roman olarak değerlendirilmeler de 1896 çıkış tarihli Çocuklara Mahsus Gazete ve 1904 çıkış tarihli Çocuk Bahçesi dergilerinde yazı ve çizimlerin bir arada yer aldığı çalışmalar mevcuttur (Akgün, 2008). Cumhuriyetin ilanı ve ardından gelen harf inkılabıyla birlikte çizgi roman alanında bazı gelişmeler gerçekleşmeye başlamıştır. Cumhuriyetin değişimlerini aktarmak ve halkın bu değişimlere uyum göstermesi adına kullanılan araçlardan biri de çizgi

romanlar olmuştur. Bu konuda özellikle çocuk çizgi romanlarına önemli görevler yüklenmiştir (Kür, 1991; Urgan & Yiğit, 2014). Cumhuriyetin ilk yıllarında bu alanda önemli A. Ziya Kozanoğlu ismi ön plana çıkmaktadır. Kozanoğlu, bir çizer değildi ancak çizgi romanlara senaryo hazırlıyordu. Türk çizgi roman tarihinde rol alan isim ise R. Tahir Burak olmuştur. Burak, hem Türk tarihinden esinlenerek çizgi roman senaryoları hazırlamış hem de çizgileriyle onlara hayat vermiştir. İlk dönem çalışmalarda milliyetçi duygular ve Türklük kavramı belirgin şekilde işleniyordu. Türkçeyi sadeleştirmek bu dönemin amaçlarından biriydi ve bu amaç çizgi roman çalışmalarında da kendini göstermekteydi (Akgün, 2008; Alpin, 2006; Cantek, 2014).

Kozanoğlu, çizgi roman tarihimizde senaryolarıyla önemli bir yer edinmiş önce Kızıltuğ daha sonra Kaan adlı eserlerini yazmıştır. Bu alanda bir diğer önemli isim olan Cemal Nadir ise Amca Bey karakteriyle ilk yerli karikatür örneğine hayat vermiştir. Amca Bey, karakter sürekliliği ile çizgi romana benzese de konuşma balonlarının olmayışıyla çizgi romandan farklılaşmaktadır. Amca Bey, Amerikan tarzı çizgiler kullanmasına rağmen dönemin dil akımına uymuş yerli bir dil kullanmıştır. Bu karakter dil ve çizgileriyle dönemin önemli eserlerinden olmanın ötesine geçmiş ve öncü rol üstlenmiştir (Akgün, 2008; Alpin, 2006; Özkefeli, 2017).

Şekil 4. Amca Bey.

Gazete ve dergilerde çizgi roman türleri yoğun şekilde 1930'lu yıllarda yer almaya başlamıştır. Amerika'da çizgi roman kültürü bu dönemde belli bir olgunluğa erişmiş ve dünyanın diğer ülkelerine ajanslar aracılığıyla ulaşmaya başlamıştır. Amerikan çizgi romanlarının popülerleşmesiyle birlikte bant çizgi romanlar Türkiye'de de kullanılmaya başlanmıştır. Ticari bir ürüne dönüşen çizgi roman Türkiye'de de popüler hâle gelmiştir. İthal edilen yabancı çizgi romanları yerli çizgi romanlar olarak sunma çabası çizgi roman

karakterlerinin isimlerinde değişikliklere ve orijinalin hikâyesinin dışında eklemelere gidilmesine neden olmuştur. Bu çizgi romanlar genellikle çocuk dergilerinde yayınlanmış gazetelerde pek yer edinememişlerdir (Akgün, 2008, s. 111).

Türkiye’de 1930’lu yıllarda çocuklar için hazırlanan dergilerde yayınlanan çizgi romanlar varlık göstermiştir. Bu durum sadece Türkiye’ye özgü olmaktan ziyade diğer ülkeler için de geçerliydi. Yani Türkiye’deki akım dünyayı takip etmekteydi. O yıllarda dünyada ve Türkiye’de çizgi romanların önceliğinde çocuklar vardı. Türk okuyucular öykülerin ve karakterlerin devamlılık gösterdiği, konuşma balonlarının yer aldığı yerli ve yabancı çizgi romanlarla bu dönemde karşılaşmıştır. Ancak Türkiye’de çocuklara yönelik olan ilk çizgi roman örnekleri devşirme çizgi romanlardır. İlk dönem yerli çizgi romanlarımız yetişkinlere yönelik çizgi romanlardır (Cantek, 2014).

II. Dünya Savaşı öncesi dönemde iki nedenden dolayı gazetelerde çizgi romanlar yayınlanmamaya başlamıştır. Bunlardan birincisi ekonomik nedenlerdir. Savaş öncesi dönemde gazetelerde kullanılan kâğıtların temini konusunda sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle hem sayfa sayısında hem de tiraj da azalmalar olmuştur. Bu kısıtlamaların sonucunda çizgi romanlar gazete sayfalarında yer bulamamaya başlamıştır. Çizgi romanların gazetelerde yayınlanmamasının diğer bir nedeni de çocuk dergilerinin popülerliğidir. Çizgi romanların çocuklar için üretilen bir tür olduğunu düşünen yayıncılar gazetelerinde çizgi romana yer vermemişlerdir. Savaş döneminde ise yayıncılar telif hakkı ödenmeden yabancı çizgi romanları kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu da Türk çizgi romanlarının gelişimini yavaşlatmıştır. Ancak bu olumsuz durum ilerleyen dönemler için olumlu sonuçlar da doğurmuştur. Yabancı çizgi romanların kopyalanması işleriyle ilgilenen genç bir çizer kuşak oluşmuştur. Genç çizerler kopyalama yaparken aynı zamanda da çizgi romanlarla ilgili tecrübeler edinmiş oluyorlardı (Akgün, 2008).

1990’lı yıllarda medya grupları yerli çizgi roman dergileri üretmenin masraflı olduğuna karar verip yabancı çizgi romanları yayınlamayı tercih etmişlerdir. Bu tercih Amerikan süper kahraman çizgi romanları gibi yabancı çizgi romanları yaygınlaştırmıştır (Cantek, 2014). Günümüzde ise artık çizgi roman üretimi ve yayınlanmasındaki kolaylık ve çeşitlilik yerli ve yabancı çizgi romanların farklı yayın ortamlarında bulunmasına olanak sağlamaktadır.

Eğitim Faaliyetlerinde Çizgi Romanın Yeri

Karagöz (2018), çizgi romanın, dünyadaki gelişim süreçlerini takip eder şekilde, önce dergi ve gazetelerde yerini aldığını daha sonra da basılı olarak yayınlandığını ifade

etmektedir. Süreç içerisinde çizgi romanlar, amacına ve içeriğine eğitici ve bilgilendirici öğeler eklenerek eğitim alanında yerini almıştır. Eğitselliği birincil amaç olarak belirlemiş olan bu çizgi romanlar yeni bir tür olarak kabul edilmiş ve eğitici çizgi roman olarak isimlendirilmiştir. Ancak çizgi romanlar, sanal veya basılı ortamlarda güncel konularda yorum ve eleştiri yapmak için sıklıkla kullanılmalarının yanında eğitim amaçlı kullanımları çok yaygın değildir (Tatalovic, 2009).

Symeon'a göre çizgi romanlar, okuyucusuna mutluluk veren ve onda merak duygusu uyandıran etki düzeyi oldukça yüksek popüler kültür ürünlerinden biridir. Kendine ait çizim kuralları olan bu sanat türü başlangıçta ticari hedeflerden dolayı konu bakımından korku, polisiye ve fantastik konulara yönelse de daha sonra çeşitlilik göstermiştir. Çizgi romanlardan eğitim alanında profesyonelce yararlanılması yirminci yüzyılın başlarına rastlamaktadır. ABD'de başlayan ve daha sonra kısa bir süre içerisinde Avrupa'ya yayılan bir akımla çizgi romanlar eğitim alanında kullanılmaya başlanmıştır (Akt., Topkaya & Şimşek, 2015).

Çizgi romanlar hızlı ve kolay bir şekilde anlaşılabilir olduklarından büyük kitleler için uygun bir öğretim aracı olabilir ve eğitime yeni bir katılım yolu açabilir (Weitkamp & Burnet, 2007). Ayrıca, çizgi romanlar çevrimiçi formatlar yoluyla nispeten düşük bir maliyetle üretilebilir ve dağıtılabılır, özellikle de geleneksel baskı ve dağıtım yöntemlerine kıyasla internete bağlı erişilebilirliği göz önünde bulundurarak yaygın bir katılım sağlar (Hands, Shaw, Gibson, & Miller, 2018).

Çizgi romanlar, alternatif öğretim materyallerini kullanmak isteyen öğretmenler için öğretim aracı olarak kullanılmaya uygundur. Ancak eğitim alanında kullanılacak olan çizgi romanların titizlikle seçilmesi ya da hazırlanması gerekmektedir. Bu hazırlık içerisinde en önemli noktaları hitap edilecek öğrenci kitlesine ve konuya uygunluk oluşturmaktadır.

Topkaya (2014) bu konuda eğitici çizgi romanlardan en üst seviyede faydalanmak için hazırlanacak materyallerde önceliğin hedef kitlenin görsel, bilişsel ve duyuşsal seviyesine uygun olması gerektiği düşüncesindedir. Bununla birlikte çizgi romanın sahip olduğu renk yapısı ve mizahi unsurların bir arada olması, bu materyalin ders süreci içerisinde rahatlıkla kullanılmasına imkân verdiği de bilinmektedir. Eğitim alanında çizgi romanların kullanılmasını teşvik eden çizgi romana has bazı özellikler mevcuttur. Bu özelliklerden ilk sırada yer alanı öğrencilerin derse rahatlıkla motive edilmesidir. Hutchinson (1949)'un çizgi romanların etkisi üzerine yaptığı çalışmasında öğretmenler, çizgi romanların öğrencilerin derse karşı motivasyon ve bireysel katılımlarında olumlu yönde bir etkiye sahip olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir.

Haugaard (1973) çizgi romanlara özellikle çocukların doğal bir ilgi gösterdiklerini belirtmiş, ders sürecinde çizgi romana yer veren öğretmenlerin çizgi romanın cezbedici ve motive edici özelliklerinden yeteri kadar faydalanarak kullanabileceğini ifade etmiştir. Karagöz (2018) de yaptığı çalışmasında eğitici çizgi romanların öğrencilerin motivasyonları üzerinde olumlu etki bıraktığını ifade etmiştir.

Ders süreci içerisinde öğretim materyalleri olarak kullanılacak olan materyallerin öğrencilerin gerek derse gerek öğrenilecek konuya veya edinilecek kazanıma ilişkin tutumlarının değiştirilebilmesi için öğrenciler üzerindeki etki gücünün yüksek olması gerekmektedir. Çünkü herhangi birine, duruma, olguya veya nesneye karşı tutum oluşturma ya da mevcut olumsuz bir tutumun olumlu yönde değişmesi ancak uzun bir süreç içerisinde gerçekleşebileceği görüşüne (Baron & Byrne, 1977; Rokeach, 1968) karşılık yüksek etki gücüne sahip materyallerin kullanılması tutumları çok kısa bir sürede değiştirebilir. Hatta bu değişimin kişinin psikolojisinde kalıcı bir etki bırakan anlık olaylar sonucunda bile oluşabileceğini kanıtlamış çalışmalar mevcuttur (Hovland, Janis, & Kelley, 1953; Petty & Cacioppo, 1986).

Çizgi romanlar sınıflarda etkili bir öğretim aracı olarak kullanılabilirler. Görsel okuryazarlık becerilerini destekleyerek öğrencilerde güçlü ve benzersiz bir etki gösterebilir. Bunun yanında okura hayatın içinden canlı, günlük temsiller sunabilirler. Metnin yanında verilen komik görseller metinle sağlanmaya çalışılan iletişimi geliştirir ve genişletir, okuyucuların dikkatini çeker ve metinde tam olarak bilinmeyen faktörlerin anlaşılmasını kolaylaştırır (McVicker, 2007). Çizgi romanlar anlattıkları hikâyeyi aynı zamanda görsel öğelere de dökmektedir. Böylece öğrenciler iletiyi daha anlaşılır olarak almaktadırlar. Ayrıca çizgi romanlar bilimsel bilgilerin öğrencilere aktarılmasında, günlük yaşamdan alınan gerçek durumların birleştirilmesine izin vermektedir (Affeldt, Meinhart, & Eilks, 2018).

Eğitim faaliyetlerinde çizgi romanların kullanılmasını teşvik eden diğer bir özellik de öğrenilenler üzerinde kalıcılık oluşturmalarıdır. Williams (1995) çizgi romanların kalıcılık oluşturmaları ve görsel öğeler bulundurmalarının çizgi romanın tercihi konusunda etkili olduğunu belirtir. Ayrıca çizgi romanı bu konuda çizgi film ve animasyonlardan üstün görmektedir. Çizgi film ve animasyon dilinin sabit olmamasını, akış hâlinde olmasını da olumsuz bir durum olarak görür. Kaçırılan bir ifadenin tekrar edilebilmesinin ve onun üzerinde detaylı şekilde düşünülmesini mümkün görmez. Çizgi roman aracılığıyla yapılan eğitimler metin üzerinden yapılan eğitime durağanlık açısından benzemekle birlikte aralarındaki temel fark düz metinlerde görsellerin yer almasıdır.

Çizgi filmlerde zaman, çizgi filmi yapanın veya onu oynatanın elinde olmakla birlikte çizgi romanlarda zaman üzerindeki hâkimiyet okuyucuya aittir. McCloud (1994)'a göre çizgi romanlarda zaman değişimi onun okuyucusunun sayfa içerisinde göz gezdirmesiyle gerçekleşir. Bu da bilgi aktarım hızının okuyucuya bağlı olduğunu gösterir.

Yapılandırmacı eğitim sisteminin öğrenci özelliklerinden biri olan öğrencilerin aktif katılımı, çizgi romanlar ile mümkündür. Eğitici çizgi romanlar, kültürel anlamda çeşitli ve dolu dolu iki farklı tür olan resim sanatlarını ve edebiyatı içerisinde harmanladığından öğrenciler bu çizgi romanları okurken ve iki panel arasındaki boşlukları doldururken aktif katılımıla sürece dâhil olurlar (Rota & Izquierdo, 2003).

Çizgi romanlar okunurken yazı ile çizimler arasında bir ilişki kurulması çabası belirir ve okuyucu bu çaba ile süreç içerisinde aktif olarak yer almış olur (Rota & Izquierdo, 2003). Eğitici çizgi romanlar eğitim faaliyetlerinde kullanıldığında çizgi romanın bu özelliği ile yapılandırmacı yaklaşımla tam uyumlu bir eğitim materyali kullanılmış olur (Topkaya, 2016b). Haugaard (1973) ve Koenke (1981) eğitim materyali olarak kullanılan çizgi romanların faydalarını akademik başarının üst düzeye çıkarılması, istendik davranış kalıplarının oluşturulması, derse yönelik öğrenci motivasyonunun artırılması, merak duygusunun yükseltilmesi, okuma alışkanlığının kazandırılması olarak sıralamaktadırlar.

Eğitim materyali olarak kullanılan çizgi romanlar, olumlu sonuçlar ortaya koymaktadır. Çünkü çocukların bu türe karşı doğal bir ilgileri bulunmaktadır. Ders süreci içerisinde çizgi romanları eğitici bir materyal olarak kullanan öğretmenler, çizgi romanın çocukları cezbedici ve motive edici özelliğinden yararlanabilirler (Haugaard, 1973). Çizgi romanlar aynı zamanda karmaşık bilgilerin etkili bir şekilde iletilmesini kolaylaştırabilirler. Fikirleri yaymak için başarılı bir şekilde kullanılabilirler (Green & Myers, 2010).

Sones (1944)'in yapmış olduğu çalışmada çizgi romanlar ve düz metinlerin etkililiği araştırılmış ve bu araştırma sonucunda çizgi romanın görsel unsurları sayesinde öğrenme üzerinde düz metinlere göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Brocka (1979) da edebî sanat ürünleri arasında diğerlerine nazaran çizgi romanların görselliğin kullanımıyla daha avantajlı olduğunu ifade etmiştir (Akt., Topkaya, 2014). Uyum içerisinde olan metin ve çizimler, iletilmek istenen konunun daha net anlaşılmasına yardımcı olur (Purnell ve Solman, 1991). Park, Kim, Dhun (2011) çizgi romanların, geleneksel metinlerin çoğu zaman yapamayacağı şekillerde güçlü görsel mesajlar verdiklerini belirtmektedir. Trent ve Kinlaw (1979) çizgi romanların eğitim olanakları açısından ve ekonomik anlamda diğer öğrencilere göre daha geri durumda olan öğrenciler için oldukça uygun eğitim materyali olduğunu düşünmektedirler.

Çizgi romanlar bir öğretim materyali olarak öğrenme aktivitelerinde kullanılabilirdi gibi bir değerlendirme aracı olarak da kullanılabilirler. Song vd., (2008), çizgi romanların sınıflarda değerlendirme aracı olarak kullanılabilirdiğini belirtmişlerdir. Araştırmacılara göre çizgi romanlar öğrencilerin fikirlerini değerlendirmede kullanılabilirler. Böylece öğrencilerin yanlış öğrenmeleri tespit edilip giderilebilir. Çizgi romanların bir başka kullanım amacı öğrencilerin öğrenme gücünün tespitidir. Bunun yanında çizgi romanlar öğrencilerin günlük yaşamdaki öğrenmelerini değerlendirmek için de kullanılabilir.

Yukarıda yapılan açıklamalar eğitici çizgi romanların bir öğretim materyali olarak kullanıldığında ne kadar etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak bilinmelidir ki bir öğretim materyali ne kadar etkili olursa olsun doğru amaçlarla kullanılmıyorsa öğretim faaliyetlerinin hedeflere ulaşması beklenemez. Bu nedenle eğitici çizgi romanlar bir öğretim materyali olarak kullanılmaya karar verildiğinde öncelikle konunun ve çizgi romanın içeriği, öğrencilerin seviyesi, öğretmen yetenekleri gözden geçirilmelidir. Eğer bu ön şartlar sağlanırsa eğitici çizgi romanlara etkili bir öğretim materyaline dönüşebilirler.

Çizgi Film Nedir?

Kâğıtlar üzerine yerleştirilmiş hareketsiz nesnelere ve figürlerin filmlere ait tekniklerle hareket duygusu oluşturacak biçimde düzenlenmesi ve filme aktarılması yoluyla oluşturulan sinematik anlatılar çizgi film olarak ifade edilebilir (Can, 1995, s. 3). Çizgi filmler izleyene farklı bir dünya açan sanat dalıdır. İzleyici, sanatçının hayal gücü ve tasarladığı karakterlerle oluşturulan bu farklı dünyayla bütünleşir. Özellikle çocuklar sanatçının hayal dünyasının hayat verdiği kahramanlarla kendini özdeşleştirir. Bu da çizgi filmlerin ne ölçüde etkileyici olduğunu ortaya koyar niteliktedir (Oral, 1992).

Çizgi film fotoğrafın ve sinemanın gelişmesine paralel bir şekilde 19. yüzyılın sonlarına doğru gelişim göstermiştir. Çizgi film sinemanın bazı prensiplerini paylaşmasıyla sinemanın bir kolu olarak nitelendirilmektedir. Her iki türün harekete dayanması ortak noktaları oluşturmaktadır. Ancak çizgi filmler, yalnızca çizgi ile canlandırılan karakterlerden oluşmazlar. Çizgi film karakterleri sanatçıların yaratıcılığı ile biçimlenir ve birçok duyguyu da yansıtabilirler (Çakmak, 2010).

Bir çizgi filmde temel yapı olarak hareket ögesi karşımıza çıkar. Çizgi film hareketten meydana gelir. Çizilen her bir kare hareketin başlangıcı, devamı ya da sonu olacak şekilde bir bütünün parçasıdır (Halas & Manuell, 1976). Hareket, çizgi filmin temelini oluşturur ancak çizgi film sadece çizili karakterlerin hareketlendirilmesiyle oluşturulmaz. Çizgi film günümüze kadar sürekli bir yapılanma sürecinden geçmiştir. Çizgi film sanatçıların ürün

ortaya koyma yeteneği farklı konumlarda şekillenmiştir. Amerika çizgi filmlerinde ana tema eğlence iken Avrupa'da sanatçılar yaratıcılığıyla farklı teknikler geliştirme amacı taşıır (Alaeddinoğlu, 2019; Can, 1995; akmak, 2010).

İlk üretilen çizgi film den günümüze kadar çizgi filmler çocuklara renkli, ışııl ışııl dünyalar oluşturan bir ürün olmuştur. Yaratıcı karakterlerin kullanılması, kurgusu ile sınırları olmayan, hayal gücü ile mizahın olduğu, merak duygusunun olduğu, heyecanlı maceralar yaşatan bir dünya sunmuştur izleyicisine. Çocuklar çizgi film karakterlerini özümstediler, var olduklarına inandılar, onlar gibi davranmaya çalıştılar. Bu tutum çizgi filmlerin ne kadar etkileyici olduklarını ortaya koymaktadır. Teknoloji ile birlikte değişen yapıım süreçleri çizgi filmleri farklı boyutlara taşımuştur. Zamanla tanımı değişen çizgi film, yarı gerçek ya da gerçekçi olmayan karakterlerin çizgilerle karikatürleştirilip bilgisayar ortamlarında hareket kazandırılmasıyla oluşan filmler olarak tanımlanabilir (Demir, 2019a:53).

Bir çizgi film oluşturmayı düşünen sanatçı, ürününü izleyicisine sunma sürecinde birçok aşamayı takip etmek zorundadır. Bu aşamaların tamamlanması uzun süreçler olabilir. Bu süreçte kendi alanında uzmanlık kazanmış olan teknik elemanlar ve sanatçılar işbirliği içerisinde çalışmak durumundadır. Bir hikâyeden yola çıkılarak sinopsis (taslak öykü) ve sinopsisten hareketle filmin bütün planlarını içeren bir senaryo yazılır (Can, 1995). Storyboard (hikâyenin çizimi) aşamasına gelindiğinde bu planlar görsel anlatımla kısaltılır. Bu kısaltmalar film hakkındaki görsel fikirleri barındırır. Karakter yerleşimi, ana planlarda önemli sahneler ve zamanlama storyboardda gösterilip tasarı ve fikirlerin bir arada sunulduğu görüntü bileşkesi oluşturulmuş olur. Sanatçının yaratıcılığı da süreçte etkili olur. Farklı karakterleri farklı sanatçılar çizebilirler. Karakterlerin farklı sahneler için farklı şekillerde çizilmesi de gerekebilir. Bu durumda sanatçı karakterin farklı açılardan çizimini yapar. Sanatçının veya sanatçıların çizimleri filme alınır ve 24 karesi bir saniyelik hızla ilerletilir. Bu sayede görüntüler izleyiciye ulaştığında izleyici kareleri birbiriyle bağlantılı olarak algılar. Bu da izleyicide hareket algısı oluşturur. Bu durum her bir kare için devam eder. Burada çizgi filmin temel prensibi ortaya çıkmaktadır: Çizgi film kare kare hazırlanır ve kökleri grafik sanatlara ya da plastik sanatlara dayanır (Kaba, 1992). Gerçekçi filmlerle çizgi filmleri birbirinden ayıran temel özellik de çizgi filmlerin grafik tasarıma dayanması ve çizimlerden oluşmasıdır (Özön, 2008, s. 258).

Demir (2019b) çizgi filmin tarihinde canlandırma araçlarının yerinin olduğunu ifade eder. Onun bu ifadesine göre mağara duvarlarına yapılan çizimlerde insanlar, hareketi yansıtmaya amacı gütmüşlerdir. Canlandırma tekniğini açıklamaya yönelik yapılan ilk çalışmanın Roget'in gözün yapısal özelliği sayesinde görüntünün bir süre korunduğunu ortaya

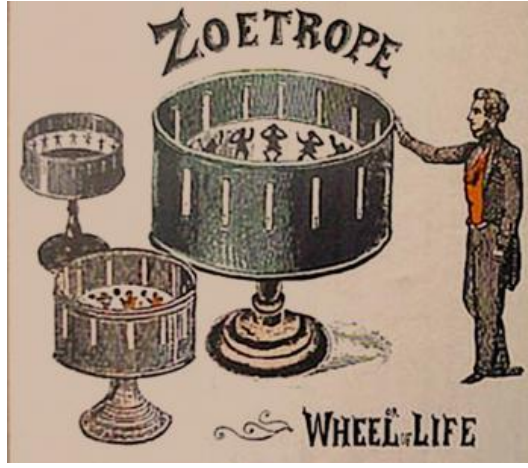
koyan çalışması olduğunu ifade eder. Demir, çalışmasında göze ulaştıktan sonra kaybolan bir görüntünün hemen ardından ikinci görüntünün gelmesi durumunda ilk görüntünün bir süre daha saklanmasından kaynaklı olarak ilk görüntü ile ikinci görüntü arasında bir bağ kurulduğu ifade eder. Bu bağ sayesinde görüntüler arasında devamlılık oluşmaktadır.

Çizgi film çalışmaları 1800'lü yılların ilk çeyreğinde başlamıştır. Paris'in geliştirdiği iki yüzünde farklı çizimler bulunan ve iki kenarında bulunan bağlantıların çevrilmesi tekniğine dayalı Thaumatrope (Şekil 5) adlı oyuncak, çizimlerde birleşiklik ve hareket algısı oluşturmaktadır (Solomon & Stark, 1983, s. 10). Bu oyuncak bazıları tarafından çizgi filmlerin başlangıcı olarak nitelendirilmektedir. 1830'ların başında Plateau ve Stampfer'in icadı olan Phenakistiskop da çizgi film yolundaki oyuncaklardan biri olarak kabul edilir. Phenakistiskop, dairesel bir disk üzerinde çizili olan resimlerin yine disk üzerindeki deliklerden bakılarak ayna üzerindeki görüntülerini izleme mantığına dayalı çalışıyordu. Aynanın karşısına geçip diski çevirip diskin üzerindeki deliklerden aynaya bakınca birbirini takip eden çizimler izleyicide hareket hissi uyandırıyor (Hünerli, 2005, s. 10).

Şekil 5. Thaumatrope örneği.

Thaumatrope'tan on yıl sonra ise Horner'in Zoetrope (Şekil 6) adlı oyuncuğu ile günümüz çizgi filmlerine bir adım daha yaklaşmıştır. Horner, bir karakterin çizimlerini hareket edermiş gibi arka arkaya resmetmiş ve bunları bir silindirin içerisine koymuştur. Dönen silindire tek bir noktadan bakıldığında hareket eden tek bir resim görüntüsü alınmakta bu da hareket hâlindeki tek bir resim varmış hissi uyandırmaktadır. 1800'lü yılların son çeyreğinde Reynaud, Zoetrope'tan esinlenerek Praxinoscope'u (Şekil 7) geliştirdi. Bu oyuncak, bir anlamda selefinin içine ayna konulmuş hâli gibiydi. Praxinoscope, çizgi filmle ilgili gelişmelere ivme kazandırmıştır (Williams, 2001: 13).

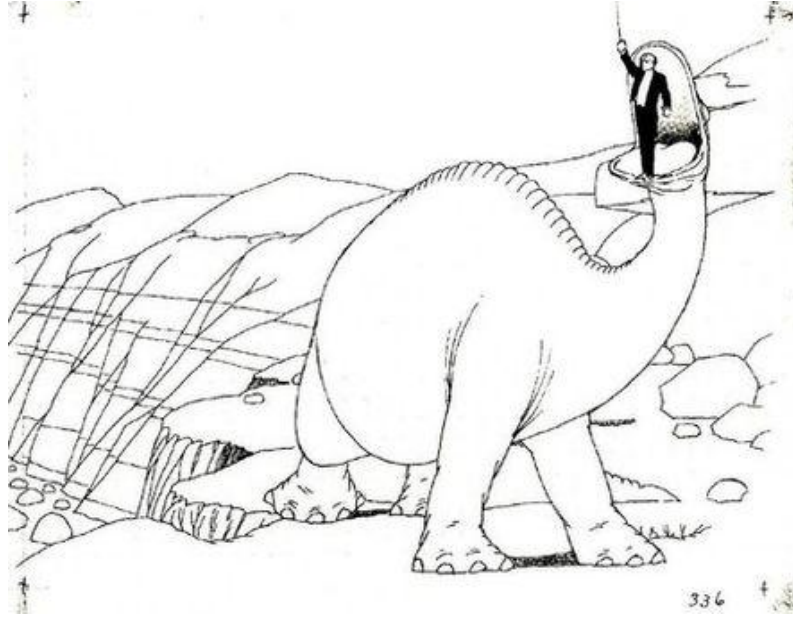

Şekil 6. Zoetrope örneği.

Şekil 7. Praxinoscope örneği.

Lumire kardeşler 1895 yılında hareketli resimlerin (sinema) halka sunumunu yaptılar ve bu bir ilk niteliğindedir. Blackton ve Cohl gibi sanatçılar sinema sektöründeki gelişmelerden faydalanarak siyah beyaz canlandırmalar üretmişlerdir. McCay 1914 yılında beş bin çizimden oluşan Gertie The Dinosaur'a (Şekil 8) hayat vermiştir. Bu örnek canlandırmanın ilk gerçek örneği olarak da kabul edilmektedir (Solomon & Stark, 1983, s.14). 1900 sonrasında Cohl tarafından beyaz kâğıtlara siyah renkle çizilen figürlerin perdede izleyiciye sunulmasıyla çizgi filmlerin öncülerinden biri olarak kabul edilen eser yaratılmıştır. Bu eserde basit şekilde çizilmiş çöp adamlar kullanılmıştır (Çakmak, 2010, s.10).

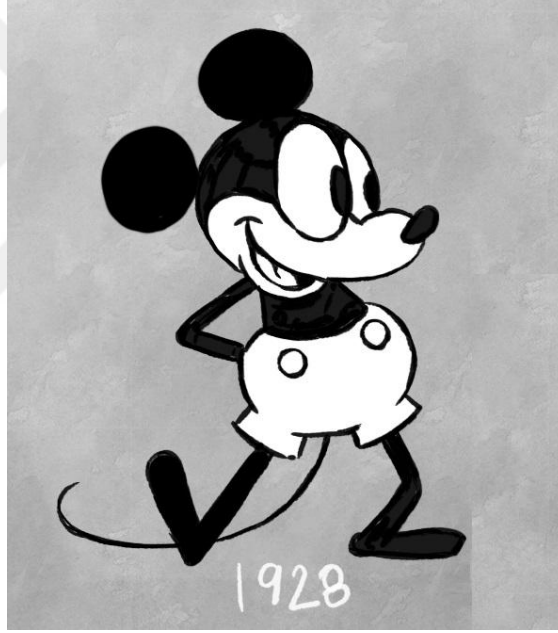

Şekil 8. Gertie the Dinosaur.

Gertie The Dinosaur'a gösterilen ilgiden sonra çizgi film üretmeyi amaçlayan birçok şirket kurulmuştur. 1920 yılında hayat bulan Felix the Cat (Şekil 9) oldukça popüler olmuştur. Çocuk yaşta (16 yaşında) bir çizgi olarak kariyerine başlayan Disney, sanat okulundan mezun olduktan sonra sahibi olduğu şirkette ilk kısa filmlerine hayat vermiştir. Disney, dünyaca ünlü Mickey Mouse'u (Şekil 10) 1928 yılında çizmiştir. Warner Bros da Disney'in başarısına ve canlandırma filmlere olan ilgiye kayıtsız kalmamıştır. 1930 sonrası yıllarda bu şirket de sektöre girmiştir. Hanna-Barbara stüdyoları da yakın yıllarda bu alana birçok yeni karakterleriyle giriş yapmıştır. Çizgi filmin öncü stüdyoları, bu yıllarda edindikleri tecrübeleri ve geliştirdikleri yöntemlerle çizgi filmin bugün gelmiş olduğu noktaya ulaşmasında önemli rol oynamışlardır. Bu stüdyolar ürettikleri ürünlerle toplumsal yaşama farklı ve büyük katkılar sunmuşlardır. 1970 sonrası yıllarda ise Japon anime tarzı çizgi filmler üretilmeye ve dünyaca popüler olmaya başlamıştır. Anime, Batı'nın yarattığı karakter ve öyküleri manga karakterlerle yeniden üretilip Batı'ya satarak ticari ve kültürel olarak bir sızma gerçekleştirmiş oldu. Daha sonra kendi kültürel öğeleriyle oluşturulmuş çizgi filmlerle devam eden bu pazarlama son derece başarılı sonuçlar vermiştir. 1980'li yıllarda teknolojiye gelişmeleri takiben bilgisayar yardımıyla çizgi film teknikleri açısından büyük değişimler yaşanmıştır. Amerika ve Japonya çizgi filmi endüstri olarak görmüş ve ürettikleri çizgi filmlerde ticari kaygıları ön planda tutmuşlardır. Ticari kaygılar, üretilen çizgi filmlerde konuyu geri planda bırakmış efektleri ön plana çıkarmıştır (Türker, 2011).

Şekil 9. Felix the Cat.

Şekil 10. Mickey Mouse.

Çizgi filmler üretildikleri ilk yıllarda genellikle eğlendirme amacı ile kullanılmıştır. Ancak ilerleyen süreçte yaratıcılığın ve hayal gücünün sınırsızlığı çizim sanatıyla bütünleşince çizgi filmlerin kullanım alanları da genişlemiştir. Günümüzde çizgi filmlerin kullanım alanları sanat alanının dışında eğitim, reklamcılık, eğlence alanlarına da sıçramıştır (Dikili, 2018). Eğitsel amaçlarla ders süreci içerisinde kullanılacak çizgi film yapımlarının üretilmesinde ise Western Electric ve Eastman Kodak adlı yapım şirketlerinin büyük emek ve çabaları söz konusudur (Madsen, 1969).

Çizgi filmler çocuklara bir problemin nasıl analiz edileceğini, küçük bir grup içerisinde gerekli liderliğin nasıl yapılabileceğini, bir riskin nasıl yönetilebileceğini öğretebilir

veya bazı yetenekleri kazandırabilir veya çocuğun bir sporu sevmesini sağlayabilir. Çizgi filmler bütün bunları gerçek yaşamdan kesitler sunarak yapabilirler. Bir çocuk için sevgi ve ilgi duyduğu bir çizgi film karakteri yıllarca örnek alınacak bir model olabilir (Habib ve Soliman, 2015).

Türkiye’de Çizgi Film

Türkiye’de 1900’lü yıllarda toplu hâlde gösterim yapılmasına uygun olan sinema salonları açılmış ve filmler gösterime girmiştir. 1930 sonrasında ise yabancı çizgi filmler gösterime girmeye başlamıştır. Bu çizgi filmlerden etkilenen yerli çizerler de kendi çizgi film denemelerine girişmişlerdir (Hünerli, 2005). Türkiye’de gösterime giren ilk çizgi film 1932 yılında yapılmıştır. Bu ilk gösterim İskelet Dansı’na (The Skeleton Dance) aittir (Göktepe, 2015).

Türkiye’de çizgi film adına ilk atılımlar çizerlerin kâğıt üzerinde hayat bulmuş karakterlerinin beyaz perdede hareketlenmesi yönündeki adımlardır. Bu anlamda ilk girişimler Amcabey’in çizeri olan Cemal Nadir Güler’e aittir. Ancak Güler’in çizgi film oluşturma girişimleri teknik imkânların yetersizliğinden dolayı başarılı olamamıştır. 1948-1949 yıllarında Vedat Ar, açmış olduğu bir kursta çizgi film denemeleri yapmıştır. Bazı otoritelere göre Ar’ın Zeybek Oyunu adlı çizgi filmi ilk yerli çizgi film örneği olmuştur. Ancak Yüksel Ünsal ve ekibindekilerin Evvel Zaman İçinde adlı çizgi filmin Amerika’daki banyo işlemleri sırasında kaybolduğu da unutulmamalıdır. Ünsal daha sonra reklam amaçlı Çöpçatan Dede, Tavşanın Suyu ve Gazlı Göl çizgi filmlerini yapmıştır. 1964’te kurulmuş olan Canlı Karikatür Stüdyosu Bu Şehr-i İstanbul, Direklerarası, Nasreddin Hoca, Koca Yusuf, Ağustos Böceği ile Karınca isimli çizgi filmleri yapmıştır. Daha sonra Stüdyo Çizgi’nin oluşturduğu yedişer dakikalık iki filmde oluşan Evliya Çelebi adlı çizgi film de önemli yapıtlar arasındadır (Alsaç, 1994; Can, 1995; Onaran, 1994, s.196).

Şekil 11. Zeybek Oyunu’ndan iki kare (Taş Alicenap, 2015).

Türkiye’de üretilen ilk çizgi film çalışmalarına genel olarak bakıldığında ortak özellik olarak kısa süreli olmaları, tekniğin denenme aşamasında oluşu, senaryo ve film dilinin

yeterince oturtulamamış oluşu dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda çoğunlukla Türk kültüründen izler görmek mümkündür. Çünkü ilk çizgi film sanatçıları genellikle Türk kültür motiflerine ait konu ve karakterleri çizgi filmlerinde kullanmışlardır (Taş Alicenap, 2015).

Çizgi film üretiminde ikinci mihenk taşı ise televizyonun günlük hayatta yaygınlaşmaya başlaması olmuştur. Türkiye’de çizgi filmlerin gelişmesinde reklam amaçlı yapılan çizgi filmlerin etkisi büyük olmuştur. Reklam amaçlı üretilen kısa çizgi filmlerden elde edilen gelire uzun metrajlı çizgi filmler üretme yoluna gidilmiştir. Ancak artan reklam amaçlı çizgi film talebini karşılayacak eğitimli çizer olmayışı çizgi filmleri, sinematik ve estetik kalite açısından olumsuz etkilemiştir. Türkiye’de reklam amaçlı yapılmış çizgi filmler arasında bir başyapıt olarak değerlendirilen İzocam reklam filmi bu dönemde hazırlanmıştır (Göktepe, 2015, s. 7; Hünerli, 2005, s. 59; Kalkan, 2014; Türker, 2011).

Türkiye’de çizgi filmin kapsamlı gelişmesi TRT’nin çizgi filmleri desteklemeye başlamasıyla olmuştur. Özel kanalların yayına başlaması ve kanal sayısındaki artışla televizyonların hayatımızdaki yerinin güçlenmesiyle birlikte TRT uzun metraj çizgi film örnekleri için yapımcıları desteklemeye başlamıştır. Böylelikle Türk kültüründe yer alan destan kahramanları, fıkra karakterleri, tarihe geçmiş önemli kişiler çizgi film senaryolarında hayat bulmaya başlamıştır (Taş Alicenap, 2015).

İlerleyen dönemlerde televizyonlarda ve internet ortamlarında çizgi filmlere daha çok yer verilmesi ve çizgi filmlerin daha ulaşılabilir olması çizgi filmlere olan ilgiyi arttırmıştır. Zamanla sadece çizgi film yayını yapan televizyon kanalları doğmuş ve bunların sayısı artmıştır. TRT çizgi filme olan ilgiye kayıtsız kalmayarak 2008 yılında TRT Çocuk kanalını kurmuştur. Böylece yerli çizgi filmler için üretilip yayınlanacak bir ortam oluşmuştur. Bu da yerli çizgi filmin desteklenmesi ve gelişmesi anlamına gelmektedir. Gelişen teknolojiye ayak uydurma hızımız geçmişten çok daha iyi seviyededir. Bu da dünya standartlarında çizgi filmler üretilmesi için olumlu bir durumdur. TRT ve Minika için üretilen birçok çizgi film, bu alandaki başarılı çalışmalara örnek olarak gösterilebilir.

Eğitim Faaliyetlerinde Çizgi Filmin Yeri

Gelişen teknoloji sayesinde çizgi film tasarlamak ve onu hayata geçirmek daha kolay olmuştur. Bir öğretmen yeterli bilgi, ilgi ve kabiliyetle Toon Boom, Synfig Studio, CrazyTalk Animator, Anime Studio, Digicel FilipBook gibi programlar ya da www.renderforest.com gibi sitelerden eğitici çizgi filmler yapabilir ve bunları sınıf ortamında bir eğitim materyali olarak kullanabilir. Ancak burada öğretmenlerin çizgi filmlerin eğitim alanında kullanılabilirliğine ilişkin inançları önem kazanmaktadır. Öncelikli olarak öğretmenlerin veya

eğitimle ilgilenenlerin eğitici çizgi filmlerin eğitim alanındaki potansiyeli hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Çizgi filmlerden eğitim alanında ilk kez faydalandığı bilinen kişi Thomas Edison'dur. Edison, çizgi filmlerin eğitim alanında oldukça faydalı olacağını düşünmüştür. Çizgi filmlerin eğitim faaliyetlerinde devrim yaratacağını belirtmiş ve 1910 yılında pastörize sütte bulunan tehlikeleri, çizgi film aracılığıyla anlatmaya çalışmıştır (Can, 1995). Daha sonra kitlesel eğitim olanakları sunan çizgi filmlerin sınıflara taşınması gerektiği fikri ortaya çıkmıştır. Zamanla çizgi film üretecek teknolojinin gelişmesiyle çizgi filme ulaşma kolaylaşmış ve bu durum eğlence, reklam, eğitim, halkla ilişkiler gibi farklı alanlarda çizgi film kullanıma sunulmuştur (Ateş, 2019, s. 23).

Çizgi filmler birçok anne baba tarafından zaman zaman "kurtarıcı" olarak kullanılmaktadır. Çocuklarını kontrol altına tutmak isteyen anne babalar çizgi filmleri bir araç olarak kullanmaktadırlar. Ancak çizgi filmlerin iyi analiz edilerek uygun bir şekilde çocuklara izlettirilmesi gerekmektedir. Çünkü ancak bu şekilde çocuklarda istendik öğrenmeler gerçekleştirilebilir (Yayan & Gümüşsoy, 2016). Ayrıca çocukların ilerleyen yaşamlarında sergileyecekleri kişilik özelliklerinin çocukluk döneminde temellendiği düşünülürse çizgi film seçiminin önemi ortaya çıkmaktadır (Araboğa, 2019).

Can (1995) çocukların televizyonlarda en fazla izlediği yayınların çizgi filmler olduğunu belirtirken bunun nedenini çizgi filmlerin görsel unsurlarının çocuklar üzerindeki etkileyciliği olarak belirtmektedir. Oruç, Tercim ve Özyürek (2011)'in ifadesine göre çocuklar günde dört saat gibi bir sürelerini çizgi film izleyerek geçirmektedirler. Çocukların izleyici oldukları bu sürede çizgi filmler, doğru amaçlarla kullanıldığında bilgilendirici, eğlendirici, öğretici, doğruyu gösteren, model olabilen ve kişiliği geliştirici etkileri olan özelliklere sahip olabilmektedir (Can, 1995; Özdemir Adak & Ramazan, 2012; Saraç, 2018). Çocuklar, çizgi filmlerde gördükleri kahramanları kendilerine model olarak seçebilmekte onların hareket ve konuşmalarını örnek alıp taklit edebilmektedirler (Yavuzer, 2004, s. 234). Doğru çizgi film tercihleri ile çocukların eğlenceli vakit geçirmesinin yanında çocukların kişisel ve sosyal gelişimine, hayal dünyasına katkı sağlanabilir (Yağlı, 2013).

Bilis (2011) çizgi filmler ile eğitimin bağlantısının çizgi filmlerin yapısındaki görsel unsurlar ve hareketlerle ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Çizgi film, iletişim aracı olarak kullanıldığında iletiyi sadeleştiren, soyutu görselleştiren etkisiyle hızlı ve özlü öğretimin yolunu açmaktadır. Konular gerçekçi bir üslup kullanılarak anlatılabileceği gibi karikatürize edilerek veya güldürücü-eğlendirici bir üslupla da gösterilebilir. Bu sayede çizgi filmler

eğitim s¼recini daha eğlenceli h¼le getirerek izleyicisinin yani ¼đrencinin dikkatini y¼ksek d¼zeyde tutabilmektedir.

Çizgi film kahramanları, çocuklar açısından her zaman için ilgi çekici bulunmuştur. Doğadaki karmaşık ilişkiler çizgi filmlerin karakterleri ile basitçe açıklanabilir. Soyut kavramlar, somut görsellerle karakterlerin davranışlarında temsil edilebilirler (Temizyürek Acar, 2014, s. 28). Kavratılmak istenen soyut kavramların çizgi filmlerde bir anlamda somut bir şekilde kişiliklerin eylemlerinde hayat bulması, çizgi filmlerin eğitim işlevine örnek gösterilebilir. İletişimde görsel-işitsel bir araç olarak kullanılabilen çizgi filmler, içinde gizli güçler barındırırlar. Bu güçlerle çizgi filmler, karmaşık durumları daha anlaşılır kılar, görünmez-soyut olanı görselleştirir, hızlı ve etkili bir öğretime olanak tanır (Çakmak, 2010).

Eğlenceli ve renkli yapılarıyla keyif veren bir seyir süreciyle birlikte çizgi filmlerin hayal gücü üzerinde sınırsız etkileri vardır ve çizgi filmler hayatın gerçekliğindense hayalciliğine yönelirler. Bu da insanların beğenisini cezbederek onları etkilemektedir (Kalaycı, 2015). Hem görsel hem işitsel öğeleriyle kitle iletişiminde etkili bir araç olan çizgi filmler, çocuklar için canlı, renkli görüntüleri ve sesleriyle çeşitli bilgi ve mesaj aktarıcısıdır. Çizgi filmler, bilgi aktarımının yanında çocukların duygusal gelişimi üzerinde yönlendirici etkilere de sahiptir (Can, 1990).

Çizgi filmler sadece bilişsel öğrenmeler için değil duyuşsal ve davranışsal öğrenmeler için de etkili bir öğretim materyali olabilirler (Ateş, 2019, s. 24). Çizgi filmler eğitim ortamında salt eğitsel süreçlerde değil aynı zamanda eğitim ortamını sıkıcılıktan kurtarmak için de kullanılabilir. Öğrencilerin sınıf ortamında eğlenceli zamanlar geçirmesini sağlayabilirler. Çizgi filmler eğitim ortamını zenginleştirerek öğrenme sürecine katkı sağlar (Arıkan, 2002, s. 47; Araboğa, 2018).

Yapılan literatür taramasından edinilen bilgiler eğitici çizgi filmlerin bir öğretim materyali olarak oldukça etkili olabileceğini göstermektedir. Çünkü çizgi filmler eğlenceli ve mizahi yapılarıyla çocukların dikkatini çeker, konuların daha iyi anlaşılmasında kolaylık oluşturacak örnekler barındırırlar, hem öğrencilerin kendi arasındaki hem de öğretmenle öğrenciler arasındaki iletişimi geliştirirler, öğrencilerin hayal güçleri üzerindeki olumlu etkileriyle düşünce becerilerini geliştirirler. Kısaç (2008) da öğrencilerin akademik başarısı ve davranışlarının öğretmenleriyle olan iletişim kalitesinden etkilendiğini belirtmektedir.

Zaman zaman öğrenciler için ders sıkıcı bir h¼l alabilir. Bu durumda öğretmen yapmış olduğu ders planında eğitici çizgi filmlere yer vererek dersini sıkıcı olmaktan çıkarabilir. Bu sayede hem öğrencilerin derse olan dikkati arttırılabilir hem de konuyla ilgili bir eğitici çizgi film izletildiği için ders daha eğlenceli h¼le gelebilir.

Bir eğitici çizgi film hazırlamak zaman gerektiren bir uğraş olarak görülebilir ancak hazırlanan eğitici çizgi filmlerin farklı sınıflarda farklı eğitim dönemlerinde tekrar tekrar kullanılabilmesi unutulmamalıdır. Bununla birlikte gözden kaçırılmaması gereken bir konu da çizgi filmlerin evrensel bir dile sahip olabilecekleridir. Başka bir dilde hazırlanmış eğitici çizgi film üzerine yapılacak dublaj ile etkili bir öğretim materyali oluşturulabilir.

Alandan edinilen bilgiler ve araştırmacı gözlemleri ışığında denilebilir ki çocuklar zamanlarının önemli bir kısmını çizgi filmlere ayırmakta veya ayırmak istemektedir. Eğer fırsat bulurlarsa çocuklar televizyonlardan veya tablet, telefon, bilgisayar gibi cihazlardan çizgi film izlemektedirler. Çizgi filmler zaman zaman ailelerin çocuklarını oyalamak için zaman zaman çocukların eğlenceli zaman geçirmek için zaman zaman ise eğitimcilerin bilgi aktarmak için kullandıkları bir araç olabilmektedir. Bu noktada özellikle öğretim amaçlı kullanılacak olan çizgi filmlerin çok dikkatli seçilmesi gerekmektedir. Öğretim materyali olarak kullanılacak olan bir çizgi filmde dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar vardır. Öncelikle seçilecek çizgi filmin konuya uygunluğuna dikkat edilmeli. Eğitim faaliyetlerinde kullanılan çizgi filmin içerik açısından yaşa uygunluğuna dikkat edilmelidir. Çizgi filmin projektörle veya akıllı tahta üzerinden görüntüleneceği düşünülürse görüntü kalitesine dikkat edilmeli. Çizgi filmde kullanılan efektlere ve sesin kalitesine dikkat edilmelidir. Sınıf ortamının, görüntünün net olarak görüleceği ve sesin net olarak duyulacağı şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bütün bunlar bir çizgi filmin etkili bir eğitim materyali olabilmesinde başat etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küçük Grup Tartışması Tekniği

Küçük grup tartışması tekniği, buzz grup, grup 66, fısıltı grupları gibi farklı isimlerle de adlandırılmaktadır. Öğrencilerin hedeflenen konu üzerinde düşünmelerini sağlamak, yeterince anlaşılmayan noktalara açıklık getirmek ve bilgileri pekiştirmek amacıyla kullanılabilen bir tekniktir. Önemli olan öğrencilerin yaratıcı düşünmeye sevk edilmesi ve problemlere farklı çözüm önerileri sunabilmeleridir. Bu teknik öğrenme etkinliklerine katılmakta zorlanan öğrencilerin de etkinliklere katılmasını kolaylaştırmaktadır. Grup sayısına göre grup etkinliği süreleri belirlenebilmektedir. Örneğin 6 kişilik gruplara 6 dakika, 4 kişilik gruplara 4 dakika süre verilebilmektedir. Bu tekniğin uygulanabilmesi için sınıf ve ders ortamında bazı düzenlemelere gitmek gerekmektedir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- Kazandırılması amaçlanan davranışlar en az kavrama düzeyinde olmalıdır.
- Öğrenciler konu hakkında en az bilgi düzeyindeki hedef davranışları kazanmış olmalıdır.

- Sınıf mevcudu 12'den fazla olmalıdır.

Konuyla ilişkili bir tiyatro, oyun, skeç, konferans, panel, film gibi materyaller sunulmalı ve tartışmaya geçilmelidir (Aykaç, 2016; Gökalp, 2017; Yıldızlar, 2013).

Eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmler sınıf ortamına farklı bakış açıları geliştirilebilecek örnek olayları ve tartışma konularını taşıyabilmektedir. Küçük grup tartışması tekniği de örnek olay incelemelerinde ve tamamlama çalışmalarında kullanılabilir etkili bir tekniktir (Çilsalar Sağnak, 2019; Dursun, 2019). Bu nedenle bu çalışmada eğitici çizgi romanlar ve eğitici çizgi filmler küçük grup tartışması tekniğine ile birlikte kullanılmıştır.

İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında eğitici çizgi romanlar ve eğitici çizgi filmler üzerine yapılmış olan bazı araştırmalara yer verilmiştir. Öncelikle eğitsel amaçlarla kullanılan çizgi romanlar üzerine yapılan araştırmalar daha sonra da eğitsel amaçlarla kullanılan çizgi filmler üzerine yapılan araştırma konuları itibariyle sunulmuştur.

Çizgi romanlarla ilgili araştırmalar.

Çizgi romanlar ortaya çıktığından beri sürekli bir tartışma konusu olagelmışlerdir. Bu tartışmaların konusu ilk günlerde ticari kaygılar olmuş olsa da daha sonra sosyal hayat ve kültür üzerine etkileri tartışılmıştır. Hayatın içine bu kadar girmiş olan çizgi romanların eğitim faaliyetlerinde kullanılması da tartışma konusu olmuştur. Zaman zaman ağır eleştirilen alan çizgi romanlar zaman zaman da olumlu eleştirel almıştır. Bir zamanlar öğretmenler sınıflarında çizgi roman okuyan öğrencileri gördüklerinde onları cezalandırırken bugün öğretmenler çizgi romanları kendileri sınıflara getirebilmektedir.

Çizgi romanların etkileri göz önüne alındığında eğitim faaliyetlerinde kullanılmak için oldukça cazip bir öğretim materyali olabilecekleri düşünülmektedir. Bu düşünce çizgi romanların öğrenme ortamlarındaki etkilerini araştıran çeşitli araştırmalara dönüşmüştür. Bu çalışmalar, çizgi romanları öğretim materyali olarak kullanıldığında öğrencilerin derse karşı motivasyonlarını, tutumlarını, akademik başarılarını, derse katılımlarını olumlu etkilediğini ortaya koymuştur.

Eğitici çizgi romanlar dersi daha etkili hâle getirerek öğrencilerin derse karşı motivasyonunu arttırmaktadır (Hutchinson, 1949; Topkaya & Şimşek, 2016). Sinha, araştırmasında ilkökul öğrencilerinin derse karşı motivasyonlarında ders kitaplarında yer alan çizgi romanların etkisini belirlemeye çalıştığı araştırmasında ders kitabında çizgi roman

bulunmasının öğrencilerin derse karşı motivasyonlarını arttırdığını tespit etmiştir (Akt., Kaptan, 2014). Caruso ve Freitas (2009), matematik dersinde çizgi roman kullanımının öğrenciler üzerindeki etkisini belirlemeye çalıştığı araştırmasında matematik eğitiminde çizgi roman kullanımının öğrencileri derse karşı motive etmekte yararlı olduğunu ortaya koymuştur. Popa ve Tarabuzan (2015) yaptıkları çalışmada çizgi romanların öğrenenlerde görülen kaygı düzeylerini düşürerek onları derse motive ettiğini belirtmiştir.

Topkaya ve Şimşek (2015)'in yapmış oldukları çalışmada sekizinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine ilişkin tutumları üzerinde eğitici çizgi romanların etkisi araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda eğitici çizgi romanların, öğrencilerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine ilişkin tutumları üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacılar öğrencilerin tutumlarındaki değişimlerin eğitici çizgi romanların düz metinlere kıyasla daha sürükleyici bir dilinin olmasından, iletilerini kısa ifadelerle net bir şekilde vermesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Topkaya (2016b) çevre sorunlarıyla ilgili konuların öğretiminde eğitici çizgi romanların etkisini araştırmıştır. Bu çalışmanın deney grubunda araştırmacının hazırlamış olduğu eğitici çizgi romanlar, öğretim materyali olarak kullanılmış ve öğrencilerin çevreye karşı tutumlarındaki değişiklikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı, araştırma sonuçlarında eğitici çizgi roman kullanılan grubun kontrol grubuna göre çevreye yönelik tutum puanlarında daha fazla artış olduğunu raporlamıştır. Ünal (2018)'in Sosyal Bilgiler öğretiminde eğitici çizgi roman kullanımının beşinci sınıf öğrencilerinin derse ilişkin tutumlarını nasıl etkilediğini araştırdığı çalışmasında eğitici çizgi romanların öğrenci tutumlarında olumlu etkilere sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Orçan (2013) ise çalışmasında fizik öğretiminde çizgi romanlardan yararlanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin fizik dersine ilişkin tutumları üzerinde olumlu etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Tilley (2008) de çizgi roman okumanın düz metinleri okumakla asla kıyaslanamayacağını ve çizgi roman okumanın basit bir görev olarak görülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Karagöz (2018), eğitici çizgi romanların okumaya karşı motivasyonu arttırdığını ifade etmiştir. Ishikura (2013) yaptığı çalışmada dil öğreniminde çizgi roman kullanılan öğrencilerin derse karşı motivasyonlarının yükseldiğini ve ilgilerinin arttığını ifade etmektedir. Zhang (2015) yaptığı çalışmada Çince öğretiminde çevrimiçi çizgi romanların etkililiğini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmacı çevrimiçi çizgi romanların günlük hayatla ilişkilendirilip eğlenceli bir şekilde kullanılabileceğini ve dil öğretiminde motive edici özelliğiyle faydalı olabileceğini belirtmektedir. Benzer şekilde Vassilikopoulou, Retalis, Nezi ve Boloudakis (2011) çevrimiçi çizgi romanların dil eğitiminde kullanılabilirliğine yönelik

araştırmalarında çizgi romanların motive edici özelliğe sahip olduğundan etkili bir materyal olarak kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

McVicker (2007), çizgi romanın sınıflarda kullanıldığında sınıfta benzersiz ve etkili bir sese sahip olacağını ifade ederek çizgi romanları, öğretimi farklılaştırmanın etkili bir yolu olarak görmektedir. Özellikle ilköğretim kademesindeki sınıflarda etkili bir öğretim aracı olarak kullanılabileceğini ve değişen dünyanın ve gerçek hayatın temsili olabileceklerini düşünmektedir. Hutchinson (1949)'un yapmış olduğu çalışmada eğitim materyali olarak çizgi roman kullanıldığında öğrencilerin motivasyonu ve derse katılım düzeyinde artış gözlendiğini raporlamıştır.

Eğitici çizgi romanlar, renkli ve eğlenceli yapılarıyla, aşına olunan karakterleriyle, sözcük ve çizim uyumlarıyla, merak duygusunu tetiklemesi, okuyucusunun hayal dünyasına girmesiyle ve hareketlilik hissi uyandırmasıyla ilgi çekmektedir. Literatürde çizgi romanların öğrenciler tarafından ilgi çekici bir öğretim materyali olarak görüldüğüne işaret eden çalışmalar mevcuttur.

Topkaya ve Şimşek (2016), eğitici çizgi romanlar öğretim materyali olarak kullanıldığında öğrencilerin konuları daha canlı ve ilgi çekici bulunduğunu ifade etmektedir. Megawati ve Anugerahwati (2012)'nin çalışmasında çizgi romanların ilgi çekici özellikleri nedeniyle sunulan öykü metinlerinin olay örgüsü, içerik ve dil bilgisi öğretiminde kullanılmasını tavsiye etmiştir. Olson (2008)'un öğrencilerinin fen okuryazarlık düzeyleri ve derse olan ilgilerini artırmaya yönelik çalışmasında bir öğretim materyali olarak çizgi romanların çok etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Wright ve Sherman (1994)'ın çalışması öğrencilerin ilgi düzeylerini geliştirme konusunda çizgi romanların eğitim materyali olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır. Haugaard (1973) ve Tatalovic (2009) eğitim materyali olarak kullanılan çizgi romanların olumlu sonuçlarına dikkat çekerek çocukların bu türe karşı ilgilerinin doğal olduğunu belirtmiş ve ders süreci içerisinde çizgi romanları eğitici bir materyal olarak kullanan öğretmenlerin çizgi romanın cezbedici ve motive edici özelliğinden yararlanabileceğine vurgu yapmıştır.

Eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin dersi daha kolay anlamasını, derse karşı motivasyon, ilgi ve dikkatlerini arttırması, öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişimi güçlendirmesi, dikkat çekici olması, dersi eğlenceli hâle getirmesi, görsel öğeleriyle soyut kavramlara somut örnekler sunması, öğrencileri aktif düşünmeye teşvik edip onların düşünme becerilerini geliştirmesi gibi özelliklerinden dolayı sınıf ortamlarında kullanıldıklarında öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etkiler doğurmaktadır.

Topkaya (2016b) “Ülkemiz ve Dünya” ünitesi kapsamındaki çevre sorunlarıyla ilgili konuların öğretiminde eğitici çizgi romanların etkisini araştırmıştır. Araştırmacı bu çalışmada deney grubunda kendisinin hazırlamış olduğu eğitici çizgi romanları öğretim materyali olarak kullanmıştır. Araştırmacı, araştırma sonuçlarında eğitici çizgi roman kullanılan grubun kontrol grubuna göre daha başarılı olduğunu belirtmiştir. Topkaya (2016a) doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların 5. sınıf öğrencileri üzerindeki etkililiğini araştırmıştır. Araştırmacı bu çalışmanın sonucunda eğitici çizgi romanla öğretim yapılan grubun daha başarılı olduğunu gözlemlemiştir. Topkaya (2017) eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanımının öğrencilerin demokratik algıları üzerindeki etkililiğini araştırmıştır. 8. sınıf öğrencileri üzerinde yürütülen bu çalışmada eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin sahip olduğu demokratik algıları olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. İlhan ve Oruç (2019) eğitici çizgi roman kullanımının ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin başarılarına etkilerini belirlemeye çalışmışlardır. Yapılan bu araştırmanın sonuçları, eğitici çizgi romanların öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin akademik başarılarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Benzer amaçlarla yürütülmüş olan farklı bir çalışmada Ünal ve Demirkaya (2019) da Sosyal Bilgiler dersi kapsamında eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanımının akademik başarıyı arttırdığına işaret eden bulgulara ulaşmıştır.

Eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanımının akademik başarı üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirleyen farklı alanlarda yapılmış çalışmalar da vardır. Orçan (2013) fizik öğretiminde, Ekinci Efecioglu (2013), Miranda, Salazar ve Larens (2018) yabancı dil öğretiminde, Öner (2013) okuduğunu anlama üzerindeki etkilerini araştırmışlardır.

Çizgi romanların verilen metni kavramaya, okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik olumlu etkiler ortaya koyduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Sones (1944)’in yapmış olduğu çalışmada çizgi romanlar ve düz metinlerin etkililiği araştırılmış ve bu araştırma sonucunda çizgi romanın görsel unsurları sayesinde öğrenme üzerinde düz metinlere göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Freeman ve Freeman (2000) çizgi romanların kelime hazinesinin zengin olması ve gramer yapıları nedeniyle okullarda kullanılmasının olumlu sonuçlar doğuracağını ifade etmektedir. Williams (1995), Cary (2004), Liu (2004), Khoii ve Forouzesh (2010), Megawati ve Anugerahwati (2012) de çizgi romanların okuma üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koyan sonuçlara ulaşmışlardır.

Purnell ve Solman (1991)’ın yaptığı çalışma uyum içerisinde olan metin ve çizimlerin iletilmek istenen konunun daha çok anlaşılmasına imkân tanıdığını ortaya koymuştur. Trent

ve Kinlaw (1979) çizgi romanların eğitim olanakları açısından ve ekonomik anlamda diğer öğrencilere göre daha geri durumda olan öğrenciler için oldukça uygun öğretim materyali olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünce Williams (1995)'in dil öğretiminde çizgi romanları kullanarak yaptığı çalışmasındaki sonuçlarla da örtüşmektedir.

Gambrell ve Jawitz (1993)'in çalışması okuyucunun dikkatinin metin üzerinde toplanmasında çizgi romanın önemli etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Cheesman (2006), fen derslerinde gazete ve dergilerde bulunan çizgi roman şeritlerinin dikkat çekici ve eleştirel düşünme amaçlı kullanılabilirliğine ilişkin çalışmasında çizgi romanların öğrencilerin derslere odaklanmalarına ve eleştirel bir şekilde düşünmeyi öğrenmelerine yardımcı olduğunu tespit etmiştir. Weitkamp ve Burnet (2007) de çalışmasında çalışmaya katılan öğretmenlerin çizgi romanların öğrencilerin dikkatini çektiğini ve çizgi romanla uygulamalar yapılırken daha iyi konsantre olduklarını belirtmiştir.

Haugaard (1973) ve Koenke (1981) yaptıkları çalışmalarda, özellikle bu çalışmanın araştırma konusuyla ilgili olarak akademik başarı ve derse yönelik motivasyon başta olmak üzere, merak duygusu uyandırma, okuma alışkanlığı kazandırmada çizgi romanın eğitim alanında kullanılmasının olumlu sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuşlardır.

İncelenen araştırmalar eğitici çizgi romanların/çizgi romanların bir öğretim materyali olarak kullanıldığında olumlu sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu durum farklı alanlarda, farklı derslerde, farklı konu ve becerilerde yapılan araştırmalarla da örtüşmektedir.

Çizgi filmlerle ilgili araştırmalar.

Ulaş Taraf (2011) çizgi filmlerin içerdiği hareketli sahnelerin öğrencilerin derse karşı motivasyonu üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı öğrencilerin çizgi filmleri izledikten sonra eğitsel görevlere daha çok katılım gösterdiğini ve farklı öğretim materyalleri kullanmanın öğrencilerin motivasyonu üzerinde olumlu etkileri olduğunu vurgulamaktadır. Torun (2008) ve Aprianti (2017) de İngilizce eğitiminde animasyon kullanımının öğrencilerin derse karşı motivasyonlarında olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir. Aprianti (2017) çizgi filmlerin öğrencilerin motivasyonunu yükselttiğini, ilgilerini öğrenme odağına topladığını ve öğrencileri aktif hâle getirdiğini belirtmektedir. Pitriana ve Syahrudin (2013) de İngilizce öğretmenlerinin çizgi filmleri öğrencilerin öğrenmeye karşı istek ve motivasyonlarını arttıracak bir materyal olarak kullanabileceklerini ifade etmektedir. Araştırmacılar yaptıkları çalışmada öğrencilerin İngilizce öğrenmeye istekli olmalarını sağlamak ve farklı yaratıcı öğrenme ortamları oluşturmak için çizgi filmlerin kullanılabilirliğini belirtmektedir. Abuzahra, Farrah ve Zalloum (2016) öğrencilerin

seviyesine uygun çizgi filmlerin onları, dilsel bilgilerini farklı iletişimsel bağlamlarda kullanmaları için motive edeceğini savunmaktadır. Araştırmacıya göre çizgi filmler öğrencilerin duyuşsal ve bilişsel yönlerini destekleyerek yüksek motivasyon sağlayabilmektedir.

Abdüsselam (2013) fen öğretiminde çizgi filmlerin etkisini araştırdığı çalışmasında çizgi filmlerin öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarını destekleyecek bir araştırma da Çakmak (2015) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı yaptığı çalışmada da filmlerin ve çizgi filmlerin öğrencilerin fen bilimleri dersine olan tutumu üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu belirtmektedir. Benzer sonuçlara ulaşılan bir çalışma da Çelik (2015) tarafından yürütülmüştür. Araştırmacı film ve çizgi filmlerin yedinci sınıf öğrencilerin Fen Bilgisi dersine yönelik tutumlarına etkisini araştırmış ve bu materyallerin Fen Bilgisi dersine yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Abuzahra, Farrah ve Zalloum (2016) dil eğitiminde çizgi film kullanımının öğrencilerin olumsuz tutumlarını dahi olumluya çevirebilecek etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir. Farklı alanlarda yapılmış çalışmalar da çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılmasının öğrencilerin tutumları üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceğini kanıtlamaktadır (Torun, 2008; Ulaş Taraf, 2011)

Bülbül ve Oruç (2019) çizgi filmlerle İngilizce eğitiminin öğrencilerin İngilizce dersine ilişkin tutumlarına etkisini araştırdığı çalışmasında çizgi filmlerin derse ilişkin tutumu olumlu etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir araştırmayı fen bilgisi dersine yönelik olarak gerçekleştiren Ateş (2009) çalışmasında çizgi filmlerin derse ilişkin tutum üzerinde anlamlı bir değişiklik oluşturmadığını ortaya koymuştur. Araştırmacı bu sonucu uygulama süresinin kısa tutulmasına bağlamaktadır.

Köşker (2005) yapmış olduğu çalışma ile çizgi romanlar doğru kullanıldığında ilköğretim düzeyi çocukların bilgi edinme, yaratıcılık, duygu ve düşüncelerini ifade etme gibi becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu ortaya koyan sonuçlara ulaşmıştır. Özer (2012)'in hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde çizgi filmlerin Sosyal Bilgiler dersindeki etkililiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada çizgi film kullanılan deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre Sosyal Bilgiler dersinde daha yüksek akademik başarı gösterdikleri tespit edilmiştir. Oruç ve Teymuroğlu (2016) tarafından yapılan araştırma, çizgi filmlerin Sosyal Bilgiler dersinde akademik başarıya olumlu etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Dalacosta, Kamariotaki-Paparrigopouloub, Palyvosa ve Spyrellisa (2009) yaptıkları araştırmada fen eğitiminde çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılmasının kavram öğretimi üzerindeki etkilerini incelemiştirlerdir. Araştırmacılar

izgi filmlerin öğrencilerin hedef kavramlara ilişkin bilgi ve anlayışlarını anlamlı ölçüde artırdığını tespit etmişlerdir.

Torun (2008) alışmasında animasyonların dil ğretiminde kullanılmasının öğrenebilme kaygısını düşürerek öğrenciler için olumlu bir dil ortamı oluşturduğunu ifade etmektedir. Abdüsselam (2013) izgi filmlerin fen eğitimi üzerindeki etkisine yönelik bir çalışma yürütmüştür. Araştırmacı yaptığı çalışmada “Kuvveti Keşfedelim” konusunu 5E modeli temel alınarak hazırlanan çizgi filmlerle desteklemiştir. Araştırma sonuçlarına göre çizgi filmlerle desteklenen deney grubunun akademik başarı düzeyleri kontrol grubuna göre daha yüksektir. elik (2015) de film ve çizgi filmlerin 7. sınıf ğrencilerinin basit makineler konusundaki akademik başarıları üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasında film ve çizgi filmlerin akademik başarı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Farklı alanlarda yapılmış çalışmalar da çizgi filmlerin ğretim materyali olarak kullanılmasının öğrencilerin akademik başarı düzeylerine pozitif yönde etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Daşdemir, 2006; İnaç, 2010; İskender, 2007; Pitriana & Syahrudin, 2013; Ulfa, Salim & Permana, 2017). Bu araştırmalardan farklı olarak Ateş (2019) Fen ve Teknoloji dersinde çizgi filmlerin etkililiğini araştırdığı çalışmasında çizgi film kullanımının kontrol grubu ile karşılaştırıldığında öğrencilerin akademik başarısında anlamlı bir etki oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı bu durumun oluşma nedenini her iki grup için de yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda ders planı hazırlanmış olmasına bağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, eğitici çizgi film ve eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanılmasının öğrencilerin akademik başarısına ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ve motivasyonlarına etkileri akademik başarı testi, tutum ve motivasyon ölçekleri aracılığıyla incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmleri öğretim materyali olarak kullanma sürecindeki deneyimleri ve bu deneyimlerine ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın amaçları dikkate alınarak nicel ve nitel veri toplama yöntemlerinin bir arada kullanılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Creswell (2016, s. 217)'in sosyal ve insan bilimlerinde yeni sayılabilecek bir araştırma yaklaşımı olarak gördüğü karma yöntemi, Greene, Krayder ve Mayer (2005) sosyal bilimlerde, amaçlı olarak birden çok analiz veya veri toplama yönteminin aynı araştırma içerisinde kullanılması şeklinde tanımlamaktadır.

Karma yöntemde nicel veri toplama yöntemleri ile toplanan veriler birçok katılımcıya ulaşma imkânı verirken nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak toplanan veriler, konuyu daha derinlemesine inceleme olanağı tanır (Greene, Krayder & Mayer, 2005). Dey (1993)'e göre, nicel veri toplama yöntemleriyle elde edilen ve sayılara dayanan verilerin anlamlarını daha detaylı şekilde anlayabilme konusunda nitel verilerden faydalanılabilir.

Karma araştırma yaklaşımını benimseyen araştırmacılar, genel olarak epistemolojik ve ontolojik duruşlarla değil, araştırma soruları ve araştırmanın amaçlarıyla metodolojik tercihlere karar verilmesi gerektiğini belirtmektedirler (Mertkan, 2015, s. 11). Her araştırma yönteminin güçlü ve zayıf yönleri olduğu gerçeğinden hareketle karma yöntem arayışı, nicel veya nitel yaklaşımlardan herhangi birini değiştirmekten ziyade onların güçlü yanlarından faydalanmayı amaçlamaktadır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004).

Bu çalışmada nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanıldığından ve elde edilen verilerin birbirlerini desteklemeleri amaçlandığından çalışma karma yöntem desenlerinden gömülü desene uygun olarak yürütülmüştür. Gömülü desende, ağırlıklı olarak nitel olan bir çalışmaya nicel bir bileşen ya da ağırlıklı olarak nicel olan bir çalışmaya nitel bir bileşen

dâhil edilmesi gerektiği durumlarda kullanılabilir. Bu desende bir çalışmada bir veri seti, öncelikli diğer veri setine göre destekleyici ikincil bir rol üstlenir (Creswell & Plano-Clark, 2007).

Gömülü desende amaç, aynı anda ya da sıralı şekilde nicel ve nitel veri toplamaktır. Bu amaçla bir veri biçiminin diğer veri biçimini desteklemesi sağlanır. Bu desende ikinci tip veri biçiminin toplanmasının nedeni, birinci tip veri biçiminin çoğaltılması ya da desteklenmesidir. Gömülü desende araştırmacılar, deneysel çalışmayı desteklemeye yardımcı olmak için deneysel işlemlerden önce veya sonra nitel veriler toplayabilir. Ancak literatürde daha çok nitel verilerin nicel verilere eklendiği görülmektedir (Creswell, 2012, s. 710). Bu deseni kullanan araştırmacılar, nitel ve nicel verileri aynı çalışma içerisinde toplar ancak verileri ayrı ayrı analiz eder ve her bir veri grubu farklı araştırma sorusuna cevap verir (Kocaman Karaoğlu, 2016, s. 81).

Çalışmanın nicel bölümünde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin ayrı deney gruplarında öğretim materyali olarak kullanılmasının etkisi hem birbirleriyle hem de bu öğretim materyallerinin kullanılmadığı kontrol grubuyla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar için araştırmacı tarafından geliştirilen Bilim, Teknoloji ve Toplum Akademik Başarı Testi (BTTABT), Gömleksiz ve Kan (2013)'ın geliştirmiş olduğu Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (SBTÖ) ve Gömleksiz ve Kan (2012)'ın geliştirmiş olduğu Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği (SBMÖ) kullanılmıştır. Ölçekler, ilgili öğrenme alanında ders süreci başlamadan önce ve ders süreci sonrasında birer kez uygulanmıştır. Araştırmada grupların random şekilde seçilen öğrencilerden oluşturulması mümkün olmadığından önceden oluşturulmuş gruplar arasından rastgele seçilen gruplarla çalışma yürütülmüştür. Bu nedenle araştırmanın nicel boyutunda ön test- son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Yarı deneysel desenlerde en belirgin özellik grupları oluşturan katılımcıların rastgele atanmasının söz konusu olmamasıdır (Creswell, 2012). Ön test-son test kontrol gruplu modelde, yansız atama sonucunda belirlenmiş iki grup bulunur. Bu gruplar deney ve kontrol grupları olarak belirlenir ve kullanılır. Deney öncesi ve sonrası ölçümler, her iki grupta da yapılır (Karasar, 2012, s. 97).

Bu çalışmada, öğrencilerin öğretim materyalini kullanma sürecindeki deneyimlerinin ve bu deneyimlerine ilişkin belirlenmesine yönelik alt amaçlar da mevcuttur. Bu alt amaçlar nitel yöntemlerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Nitel çalışmaların nicel çalışmalara göre farklılıkları mevcuttur.

Bir çalışmada nicel araştırmanın sınırlarından kaynaklanan eksikler, nitel araştırmanın işe koşulmasını gerektirebilir (Ezzy, 2013). Bir çalışmada nitel araştırma

yöntemlerinin kullanılması, sorunun nedenlerini bulmada derinlemesine değerlendirme yapmanın yanı sıra farklı ve içeriden bir bakış açısı geliştirilmesine imkân sunmaktadır (Seggie & Bayyurt, 2015, s. 20). Bu çalışmanın nitel boyutunda ise araştırmanın nicel boyutunda elde edilen verilerin desteklenmesi amacıyla ders sürecinin sonunda öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplam 158 öğrenciden görüş alınmıştır. Bunun yanında deney grubu sınıflarından ikişer öğrenci olmak üzere toplam 12 öğrenci ile de görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin yapılacağı öğrencilerin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik sağlanabilmesi için öğrencilerin ABT başarı durumlarına bakılmıştır. Görüşmeler esnasında tutulan notlar yanlış anlaşılmanın giderilmesi veya öğrencilerin eklemek istedikleri noktalar olup olmadığını belirlemek amacıyla öğrenciler tarafından gözden geçirilmiştir. Nitel veri toplama yöntemiyle elde edilen bu veriler içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırmada Bilim, Teknoloji ve Toplum (BTT) ünitesi boyunca eğitici çizgi roman/eğitici çizgi film kullanılarak ders içi etkinlikler yürütülmüştür. Bu materyallerin öğrenme ortamında kullanılması ile öğrenciler çeşitli deneyimler yaşamışlardır. Dolayısıyla öğrencilerde bu öğretim materyalleri ile ilgili çeşitli düşünceler oluşmuştur. Araştırmanın nitel bölümünde öğrencilerin bu deneyimleri ve deneyimleri sonucu ortaya çıkan düşüncelerini belirlemek için nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

Bir araştırma metodolojisi olarak fenomenoloji, insanların zaman içinde deneyimledikleri fenomenler hakkında oluşturdukları anlam kalıplarını incelemek için kullanılır. Bu araştırma türünde amaç, bireyin fenomen hakkındaki deneyimlerini derinlemesine bir araştırmaktır (Schreiber & Asner-Self, 2011). Fenomenoloji deseni, bilinen fakat ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Bireyin bütünüyle yabancı olmadığı bu olguların detaylı şekilde araştırılmasında kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 78). Fenomenoloji deseninde çalışmaya katılanların çalışma konusuyla ilgili doğrudan deneyimlere sahip olması önemlidir (Patton, 2014, s. 104). Çünkü fenomenoloji etkili, duygusal ve çoğunlukla yoğun insan deneyimlerini incelemek için uygundur (Merriam, 2015, s. 26).

Eğitim sürecinde birçok konu fenomenolojik araştırmalara konu olabilir. Fenomenolojik eğitim araştırması yürütmedeki amaç, eğitim-öğretim süreçlerinde yaşanan deneyimlerin tanımlanması, anlaşılması ve bu sayede öğretme sürecini geliştirmektir (Ersoy, 2016).

Araştırma sürecinde takip edilen aşamalara Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Sürecinde Takip Edilen Aşamalar

Gruplar	Uygulama Öncesi	Uygulama	Uygulama Sonrası
Deney-1 (Eğitici Çizgi Roman) Grubu	SBTÖ	Küçük grup tartışması tekniği ile eğitici çizgi roman destekli etkinlik süreci	SBTÖ
	SBMÖ		SBMÖ
	BTTABT		BTTABT Görüşme
Deney-2 (Eğitici Çizgi Film) Grubu	SBTÖ	Küçük grup tartışması tekniği ile eğitici çizgi film destekli etkinlik süreci	SBTÖ
	SBMÖ		SBMÖ
	BTTABT		BTTABT Görüşme
Kontrol Grubu	SBTÖ	Küçük grup tartışması tekniği ile ders süreci	SBTÖ
	SBMÖ		SBMÖ
	BTTABT		BTTABT

Uygulamalar için 3 farklı okulda, her okuldan iki deney ve bir kontrol grubu belirlenerek yürütülmüştür. Öğretim materyali olarak Deney-1 Grubunda eğitici çizgi romanlar kullanılırken Deney-2 Grubunda eğitici çizgi filmler kullanılmıştır. Veri toplama araçları olan SBTÖ, SBMÖ ve BTTABT uygulamalar yapılmadan önce ve uygulamalar sonrasında öğrencilere uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma 2018-19 eğitim öğretim yılında Kilis ili merkezinde bulunan 3 farklı ortaokulda öğrenimlerine devam eden 266 6. sınıf öğrencisiyle yürütülmüştür. Her bir okulda bir sınıf kontrol grubu iki sınıf da deney grupları (Deney-1 ve Deney-2) olarak belirlenmiştir.

Çalışma grubunda yer alacak okulların seçiminde ölçüt örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde araştırmaya dahil edilecek kişiler örnekleme belirleyen olguyu karşılayabilen bireylerden seçilir (Canbazoglu Bilici, 2019). Ölçüt örneklemin çalışma mantığı çalışmayı yürütecek kişiler tarafından daha önceden belirlenmiş önem ölçütlerini karşılanmasıdır (Patton, 2014). Araştırmacının bu çalışma için belirlediği ölçütler; çalışmanın yapılacağı okulların ulaşım kolaylığı açısından il merkezinden seçilmesi, seçilen okullarda akıllı tahta veya projeksiyon cihazının kullanılabilir olması, uygulamaların yürüteceği sınıflarda görev yapan öğretmenlerin en az 5 yıllık mesleki deneyime sahip olması, uygulamayı yürütecek öğretmenlerin bu yeterliliğe sahip ve gönüllü olması olarak belirlenmiştir. Çalışmada deney ve kontrol gruplarına atanacak sınıfların belirlenmesinde ise random yöntem kullanılmıştır.

Uygulamalara hangi öğretmenlerin katılacağına belirlenmesi açısından gönüllü öğretmenlere süreç öncesinde uygulamayla ilgili bilgiler ve eğitimler verilmiştir. Başlangıçta

dokuz öğretmen bu sürece gönüllü olarak katılmıştır ancak süreç içerisinde eğitime devam etmeyen ve araştırma sürecini istenilen şekilde sonlandıramayacağını ifade eden öğretmenler elenmiştir. Araştırma öğretmen eğitim süreci sonunda belirlenen üç öğretmenle yürütülmüştür.

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerden ön test ya da son testlerden herhangi birine katılmayanlar, ölçeklere verdiği cevaplarda samimi olmadığı ve okumadan işaretleme yaptığı gözlenenler ilgili ölçeğin analizlerine dâhil edilmemiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi, veri toplama araçlarının analizlerine dâhil edilen öğrenci sayıları farklılık göstermiştir.

Tablo 2. *Deney ve Kontrol Gruplarının Okullara Dağılımı*

Gruplar	BTTABT	SBTÖ	SMTÖ
Deney-1 Grubu	87	86	85
Deney-2 Grubu	88	86	86
Kontrol Grubu	91	86	89
Toplam	266	258	260

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Bilim, Teknoloji ve Toplum Akademik Başarı Testi, Gömleksiz ve Kan (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği, Gömleksiz ve Kan (2012) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Bilim, teknoloji ve toplum akademik başarı testi (BTTABT).

Eğitici çizgi romanların ve eğitici çizgi filmlerin öğrencilerin akademik başarılarına etkilerini tespit etmek amacıyla araştırmacı “Bilim, Teknoloji ve Toplum Akademik Başarı Testi”ni geliştirmiştir. 6. sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanına ilişkin akademik başarı testinin geliştirilmesi sürecinde soru havuzu oluşturulmuş, uzman görüşleri alınmış, pilot uygulama yapılmış, geçerlik güvenirlik analizleri yapılmış ve teste son hâli vermiştir.

Testin geliştirilme süreci.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde 6. sınıf BTT öğrenme alanında dört kazanımın olduğu görülmektedir. BTTABT için Bloom Taksonomisi dikkate alınarak öğrenme alanına ilişkin bu dört kazanım doğrultusunda MEB tarafından kabul edilen ders kitabı ve çeşitli yayın evlerine ait test kitapları da incelenerek her kazanım için yedi farklı

özgün soru (toplam 28 soru) hazırlanarak madde havuzu oluşturulmuştur (Ek.* belirtke tablosu).

Ölçme araçlarının amacına uygunluğu, maddelerin ölçülmek istenen alanı temsil edip etmemesi noktasında uzman görüşüne başvurulması gerekmektedir. Bu işlem için bir grup uzman tarafından ölçme amaçları ve bu amaçların gerektirdiği içerik çözümlenmeleri yapıldıktan sonra maddelerin bu amaçları ve içeriği temsil edip etmediği tartışılır (Karasar, 2012, s. 151). Bu nedenle taslak hâlindeki BTTABT; kazanımlara uygunluk, kazanımları kapsama durumu, soru kökü, çeldiriciler, sorunun ölçtüğü davranış ile kazanım ilişkileri açısından Sosyal Bilgiler öğretimi alanında üç uzman, ölçme ve değerlendirme alanında uzman bir akademisyen ve iki Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından incelenmiştir. Ayrıca maddeler dil bilgisi alanında uzman bir akademisyen tarafından da incelenmiştir. Böylece, maddelerin ölçülmek istenen konuyu ve hedef davranışları temsil edip etmemesini ifade eden kapsam geçerliği, ölçeğin adı ve maddeleriyle ölçmek istediği özelliği ölçebiliyor görünmesini ifade eden görünüş geçerliği noktasında uzman görüşleri alınmıştır. Bu görüşler ve pilot uygulama sonuçları dikkate alınarak teste son hali verilmiştir.

Pilot testin uygulanacağı öğrenci grubu, amaçlı örnekleme yaklaşımlarından ölçüt örnekleme ilkelerine göre belirlenmiştir. Çünkü bir araştırmada, üzerinde çalışma yapılacak grup belirli özgün niteliklere sahip kişiler, olaylar veya durumlardan oluşabilir. Bu durumda araştırmacı belirlenen nitelikleri karşılayan kişi, olay veya durumları araştırmasına dâhil etmek isteyebilir. Bu durumda örneklem belirlenirken ölçüt örnekleme yönteminden faydalanılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2014). Pilot test uygulaması için örneklem seçiminde araştırmacı tarafından belirlenen ölçüt bir önceki sene ilgili öğrenme alanına ilişkin öğrenim görmüş olma, çalışma grubu ile benzerlik gösterme, ulaşım kolaylığına sahip olmalıdır.

Hazırlanan 28 soruluk test BTT öğrenme alanında bir önceki sene üniteyi işledikleri için yeterli bilgiye sahip olduğu varsayılan toplam 123 7. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Pilot uygulamaya katılan öğrencilere her bir sorunun çözümü için ortalama iki dakika süre tanınmıştır. Veri kaybı yaşanmaması için öğrencilerden tüm sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Pilot uygulama sonucunda elde edilen veriler Test Analyze Program (TAP) kullanılarak analiz edilmiştir. Testin ve her bir maddenin madde güçlükleri, madde ayırt edicilik indeksleri, madde toplam korelasyonu, KR-20 güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır.

Madde güçlüğü, bilgi veya becerilerin ölçüldüğü başarı testlerinde bulunan maddelerin doğru cevaplanma oranını ifade eder ve madde güçlük değerinin 0.50'ye yakın bir değer olması maddenin orta güçlükte olduğunu ifade eder. Madde güçlük değerinin 0.50'ye yakın

olması beklenen bir durum olmakla birlikte bir testte daha kolay ve daha zor soruların yer alması da beklenmektedir (Büyüköztürk *vd.*, 2014). Madde ayırt ediciliği, testte bulunan maddelerin ölçülmek istenen özelliklere sahip olanlarla olmayanları ayırt etme ayırt etme derecesini ifade eder (Atılgan, Kan & Aydın, 2017, s. 267). Madde-toplam korelasyonu ise, bir testte yer alan maddelerden alınan puanların ile o testin toplam puanı ile ilişkisinin ifade eder (Büyüköztürk, 2018).

Analizlere başlamadan önce, testte yer alan soruların madde analizlerinin yapılması için öğrencilerin testten aldıkları puanlar büyükten küçüğe doğru sıralanır, alttan ve üstten %27'lik alt ve üst gruplar belirlenir. Testten çıkarılacak maddelerin tespiti için maddelerin madde güçlük ve madde ayırt edicilik indekslerine bakılmıştır.

Testin son hâlinde bulunan maddelerin madde güçlük indeksleri, madde ayırt edicilik indeksleri ve madde toplam korelasyonları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. *BTTABT'nin Madde Madde Güçlük, Madde Ayırt Edicilik İndeksleri ve Madde Toplam Korelasyonları*

	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayırt Edicilik İndeksi	Madde-Toplam Puan Korelasyonu
1	.50	.35	.30
2	.39	.54	.42
3	.60	.57	.41
4	.54	.67	.46
5	.46	.75	.51
6	.33	.46	.36
7	.54	.76	.55
8	.60	.70	.49
9	.51	.67	.46
10	.54	.68	.53
11	.41	.58	.42
12	.42	.55	.40
13	.39	.55	.36
14	.47	.77	.51
15	.43	.42	.33
16	.33	.49	.32
17	.49	.64	.42
18	.46	.67	.48
19	.37	.66	.49
20	.46	.58	.37

BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarı testinin geçerlik çalışmaları kapsamında yapılan madde analizleri sonucunda testten 8 soru çıkarılmıştır. Testin kapsam geçerliliğinin sağlanmış olması, kontrolü ve madde analizleri inceleme sonuçlarına göre BTTABT 20 maddelik son şekline getirilmiştir. Testte yer alan 20 sorunun madde güçlük indeksi ortalaması 0.46 (en düşük, 0.60; en yüksek,0.33) olarak, madde ayırt edicilik indeksi ise 0.60 (en yüksek 0.77, en düşük 0.35) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca testin KR-20 değeri .84 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği.

Bu ölçek ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarını belirlemek için Gömleksiz ve Kan (2013) tarafından hazırlanmıştır. 29 madde ve beş alt boyuttan (sevme, fayda, ilgi, istek, güven) oluşan ölçek 5’li likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Bu araştırma kapsamında SBĐTÖ’den elde edilen verilerle yapılan analiz sonucunda ölçeğin Cronbach Alpha değeri .89 olarak belirlenmiştir.

Sosyal Bilgiler motivasyon ölçeği.

Bu ölçek ilköğretim düzeyi öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyonlarını belirlemek için Gömleksiz ve Kan (2012) tarafından hazırlanmıştır. 23 madde ve üç alt boyuttan (içsel motivasyon, önemseme, dışsal motivasyon) oluşan ölçek 5’li likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Bu araştırma kapsamında SBMÖ’den elde edilen verilerle yapılan analiz sonucunda ölçeğin Cronbach Alpha değeri .79 olarak belirlenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu.

Fenomenolojik araştırmalarda görüşme yapılırken görüşme yapılan kişilerin ifadelerini araştırmanın amaçları doğrultusundan belirlenen noktalarda toplamak ve odaklanmalarını sağlamak amacıyla araştırmacıların belirlediği sorular kullanılır ve araştırma bu kapsamda yürütülür (Ersoy, 2016).

Öğrencilerin eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmleri öğretim materyali olarak kullanması sonucunda oluşan deneyimleri ve bu deneyimlerine ilişkin görüşleri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Literatür ve ilgili araştırmalardan yola çıkılarak araştırmada kullanılmak üzere 5 soru hazırlanmıştır.

Araştırmacıların yapacakları görüşmelerin amacına ulaşması için görüşme formu hazırlarken bazı noktalara dikkat etmesi gerekmektedir. Öncelikle formda yer alan soruların anlaşılır olması gerekmektedir. Hedef kitlenin deneyimleriyle ilişkilendirilen sorular

hazırlanmalıdır. Görüşme formunda yönlendirici ve çok boyutlu sorulardan mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. Bu tür soruların yerine açık uçlu sorular tercih edilmelidir. Görüşme formunda yer alan sorular için sondalar ve alternatif sorular hazırlanmalıdır. Sorular mantıklı bir düzen çerçevesinde sıralanmalıdır (Patton, 2014).

Görüşme formu için hazırlanan sorular 2 alan uzmanı tarafından değerlendirilmiş ve uzmanların görüşleri doğrultusunda araştırmada kullanılacak olan soru sayısının 3'e düşürülmesi gerektiği kararlaştırılmıştır.

Uzman görüşleri sonrasında oluşturulan görüşme formunun sınanması için 3 öğrenci ile test edilmiştir. Hedef kitle ile görüşmeler yapılmadan önce pilot görüşmeler yapılması asıl görüşmelerde daha sağlıklı verilere ulaşmak için gerekli olan düzenlemeleri görme fırsatı tanır (Yıldızlı, 2019, s. 157). Pilot uygulama hem soruların hem de görüşmecinin test edilmesi anlamını taşımaktadır (Cansız Aktaş, 2019, s. 122).

Öğretim materyallerinin hazırlanışı.

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin akademik başarı, derse yönelik tutum ve motivasyonlarına etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Sosyal Bilgiler Öğretim Programı doğrultusunda kazanımlar dikkate alınarak 4 farklı çizgi roman geliştirilmiş ve 4 farklı çizgi film kullanılmıştır.

Eğitici çizgi romanların geliştirilmesinde çizgi roman hazırlamaya uygun olan Pixton adlı genel ağ sitesinden yararlanılmıştır. Eğitici çizgi romanların hazırlanmasında Topkaya (2016b)'nın eğitici çizgi roman hazırlama aşamaları takip edilmiştir. Buna göre her bir eğitici çizgi roman aşağıdaki altı aşamadan geçmiştir.

1. Aşama: Öğrencilerin seviyesine uygun senaryolar hazırlanması.
2. Aşama: Senaryoların dil ve anlatım yönünden anlaşılabilirliği kapsamında uzman görüşüne sunulması.
3. Aşama: Senaryonun resmedilmesi
4. Aşama: Konuşma balonlarının yerleştirilmesi.
5. Aşama: Hazırlanan eğitici çizgi romanların pilot uygulamasının yapılması

Hazırlanan eğitici çizgi filmler ise farklı çizgi filmlerin kazanımlarla ilgili kısımlarının kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Çizgi film bölümleri TRT'nin çocuklar için hazırladığı eğitici çizgi filmler arasından (İstanbul Muhafızları, Canım Kardeşim) ve Morpa Kampüs içeriklerinden kazanımlarla ilgili olanlar arasından seçilmiştir. Kadan ve Aral (2017) yaptıkları araştırmada İstanbul Muhafızları ve Canım Kardeşim adlı çizgi filmlerin ilkökul

dönemi çocukların en çok izlediği çizgi filmler arasında yer aldığını belirlemişlerdir. Çizgi filmler bir alan uzmanı ve iki Sosyal Bilgiler öğretmenin kazanıma uygunluk ve seviyeye uygunluk hakkındaki görüşleri doğrultusunda seçilip uygulama sürecinde kullanılmıştır.

Süreç/Uygulama

Araştırmanın yürütülmesi için gerekli izinler alındıktan sonra belirlenen çalışma grubu üzerinde öncelikle veri toplama araçları ön test olarak uygulanmıştır. Bu uygulamanın amacı, araştırmaya katılan grupların ölçülmek istenen değişkenler bakımından uygulamalar öncesindeki benzerlik derecelerini tespit etmektir (Karasar, 2012, s. 97). Ön testlerden sonra BTT ünitesi tüm gruplarda işlenmeye başlamıştır. Her bir kazanımla ilgili konu sonunda küçük grup tartışması tekniği uygulanmıştır. Ancak deney gruplarından kontrol grubundan farklı olarak öğretim materyalleri kullanılmıştır. Deney-1 Grubunda küçük grup tartışması tekniği uygulanırken eğitici çizgi romanlardan yararlanılırken Deney-2 grubunda eğitici çizgi filmlerden yararlanılmıştır. Her kazanım için bir eğitici çizgi roman hazırlanmış ve bir eğitici çizgi film seçilmiştir. Eğitici çizgi romanlar araştırmacı tarafından oluşturulurken eğitici çizgi filmler farklı amaçlarla hazırlanmış çizgi filmler arasından seçilip kazanımla ilgili olan bölümleri kullanılmıştır.

Materyaller kullanılmadan önce hem öğretmenlere hem de öğrencilere materyallerin nasıl kullanılacağına ilişkin bilgilendirmeler yapılmıştır. Ayrıca materyaller, küçük tartışma grubu tekniği içerisinde kullanıldığı için öğrencilerin ve öğretmenlerin yöntemin işleyişi hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmış ve pilot bir uygulama yapılmıştır. Bu pilot uygulama için araştırma ünitesi dışında bir ünite belirlenmiş ve araştırmada kullanılmayan eğitici çizgi romanlar ve eğitici çizgi filmler kullanılmıştır.

Küçük grup tartışması tekniği uygulanırken çalışma gruplarında her bir kazanımla ilgili konu bitiminde öğretmen öğrencileri gruplara ayırmış ve öğrenciler için bir tartışma konusu belirlemiştir (Örneğin korsan ürün).

Öğretmen, belirlenen tartışma konusunun sınırlarını eğitici çizgi roman, eğitici çizgi film ve kendi yapacağı özet sunum içeriğine uygun başlıklarla ilişkilendirmiştir (Örneğin “Neden korsan ürün kullanmamalıyız?, Korsana karşı mücadelede neler yapabiliriz?, Yeni bir icadın yasal güvence altına alınması için neler yapılmalıdır?). Daha sonra öğretmen, Deney-1 grubunda öğrencilerin eğitici çizgi romanı okumalarını, Deney-2 Grubunda eğitici filmi izlemelerini istemiş, Kontrol Grubunda ise özet niteliğinde konu anlatımı gerçekleştirmiştir. Bu süreç tamamlanınca öğrencilerin kendi aralarında konu ilgili tartışma yapma süreci başlamıştır. Grup tartışmaları sonlanınca öğretmen gruplara söz hakkı vermiş ve

öğrencilerden gruplarının görüşlerini açıklamalarını istemiştir. Süreç içerisinde tartışmaları yönetecek lider konumunda olan öğretmen, ünite boyunca deney gruplarında kullandığı öğretim materyallerini kontrol grubunda kullanmamaya özen göstermiştir. Bu uygulamalar çalışma grubunun tümünde aynı şekilde gerçekleştirilmiştir.

Ünite tamamlandıktan sonra, veri toplama araçları son test olarak deney ve kontrol gruplarına uygulanmıştır. Kullanılan modelin sembollerle ifadesi Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 4. *Araştırmada Kullanılan Modelin Sembollerle İfadesi*

	Ö1	Xa (Metot A)	Ö2
R	Ö1	Xb (Metot B)	Ö2
	Ö1	Xc (Metot C)	Ö2

R: Random atama. Ö: Ölçme. X: Değişken

Bu model, farklı metotların etkisini birbirleriyle ve kontrol grubuyla karşılaştırmayı olanaklı kılmaktadır. Modelde üç grupta da ön test uygulaması yapılır ve birinci deney grubunda A metodu ikinci deney grubunda B metodu uygulanırken kontrol grubu uygulama dışı bırakılır. İstatistiksel olarak gerekli testlerin uygulanması sonrasında hangi metodun daha etkili olduğunun ve her iki metodun etki durumlarının karşılaştırmalı olarak ortaya konması mümkündür (Başol, 2008, s. 137).

Veri Analizi

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin akademik başarıları, derse yönelik tutum ve motivasyon üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmış olup, deney ve kontrol gruplarından elde edilen nicel veriler SPSS 25.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Deney gruplarından ve kontrol grubundan elde edilen veriler analiz edilirken değişkenler arasındaki istatistiksel olarak anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir. Akademik başarı testi, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği, Sosyal Bilgiler motivasyon ölçeği deney ve kontrol gruplarına uygulama öncesinde ön test ve uygulama sonrasında son testler olarak uygulanmıştır.

- Kontrol ve deney gruplarında yer alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesi amacıyla tek faktörlü ANOVA,
- Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı ilişkili Örneklem T testi,

- Eğitici çizgi roman kullanılan Deney-1 Grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı İlişkili Örneklem T testi,
- Eğitici çizgi film kullanılan Deney-2 grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı İlişkili Örneklem T testi,
- Kontrol ve deney gruplarında yer alan öğrencilerin son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı tek faktörlü ANOVA ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Böylece, grupların kendi içinde ve diğer gruplarla arasında oluşan olası farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Toplanan veriler üzerinde yapılan bu analizlerin daha anlamlı hâle gelmesi için testlerin anlamlılık düzeylerinin yanında etki büyüklüklerinin de verilmesi gerekmektedir. Etki büyüklüğü, bir nicel çalışmadaki gruplar arası farklılıklar veya değişkenler arası ilişkiler hakkındaki yorumların kuvvetini ifade etmektedir (Creswell, 2016, s.165). Etki katsayısı olarak da ifade edilebilen bu değer kullanım amacı, çalışmadaki bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni pozitif ya da negatif yönde etkileme düzeyi hakkında bilgi vermektir (Dinçer, 2014, s.16). Bu araştırma kapsamında hesaplanmış olan etki büyüklüğü değerleri bulgular kısmında sunulmuştur.

Çalışmanın nitel kısmında ise, deney gruplarında yer alan öğrencilere yarı yapılandırılmış görüşme formları dağıtılmış ve öğrencilerden uygulamaya yönelik sahip oldukları deneyimlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan soruları yazılı olarak yanıtlamaları istenmiştir.

Ayrıca öğrencilerin edindikleri deneyimleri derinlemesine araştırmak için yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular doğrultusunda deney gruplarında yer alan her bir sınıftan ikişer, toplam 12 öğrenci ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yüz yüze görüşme yapılacak öğrencilerin belirlenmesinde maksimum çeşitliliğe ulaşabilmek adına başarı, motivasyon ve tutum testlerinden elde edilen verilerden faydalanılmıştır. Öncelikle akademik başarısı, motivasyonu ve tutumu en çok ve en az; yükselen ya da azalan öğrenci grupları belirlenmiştir. Bu öğrenciler arasında gönüllülük esasına göre görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler transkript edilmiş ve elde edilen veriler, içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi kullanılmasının amacı verileri anlamlandırabilecek kavramlara ve bağlantılara ulaşmaktır. İçerik analizi sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan insanın doğası ve davranışları üzerinde dolaylı yollarla çalışma olanağı veren tekniktir (Büyüköztürk vd., 2014, s. 246). Bu görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sürecinde ilk

olarak araştırmacı verileri incelemiş ve kodlar oluşturmuştur. Daha sonra benzer kodlar uygun başlıklar altında toplanarak kategoriler oluşturulmuştur.

Nitel veri analizinde bulguların doğrulanması, sonuçların denenmesi ve onaylanmasıyla mümkün olabilir (Merriam, 1998). Araştırmacının, veri analizinde bireysel etkisini sınırlı tutması oldukça gúçtür. Bu durumun çözümlü olarak veri setinin farklı kodlayıcılar tarafından analiz edilmesi önemlidir. Burada önemli olan farklı kodlayıcıların benzer sonuçlara ulaşmış olmasıdır (Fidan & Öztürk, 2015). Bu sebeple güvenilirliğin sağlanması için verileri alanında uzman iki farklı araştırmacının daha birbirlerinden bağımsız şekilde analiz etmesi istenmiştir.

Farklı uzmanların analiz ettiği verilerin benzerlik oranı nitel araştırmalardaki güvenilirlik durumunu belirlemektedir. Miles ve Huberman'ın içsel tutarlılık olarak adlandırdıkları ve kodlayıcılar arasında görüş birliği şeklinde kavramlaştırılan bu benzerlik için bir hesaplama formülü geliştirilmiştir. $\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ formülü bu hesaplamalar için kullanılmaktadır. Bu formülde yer alan simgelerin ifadeleri şöyledir.

Δ : Güvenirlik katsayısını,

C : Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını,

∂ : Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını.

Yapılan hesaplamalar sonucunda kodlayıcılar arasındaki görüş birliğinin %80 oranından düşük olmaması beklenmektedir (Miles & Huberman, 2019; Patton, 2002). Bu araştırmada elde edilen oran ise %89'dur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Kullanılan bir testin ölçülmek istenen niteliği başka bir niteliğe karıştırmadan ölçme düzeyi olarak ele alınan geçerlik, bir testin kullanılış amacına uygun olma düzeyi olarak da tanımlanır (Sönmez & Alacapınar, 2018, s. 162).

Nitel araştırmalarda kullanılması gereken bazı geçerlik stratejileri vardır. Bunlardan bazıları veri çeşitilmesi, doğrudan alıntıların kullanılması, hakem değerlendirmesi, araştırmacı çeşitilmesi, yansıtıcı düşünme, yöntem çeşitilmesidir (Christensen, Johnson, & Turner, 2015, s. 405). Bu araştırmada araştırmacı bu stratejilerden en üst düzeyde faydalanmak için bazı önlemler almıştır.

Bir araştırmacı önyargılarından ne kadar uzak kalmayı başarsa araştırmanın geçerliği o düzeyde artacaktır. Araştırmacı bunun bilincinde olarak yansıtıcı düşünme yoluyla araştırma süreç ve sonuçlarını etkileyebilecek önyargılar konusunda özbilinç geliştirip kendine eleştirel

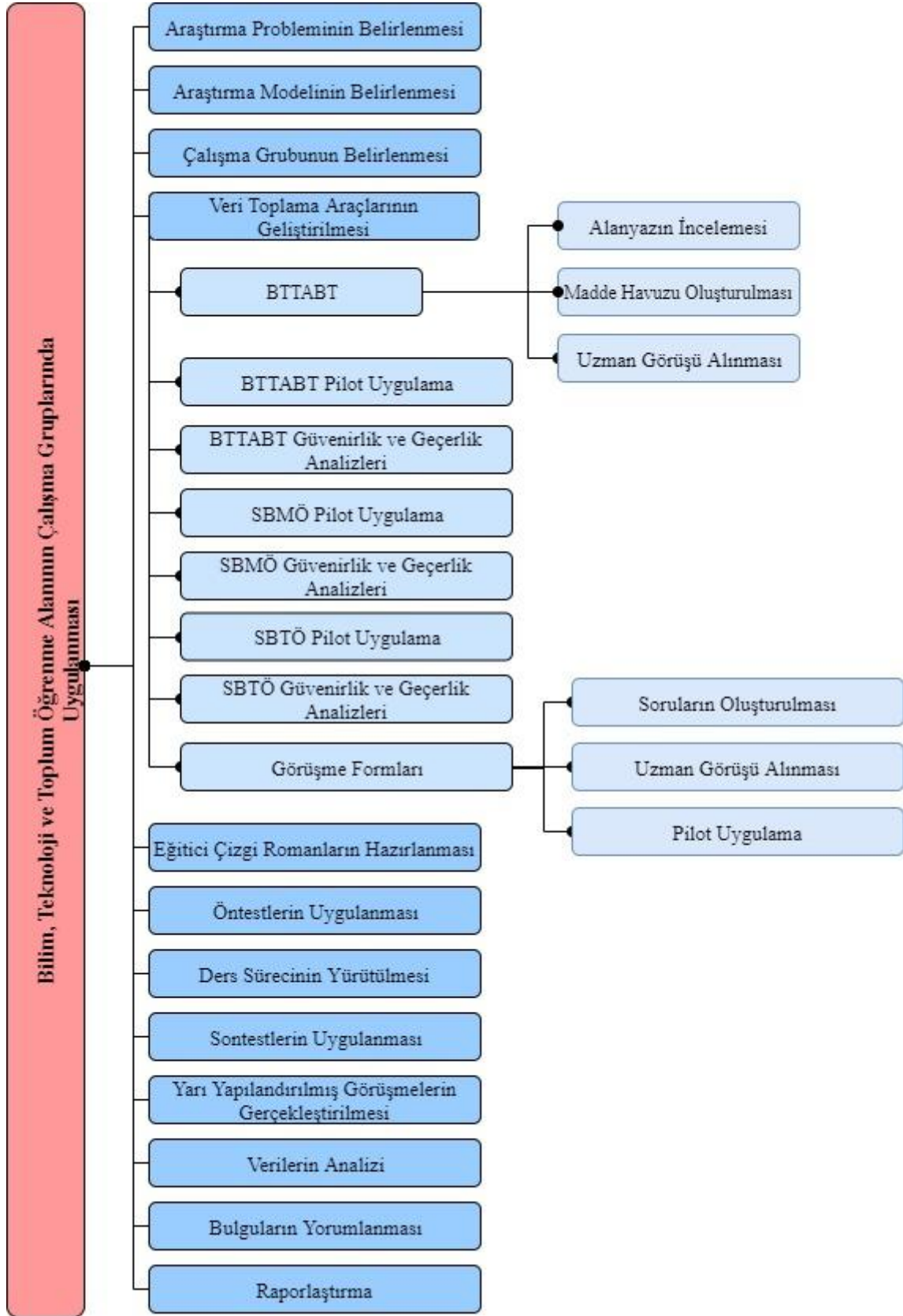
açılardan bakma gayreti içerisinde olmuştur. Araştırmacı bu araştırmayı yürütürken farklı araştırma desenlerinden faydalanarak yöntem çeşitlemesi yoluyla araştırmanın geçerliğini artırmaya çalışmıştır. Araştırmacı fenomenin daha doğru şekilde anlaşılmasına yardımcı olacağını düşünerek farklı profillere sahip üç okulu veri kaynağı olarak kullanıp veri çeşitlemesine gitmiştir. Verilerin analizi ve yorumlanması konusunda araştırmacıdan bağımsız olarak Sosyal Bilgiler eğitimi alanında çalışmaları olan farklı bir uzmandan kendi analiz ve yorumlamasını gerçekleştirmesi istenmiştir. Verilerin analizinden sonra ulaşılan sonuçlar doğrudan alıntılar kullanılarak desteklenmiştir. Araştırmada sunulan yorumlar, açıklamalar ve sonuçlar farklı bir bakış açısı geliştirebilecek uzmanlar tarafından tartışılmıştır.

Görüşmelerde görüşmecinin sorularını soruş biçimi, ulaşılabilecek verilerin niteliği ve içeriğinde etkili olmaktadır. Bu nedenle çalışma öncesinde görüşme sorularının test edilmesi gerekmektedir. Bu test hem soruların hem de görüşmecinin test edilmesi anlamını taşımaktadır. Ayrıca görüşme kayıtlarının katılımcılar tarafından kontrol edilmesi güvenilirliği artıracak bir etkidir (Cansız Aktaş, 2019, s. 122). Asıl görüşmelerden önce soruların ve araştırmacının test edilmesi anlamında pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yüz yüze yapılan görüşmelerden sonra tutulan notlar katılımcıların kontrolüne sunulmuştur. Bu işlemler araştırmanın güvenilirliğini artırmaktadır.

Nicel araştırmalarda iç geçerliği tehdit eden bazı etkenler mevcuttur. Katılımcıların seçimi, katılımcıların geçmişi, katılımcı kaybı, ölçme aracı, ölçme durumları, deneysel işlemin yaygınlaşması, deneysel işleme tepki bunlara verilecek örneklerdir (Büyüköztürk, 2016; Creswell, 2016). Araştırmacıların bunları kontrol altında tutma düzeyi iç geçerlik düzeyini belirleyecektir. Bu nedenle bu araştırmada araştırmacı bazı önlemlerle iç geçerliği arttırmaya çalışmıştır.

Araştırmacı araştırmanın yürütüldüğü okullardan araştırmaya dahil edilecek sınıfları yansız atamayla belirleyerek katılımcı seçiminin araştırmanın iç geçerliğini tehdit etmesinin önüne geçmeye çalışmıştır. Araştırmacı araştırmada her okuldan kontrol ve deney gruplarına eşit sayıda sınıf seçerek bütün gruplarda benzer deneyimlere sahip katılımcıların yer almasına çalışmıştır. Araştırmacı katılımcı kaybına karşı çalışmasını büyük deney grupları ile gerçekleştirmiştir. Ölçme araçları farklılığından kaynaklanacak tehditlere karşı araştırmacı, araştırma sürecinde tüm katılımcılar üzerinde aynı veri toplama araçlarını kullanmıştır. Ölçme araçlarının kısa süre içerisinde tekrarlanması kaynaklanacak tehditlere karşı araştırmacı ön testler ve son testler arasındaki zaman aralığını uzun tutmuştur. Deneysel işlemin yaygınlaşmasının önüne geçilmesi için deneysel işlemler sırasında kullanılan materyallerin veya benzerlerinin kontrol gruplarında kullanılmamasına dikkat edilmiştir. Öğrencilerin

deneysel işlemlerden dolayı özellikle kontrol grubu öğrencilerinde oluşabilecek küskünlük durumuna karşı deney gruplarında gerçekleştirilen bütün etkinlikler (etkisi araştırılan öğretim materyalleri dışında) kontrol grubunda da gerçekleştirilmiştir.

Şekil 12. Araştırma süreci.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde nicel verilerin analizinden elde edilen bulgular ayrı nitel verilerden elde edilen veriler ayrı bölümler altında sunulmuştur. İlk bölümde nicel verilerin analiziyle ulaşılmış bulgulara ikinci bölümde ise nitel verilerin analizi sonucunda ulaşılmış verilere yer verilmiştir.

Nicel bulgular

Nicel bölümde SBTÖ, SBMÖ ve BTTABT'den elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

SBTÖ'den elde edilen bulgular.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amacıyla deneysel uygulamalar öncesinde SBTÖ ön test olarak uygulanmıştır. SBTÖ ön testinden elde edilen verilerin analizinde ANOVA kullanılmıştır. Deneysel uygulama süreci tamamlandıktan sonra, öğrencilerin derse ilişkin tutumlarındaki olası değişiklikleri belirlemek amacıyla SBTÖ son test olarak tekrar uygulanmıştır. Deneysel uygulamalar sonrasında grupların tutumlarında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için SBTÖ ön test ve son test verilerine ilişkili örneklem t testi, grupların Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum düzeylerinin karşılaştırılması için ise SBTÖ son test verilerine ANOVA uygulanmıştır. Analizlerden elde edilen bulgular tablolarla ifade edilmiştir.

Çok değişkenli analizlerde öncelikle sürekli değişkenlerin normallik gösterip göstermediğini belirlemek gerekir. Değişkenlerin normal dağılım göstermesi her koşulda aranan bir özellik olmasa da tüm değişkenlerin normal dağılım göstermesi çözüm için daha doğru sonuçlar vermektedir. Normallik istatistiksel veya grafiksel yöntemlerle değerlendirilebilir. Normalliğin iki unsuru basıklık ve çarpıklıktır (Tabachnick & Fidel, 2015, s. 79).

SBTÖ'den elde edilen verilerin normallik değerleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları Normallik Değerleri

Gruplar	Ön test		Son test	
	Çarpıklık	Basıklık	Çarpıklık	Basıklık
Deney-1 Grubu	-.192	-.774	-.766	-.098
Deney-2 Grubu	-.349	-.643	-.515	-.619
Kontrol Grubu	-.240	-.881	-.662	-.106

Normal dağılım gösteren verinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin genel olarak +1 ve -1 arasında dağılım göstermesi beklenmektedir (Gürbüz & Şahin, 2018, s, 214). Tablo 16 incelendiğinde tüm değerlerin +1, -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Bu değerler verilerin normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Bu değerler parametrik testler için gerekli görülen normallik değerlerinin sağlandığını ifade etmektedir.

Deney-1 Grubu, Deney-2 Grubu ve Kontrol Grubuna ait SBTÖ ön test puan ortalamalarının betimsel değerleri Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Ön Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler

Gruplar	n	\bar{x}	ss
Deney-1 Grubu	86	107.302	17.317
Deney-2 Grubu	86	108.430	17.560
Kontrol Grubu	86	108.325	18.818
Toplam	258	108.019	17.848

Tablo 6’daki verilere bakıldığında SBTÖ ön testinden alınan puanlara göre eğitici çizgi roman (EÇR) kullanılan Deney-1 Grubunun puan ortalamasının $\bar{X}_{EÇR}=107.302$, EÇF kullanılan Deney-2 Grubunun puan ortalamasının $\bar{X}_{EÇF}=108.430$ ve Kontrol Grubunun puan ortalamasının ise $\bar{X}_{kontrol}=108.325$ olduğu görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin SBTÖ ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek için ANOVA uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Gruplar	Karelerin toplamı	Sd	Karelerin ortalaması	F	p
Gruplar arası	66.798	2	33.399	.104	.901
Grup içi	81802.105	255	320.793		
Toplam	81868.903	257			

DeneySEL uygulamalar başlamadan önce ön test olarak uygulanan SBTÖ’den elde edilen verilere ilişkin sonuçlar incelendiğinde grupların Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir

($p=.901$, $p>.05$). [Levene testi sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p= .646$; $p> .05$)] Bu durum, grupların uygulamalar öncesinde Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum değerleri bakımından benzer özelliklere sahip olduklarını göstermektedir.

EÇR kullanılan Deney-1 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. *EÇR Kullanılan Deney-1 Grubu Öğrencilerinin SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları*

Test	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Ön test	86	107.302	17.317	85	-12.745	.000
Son test	86	116.604	17.582			

EÇR uygulamaları yapılmadan önce Deney-1 Grubu öğrencilerinin SBTÖ’den aldıkları puanların ortalaması 107.302 ve standart sapması 17.317’dir. EÇR uygulamalarından sonra Deney-1 Grubu öğrencilerinin SBTÖ’den aldıkları puanların ortalaması ise 116.604 ve standart sapması 17.582’dir. Yapılan ilişkili örneklem t testinin sonuçlarına göre öğrencilere uygulanan EÇR’ler öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarını anlamlı düzeyde artırmıştır ($t(85)= -12.745$, $p<.05$).

EÇF kullanılan Deney-2 grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. *EÇF Kullanılan Deney-2 Grubu Öğrencilerinin SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları*

Test	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Ön test	86	108.430	17.560	85	-18.787	.000
Son test	86	117.244	16.560			

EÇF uygulamaları yapılmadan önce Deney-2 Grubu öğrencilerinin SBTÖ’den aldıkları puanların ortalaması 108.43 ve standart sapması 18.265’tir. EÇF uygulamalarından sonra öğrencilerin SBTÖ’den aldıkları puanların ortalaması ise 117.244 ve standart sapması 16.560’tır. Yapılan ilişkili örneklem t testinin sonuçlarına göre, öğrencilere uygulanan EÇF’ler öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarını anlamlı düzeyde artırmıştır ($t(85)= -18.787$, $p<.05$).

Kontrol Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Kontrol Grubu Öğrencilerinin SBTÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler t Testi Analiz Sonuçları

Test	N	\bar{x}	s	Sd	t	p
Ön test	86	108.325	18.858	85	-.334	.739
Son test	86	108.523	15.132			

Kontrol Grubu öğrencilerinin SBTÖ'den aldıkları ön test puanlarının ortalaması 108.325 ve standart sapması 18.858 iken son test puanlarının ortalaması ise 108.348 ve standart sapması 15.132'dir. Yapılan ilişkili örneklemeler t testinin sonuçlarına göre Kontrol Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinden aldıkları ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t(85)=-.334$, $p>.05$).

Deney-1 Grubu, Deney-2 Grubu ve Kontrol Grubuna son test olarak uygulanan SBTÖ sonucunda ulaşılan verilerin betimsel değerleri Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Son Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler

Gruplar	n	\bar{x}	ss
Deney-1 Grubu	86	116.604	17.582
Deney-2 Grubu	86	117.244	16.560
Kontrol Grubu	86	108.523	15.132
Toplam	258	114.120	16.867

Tablodaki verilere bakıldığında SBTÖ son testinden alınan puan ortalamalarına göre EÇR kullanılan Deney-1 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇR}=116.604$, EÇF kullanılan Deney-2 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇF}=117.244$ ve Kontrol Grubunun puan ortalamasının ise $\bar{x}_{kontrol}=108.523$ olduğu görülmektedir. Uygulamalar sonrasında Sosyal Bilgiler dersine karşı en yüksek tutum puan ortalamasına eğitici çizgi film kullanılan Deney-2 grubunun, en düşük tutum puan ortalamasına ise Kontrol Grubunun sahip olduğu ifade edilebilir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin SBTÖ son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek için ANOVA uygulanmış ve elde edilen sonuçlar sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Gruplar	Karelerin toplamı	Sd	Karelerin ortalaması	F	p
Gruplar arası	4064.147	2	2032.074	7.504	.001
Grup içi	69051.884	255	270.792		
Toplam	73116.031	257			

Deneysel uygulamalar sonunda son test olarak uygulanan SBTÖ'den elde edilen puan ortalamalarının analizi sonucunda ulaşılan bulgular incelendiğinde deney grupları ve kontrol grubu son test puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($F_{2,255}=7.504$, $p<.05$). [Levene testi sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p=.315$; $p>.05$)]. Bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey analizine başvurulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen bilgiler Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBTÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Deney-1 Grubu	Deney-2 Grubu	Kontrol Grubu
Deney-1 Grubu	-	-	.004
Deney-2 Grubu	-	-	.002
Kontrol Grubu	.004	.002	

* $p<.05$

Tablo 13'teki Tukey analizi sonuçları incelendiğinde SBTÖ son test puan ortalamaları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür ($\bar{x}_{EÇF}=117.244$; $\bar{x}_{EÇR}=116.604$; $\bar{x}_{kontrol}=108.523$). Anlamlı bulunan bu farklılığın EÇR grubu, EÇF grubu ve Kontrol grubu arasında EÇR ve EÇF grupları lehine olduğu görülürken EÇR grubu ile EÇF grubu arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Örneklem büyüklüğü ve anlamlılık düzeyi verilerine sahip olduğumuzda istatistiksel bir testin gücü hakkında tahmin yürütmemizi sağlayan etki büyüklüğü, bağımsız değişkendeki varyansın bağımlı değişken tarafından açıklanma derecesini gösterir (Büyüköztürk, 2012; Cohen, 1988; Kline, 2010; Shavelson, 2016). Etki büyüklüğü analizi, iki değişken ya iki grup arasında oluşan farkın nicel ölçümü için uygundur (Borenstein, Hedges, Higgins, & Rothstein, 2013). Çalışma gruplarında kullanılan öğretim materyallerinin oluşturduğu etki büyüklüğü hesaplanırken CMA (comprehensive meta analysis software) programından yararlanılmış ve Hedges' g değeri dikkate alınmıştır. Etki büyüklükleri, 0.20 ile 0.50 arasında ise küçük etki; 0.50 ile 0.80 arasında ise orta etki; 0.80'den büyük ise geniş etki olarak ifade edilmektedir (Cohen, 1992). EÇR kullanılan Deney-1 Grubundaki uygulamaların Kontrol Grubundaki uygulamalara göre Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum üzerinde küçük düzeyde etki büyüklüğüne (Hedges' $g=.490$); EÇF kullanılan Deney-2 Grubundaki uygulamaların Kontrol Grubundaki uygulamalara göre Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum üzerinde orta düzeyde etki büyüklüğüne (Hedges' $g=.547$) sahip olduğu görülmektedir.

SBMÖ'den elde edilen bulgular.

Deneysel uygulamalar öncesinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin motivasyon düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amacıyla SBMÖ ön test olarak uygulanmıştır. SBMÖ ön testinden elde edilen verilerin analizinde ANOVA kullanılmıştır. Deneysel uygulama süreci tamamlandıktan sonra, öğrencilerin derse karşı motivasyonlarındaki olası değişiklikleri belirlemek amacıyla SBMÖ son test olarak tekrar uygulanmıştır. Deneysel uygulamalar sonrasında grupların motivasyon düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için SBMÖ ön test ve son test verilerine ilişkili örneklem t testi, grupların Sosyal Bilgiler dersine ilişkin motivasyon düzeylerinin karşılaştırılması için ise SBMÖ son test verilerine ANOVA uygulanmıştır. Analizlerden elde edilen bulgular tablolarla ifade edilmiştir.

SBMÖ'den elde edilen verilerin normallik değerleri Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14. *SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları Normallik Değerleri*

Gruplar	Ön test		Son test	
	Çarpıklık	Basıklık	Çarpıklık	Basıklık
Deney-1 Grubu	-.674	.125	-.044	-.577
Deney-2 Grubu	-.215	-.862	-.473	-.243
Kontrol Grubu	-.117	-.579	-.692	.102

Tablo 14 incelendiğinde tüm değerlerin +1, -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Bu değerler verilerin normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Bu değerler, parametrik testler için gerekli görülen normallik değerlerinin sağlandığını göstermektedir.

Deney-1 Grubu, Deney-2 Grubu ve Kontrol Grubuna ait SBMÖ ön test puan ortalamalarının betimsel değerleri Tablo 15'te yer almaktadır.

Tablo 15. *Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Ön Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler*

Gruplar	n	\bar{x}	ss
Deney-1 Grubu	85	85.258	11.346
Deney-2 Grubu	86	85.848	10.745
Kontrol Grubu	89	84.561	12.544
Toplam	260	85.215	11.549

Tablo 15'teki verilere bakıldığında SBMÖ ön testinden alınan puanlara göre EÇR kullanılan Deney-1 grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇR}=85.258$, EÇF kullanılan Deney-2 grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇF}=85.848$ ve kontrol grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{kontrol}=84.561$ olduğu görülmektedir. Çalışma gruplarında yer alan öğrencilerin SBMÖ ön

test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek için ANOVA uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Gruplar	Karelerin toplamı	Sd	Karelerin ortalaması	F	p
Gruplar arası	72.688	2	36.344	.271	.763
Grup içi	34477.251	257	134.153		
Toplam	34549.938	259			

Deneyel uygulamalar başlamadan önce ön test olarak uygulanan SBMÖ’den elde edilen verilere ilişkin sonuçlar incelendiğinde grupların Sosyal Bilgiler dersine ilişkin motivasyon puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.763$, $p>.05$). [(Levene testi sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p=.452$; $p>.05$)). Bu durum, grupların uygulamalar öncesinde Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon bakımından benzer özelliklere sahip olduklarını göstermektedir.

EÇR kullanılan Deney-1 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. EÇR Kullanılan Deney-1 Grubu Öğrencilerinin SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları

Test	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Ön test	85	85.258	11.346	84	-3.450	.001
Son test	85	89.858	9.104			

EÇR uygulamaları yapılmadan önce Deney-1 Grubu öğrencilerinin SBMÖ’den aldıkları puanların ortalaması 85.258 ve standart sapması 11.346’dır. EÇR uygulamalarından sonra Deney-1 grubu öğrencilerinin SBMÖ’den aldıkları puanların ortalaması ise 89.858 ve standart sapması 9.104’tür. Yapılan ilişkili örneklem t testinin sonuçlarına göre öğrencilere uygulanan EÇR’ler öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarını anlamlı düzeyde artırmıştır ($t(84)=-3.450$, $p<.05$).

EÇF kullanılan Deney-2 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. EÇF Kullanılan Deney-2 Grubu Öğrencilerinin SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları

Test	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Ön test	86	85.848	10.745	85	-3.510	.001
Son test	86	90.069	8.997			

EÇF uygulamaları yapılmadan önce Deney-2 Grubu öğrencilerinin SBMÖ'den aldıkları puanların ortalaması 85.848 ve standart sapması 10.745'tir. EÇF uygulamalarından sonra öğrencilerin SBMÖ'den aldıkları puanların ortalaması ise 90.069 ve standart sapması 8.997'dir. Yapılan ilişkili örneklem t testinin sonuçlarına göre, öğrencilere uygulanan EÇF'ler öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarını anlamlı düzeyde artırmıştır ($t(85) = -3.510, p < .05$).

Kontrol Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19. Kontrol Grubu Öğrencilerinin SBMÖ Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklem t Testi Analiz Sonuçları

Test	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Ön test	89	84.561	12.544	88	-.613	.542
Son test	89	85.483	11.892			

Kontrol grubu öğrencilerinin ünite işlenmeden önce SBMÖ'den aldıkları ön test puanlarının ortalaması 84.561 ve standart sapması 12.544 iken son test puanlarının ortalaması 85.483 ve standart sapması 11.892'dir. Yapılan ilişkili örneklem t testinin sonuçlarına göre kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon ölçeğinden aldıkları ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t(88) = -.613, p > .05$).

Deneyel işlem süreci tamamlandıktan sonra, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin SBMÖ son test puan ortalamalarının uygulama gruplarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için SBMÖ son test verilerine tek faktörlü ANOVA uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bilgiler Tablo 21'de gösterilmiştir.

Deney-1 Grubu, Deney-2 Grubu ve Kontrol Grubuna son test olarak uygulanan SBMÖ sonucunda ulaşılan verilerin betimsel değerleri Tablo 20'de yer almaktadır.

Tablo 20. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Son Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler

Gruplar	n	\bar{x}	ss
Deney-1 Grubu	85	89.858	9.104
Deney-2 Grubu	86	90.069	8.997
Kontrol Grubu	89	85.483	11.892
Toplam	260	88.296	10.191

Tablo 20'deki verilere bakıldığında SBMÖ son test puan ortalamalarına göre EÇR uygulanan Deney-1 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇR}=89.858$, EÇF uygulanan Deney-2 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇF}=90.069$ ve Kontrol Grubunun puan ortalamasının ise $\bar{x}_{kontrol}=85.483$ olduğu görülmektedir. Uygulamalar sonrasında sosyal bilgiler dersine ilişkin en yüksek motivasyon puan ortalamasına eğitici çizgi film uygulanan Deney-2 grubunun, en düşük motivasyon puan ortalamasına ise Kontrol Grubunun sahip olduğu ifade edilebilir. SBMÖ son test puan ortalamaları arasındaki bu farkların anlamlı olup olmadığı tek faktörlü ANOVA ile incelenmiştir.

Tablo 21. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Gruplar	Karelerin toplamı	Sd	Karelerin ortalaması	F	p
Gruplar arası	1393.028	2	696.514	7.017	.001
Grup içi	25509.168	257	99.257		
Toplam	26902.196	259			

Deneyel uygulamalar sonunda son test olarak uygulanan SBMÖ'den elde edilen puan ortalamalarının analizi sonucunda ulaşılan bulgular incelendiğinde deney grupları ve kontrol grubu son test puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($F_{2-257} = 7.017$, $p < 0.05$). [(Levene testi sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p = .117$; $p > .05$)). Oluşan bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey analizine başvurulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen bilgiler Tablo. 22'de yer almaktadır.

Tablo 22. Öğrencilerin Gruplarına Göre SBMÖ Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Deney-1 Grubu	Deney-2 Grubu	Kontrol Grubu
Deney-1 Grubu	-	-	.005
Deney-2 Grubu		-	.003
Kontrol Grubu	.005	.003	-

* $p < .05$

Tablo 22'deki Tukey analizi sonuçları incelendiğinde SBMÖ son test puan ortalamaları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür ($\bar{x}_{E\check{C}F}=90.069$; $\bar{x}_{E\check{C}R}=89.858$; $\bar{x}_{kontrol}=85.089$). Anlamlı bulunan bu farklılığın E\check{C}R grubu, E\check{C}F grubu ve KG arasında E\check{C}R ve E\check{C}F grupları lehine olduğu görülürken E\check{C}R grubu ile E\check{C}F grubu arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Deney-1 Grubundaki eğitici çizgi roman uygulamaların kontrol grubu uygulamalarına göre Sosyal Bilgiler dersine ilişkin motivasyon üzerinde küçük düzeyde etki büyüklüğüne (Hedges' $g=.410$); Deney-2 Grubundaki eğitici çizgi film uygulamalarının kontrol grubu uygulamalarına göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon üzerinde küçük düzeyde etki büyüklüğüne (Hedges' $g=.432$) sahip olduğu görülmektedir.

ABT'den elde edilen bulgular.

Öğrencilerin BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarı düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amacıyla deneysel uygulamalar öncesinde BTTABT ön test olarak uygulanmıştır. BTTABT ön testinden elde edilen verilerin analizinde ANOVA kullanılmıştır. Deneysel uygulama süreci tamamlandıktan sonra, öğrencilerin BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarılarındaki değişiklikleri belirlemek amacıyla BTTABT son test olarak tekrar uygulanmıştır. Deneysel uygulamalar sonrasında grupların akademik başarılarında anlamlı farklılık olup oluşmadığını belirlemek için BTTABT ön test ve son test verilerine ilişkili örneklem t testi, grupların BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarıları düzeylerinin karşılaştırılması için ise BTTABT son test verilerine ANOVA uygulanmıştır. Analizlerden elde edilen bulgular tablolarla ifade edilmiştir.

BTTABT'den elde edilen verilerin normallik değerleri Tablo 23'te yer almaktadır.

Tablo 23. *BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları Normallik Değerleri*

Gruplar	Ön test		Son test	
	Çarpıklık	Basıklık	Çarpıklık	Basıklık
Deney-1 Grubu	-.062	-.268	-.280	.205
Deney-2 Grubu	.045	-.125	.630	.491
Kontrol Grubu	-.055	-.058	-.016	-.525

Tablo 23 incelendiğinde tüm değerlerin +1, -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Bu değerler, verilerin normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Bu değerler parametrik testler için gerekli görülen normallik değerlerinin sağlandığını göstermektedir.

Deney-1 Grubu, Deney-2 Grubu ve Kontrol Grubuna ait BTTABT ön test puan ortalamalarının betimsel değerleri Tablo 24’te yer almaktadır.

Tablo 24. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Ön Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler

Gruplar	n	\bar{x}	ss
Deney-1 Grubu	87	25.862	7.400
Deney-2 Grubu	88	24.943	7.091
Kontrol Grubu	91	26.098	7.666
Toplam	266	25.639	7.382

Tablo 24’teki verilere bakıldığında BTTABT ön testinden alınan puanlara göre EÇR kullanılan Deney-1 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇR}=25.862$, EÇF kullanılan Deney-2 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇF}=24.943$ ve Kontrol Grubunun puan ortalamasının ise $\bar{x}_{kontrol}=26.098$ olduğu görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin BTTABT ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 25’te gösterilmektedir.

Tablo 25. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Ön Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Gruplar	Karelerin toplamı	Sd	Karelerin ortalaması	F	p
Gruplar arası	66.183	2	33.091	.605	.547
Grup içi	14375.171	263	54.658		
Toplam	14441.353	265			

Deneyisel uygulamalar başlamadan önce ön test olarak uygulanan BTTABT’den elde edilen verilere ilişkin sonuçlar incelendiğinde grupların BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.547$, $p>.05$). [(Levene testi sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p=.847$; $p>.05$)). Bu durum, grupların uygulamalar öncesinde Sosyal Bilgiler dersi BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarı bakımından benzer özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

EÇR kullanımının Deney-1 Grubu öğrencilerinin BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarı ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. EÇR Kullanılan Deney-1 Grubu Öğrencilerinin BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler t Testi Analiz Sonuçları

Test	N	\bar{x}	ss	df	t	p
Ön test	87	25.862	7.400	86	-64.657	.000
Son test	87	80.229	8.066			

EÇR uygulamaları yapılmadan önce Deney-1 Grubu öğrencilerinin BTTABT'den aldıkları puanların ortalaması 25.862 ve standart sapması 7.400'dür. EÇR uygulamalarından sonra Deney-1 Grubu öğrencilerinin BTTABT'den aldıkları puanların ortalaması ise 80.229 ve standart sapması 8.066'dır. Yapılan ilişkili örneklemeler t testinin sonuçlarına göre öğrencilere uygulanan EÇR'ler öğrencilerin BTTABT'den aldıkları puan ortalamalarını anlamlı düzeyde artırmıştır ($t(86) = -64.657, p < .05$).

EÇF kullanımının Deney-2 Grubu öğrencilerinin BTT öğrenme alanına yönelik akademik başarı ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklemeler t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27. EÇF Kullanılan Deney Öğrencilerinin BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler T Testi Analiz Sonuçları

Test	N	\bar{x}	ss	Sd	t	p
Ön test	88	24.943	7.091	87	-66.129	.000
Son test	88	76.875	8.452			

EÇF uygulamaları yapılmadan önce Deney-2 grubu öğrencilerinin BTTABT'den aldıkları puanların ortalaması 24.943 ve standart sapması 7.091'dir. EÇF uygulamalarından sonra Deney-2 grubu öğrencilerin BTTABT'den aldıkları puanların ortalaması ise 76.875 ve standart sapması 8.452'dir. Yapılan ilişkili örneklemeler t testinin sonuçlarına göre, öğrencilere uygulanan EÇF'ler öğrencilerin BTTABT'den aldıkları puan ortalamalarını anlamlı düzeyde artırmıştır ($t(87) = -66.129, p < .05$).

Kontrol grubu öğrencilerinin BTT öğrenme alanına yönelik akademik başarı ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için ilişkili örneklemeler t testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28. Kontrol Grubu Öğrencilerinin BTTABT Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının İlişkili Örneklemeler T Testi Analiz Sonuçları

Test	N	\bar{x}	s	Sd	t	p
Ön test	91	26.099	7.667	90	-42.924	.000
Son test	91	68.571	7.898			

Kontrol grubu öğrencilerinin BTTABT'den aldıkları puanların ortalaması 26.099 ve standart sapması 7.667'dir. Öğretim sürecinden sonra Kontrol Grubu öğrencilerinin BTTABT'den aldıkları puanların ortalaması ise 68.571 ve standart sapması 7.898'dir. Yapılan ilişkili örneklem t testinin sonuçlarına göre öğretim faaliyetleri, Kontrol Grubu öğrencilerinin BTTABT'den aldıkları puan ortalamalarını anlamlı düzeyde artırmıştır ($t(90)=-42.924, p<.05$).

Deney-1 Grubu, Deney-2 Grubu ve Kontrol Grubuna son-test olarak uygulanan BTTABT sonucunda ulaşılan verilerin betimsel değerleri Tablo 29'da yer almaktadır.

Tablo 29. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Son Test Puan Ortalamalarına ait Betimsel Değerler

Gruplar	n	\bar{x}	ss
Deney-1 Grubu	87	80.229	8.066
Deney-2 Grubu	88	76.875	8.452
Kontrol Grubu	91	68.571	7.898
Toplam	266	75.131	9.490

Tablo 29'daki verilere bakıldığında BTTABT son test puan ortalamalarına göre EÇR kullanılan Deney-1 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇR}=80.229$, EÇF kullanılan Deney-2 Grubunun puan ortalamasının $\bar{x}_{EÇF}=76.875$ ve Kontrol Grubunun puan ortalamasının ise $\bar{x}_{kontrol}=68.571$ olduğu görülmektedir. Uygulamalar sonrasında Sosyal Bilgiler dersi BTT öğrenme alanına ilişkin en yüksek akademik başarı puan ortalamasına eğitici çizgi roman uygulanan Deney-1 Grubunun, en düşük başarı puan ortalamasına Kontrol Grubunun sahip olduğu ifade edilebilir. BTTABT son test puan ortalamaları arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığı tek faktörlü ANOVA ile incelenmiştir.

Tablo 30. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Gruplar	Karelerin toplamı	Sd	Karelerin ortalaması	F	p
Gruplar arası	6445.082	2	3222.541	48.638	.000
Grup içi	17425.313	263	66.256		
Toplam	23870.395	265			

Deneyel uygulamalar sonunda son test olarak uygulanan BTTABT'den elde edilen puan ortalamaları incelendiğinde deney grupları ve kontrol grubu son test puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($F_{2-263}=48.638, p<.05$). [(Levene testi sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p=.824; p>.05$)). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey analizine başvurulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen bilgiler Tablo 31'de yer almaktadır.

Tablo 31. Öğrencilerin Gruplarına Göre BTTABT Son Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Deney-1 Grubu	Deney-2 Grubu	Kontrol Grubu
Deney-1 Grubu	-	.019	.000
Deney-2 Grubu	.019	-	.000
Kontrol Grubu	.000	.000	.000

*p<.05

Tablo 31'deki Tukey analizinden elde edilen bulgular incelendiğinde BTTABT son test puan ortalamaları bakımından tüm gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür ($\bar{X}_{E\check{C}F}=76.875$; $\bar{X}_{E\check{C}R}=80.229$; $\bar{X}_{Kontrol}=68.571$). Anlamlı bulunan bu farklılığın EÇR grubu, EÇF grubu ve KG arasında EÇR grubu lehine, EÇF ile kontrol grubu arasında ise EÇF grubu lehine olduğu görülmüştür.

Deney-1 Grubundaki eğitici çizgi roman uygulamalarının, Kontrol Grubu uygulamalarına göre BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarı üzerinde geniş düzeyde etki büyüklüğüne (Hedges' $g=1.453$); yine Deney-2 Grubundaki eğitici çizgi film uygulamalarının Kontrol Grubu uygulamalarına göre geniş düzeyde etki büyüklüğüne (Hedges' $g=1.011$); Deney-1 Grubundaki eğitici çizgi roman uygulamalarının, eğitici çizgi film uygulamalarının gerçekleştirildiği Deney-2 Grubuna göre, BTT öğrenme alanına ilişkin akademik başarı üzerinde küçük düzeyde etki büyüklüğüne (Hedges' $g=.403$) sahip olduğu görülmektedir.

Nitel Bulgular

Nitel bölümde yazılı görüşme formları ve yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Eğitici çizgi roman kullanımına yönelik nitel bulgular.

Deney-1 Grubunda bulunan öğrencilerin eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanılmasına ilişkin görüşlerini tespit etmek için öğrencilere görüşme formları verilmiş ve bu formlarda yer alan soruları cevaplamaları istenmiştir. Ayrıca her sınıftan iki öğrenci ile de yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiş, kodlar oluşturulmuş, oluşturulan bu kodlar uygun kategoriler altında bir araya getirilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur. Öğrencilerin ifadelerine örnekler verilirken öğrenci isimleri yerine YÇRA1, ÇRA1 gibi kodlar kullanılmıştır. Bu kodlarda "Y" harfi yüz yüze yapılan görüşmeleri temsil ederken "ÇR (eğitici çizgi roman)" öğrencinin hangi deney grubunda yer aldığını, "A,B,C" öğrencilerin hangi okulda yer aldıklarını, "1,2,3" ise öğrenci ismini temsil etmektedir.

Eğitici çizgi roman kullanılan Deney-1 Grubundaki öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda oluşturulan kodlar “Eğitici Çizgi Romanların Kullanımı” ana teması altında toplanmıştır.

“Eğitici Çizgi Romanların Kullanımı” ana temasına ait “Derse Yönelik Katkıları” “Bireysel Katkıları” “Yaşanan Zorluklar” ve “Öğrencilerin Önerileri” olarak isimlendirilen dört alt tema oluşturulmuştur.

Şekil 13. Eğitici çizgi romanların kullanımı.

Derse yönelik katkıları alt temasına ilişkin bulgular.

Öğrencilerin eğitici çizgi romanların kullanımı ile ilgili deneyimlerinden ulaşılan “Derse Yönelik Katkıları” alt temasına ilişkin kodlar Tablo 32’de görülmektedir. Bu alt tema ve kodlara ulaşmayı sağlayan öğrenci ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenerek sunulmuştur.

Tablo 32. Eğitici Çizgi Romanların Kullanımının Derse Yönelik Katkıları

Alt Tema	Kodlar	Frekans
Derse Yönelik Katkıları	Derse katılma isteğini artırması	28
	Dersi sevdirmesi	24
	Dikkat çekici olması	20
	İlgi çekici olması	19
	Dersi eğlenceli hâle getirmesi	19
	Dersi daha verimli hâle getirmesi	18
	Farklılık oluşturması	15
	Konuyu pekiştirmeyi sağlaması	13
	Konuya olan merakı artırması	12

YÇRA1, YÇRB1, YÇRC1, ÇRA1, ÇRA5, ÇRA24, ÇRB11, ÇRB25, ÇRC26 kodlu öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde eğitici çizgi romanların kullanılmasının derse olan katkılarını ifade ettikleri cümleler aşağıda verilmiştir.

YÇRA1: "...Eskiden Sosyal Bilgiler dersini izlerken tarihler beni sıkabiliyordu. Çizgi romanlar geldiğinde daha akıcı bir şekilde ders işleyebiliyoruz. ...Çizgi romanlar olduğunda bir şeylerden yorulup ara vermiş gibi oluyorduk. **Eğlenceli** bir şekilde ara verdiriyoruz. Hem de yine arkadan gizli olarak bize bilgileri aktarıyordu. Simsiyah yazılardan sonra bir resim gördüğümde **dikkatimi çekiyordu**. ...Çizgi romanlar geldikten sonra Sosyal Bilgiler dersi gelsin, **ben de derse katılayım**, diyalogları okuyalım gibi içimde bir his doğdu. Sosyal bilgiler dersine karşı **düşüncelerimi güzelleştirdi** çizgi romanlar derse katılma **isteğimi arttırdı**. Çünkü insanların birbirleriyle bu çizgi romanların içinde tartışmaları **dersi eğlenceli bir hale getirdi**."

YÇRB1: "...Konuların eğitici çizgi romanlardan nasıl işlendiğini **merak ediyordum**. Sevmediğimiz **konuları bize sevdiliyor**. Onu sevdirdikten sonra anladığımızda o bilgi aklımıza yatıyor. Eksikim olduğunda bir daha okuyorum, daha iyi anlıyorum. Bak burada bu varmış diye tekrar bakıyorum."

YÇRC1: "...Derse olan **ilgimi arttırıyorlar**. Sosyal Bilgiler dersine çalışmayı istedim. Çizgi romanını okudukça ne olacak diye **meraklanıyordum**. Görsellerde ne dediğini merak ediyordum. **Eğlenceli** bir ders geçiriyordum. Eğlenceli olduğu için dersin daha uzun olmasını istiyordum."

ÇRA1: "... zihnimi daha iyi geliştiriyor. Hem **konu tekrarı** gibi de görev alıyor."

ÇRA5: "Dersi daha çok **sevdim**. Daha çok **eğlenceli** oldu. Resim benim hayatım olduğu için beğendim. Ayrıca görsel hafızamı geliştirirken bir yandan da **bilgi öğreniyorum**."

ÇRB25: "Çizgi romanlar ile daha çok eğleniyorum ve **derse daha çok katılıyorum** ve o dersin daha çabuk gelmesini istiyorum."

ÇRC26: "İnsanları **düşündürüp güldüren güldürürken düşündüren** bir şey fıkra gibi bana iyi geldi."

ÇRB11: "Çizgi romanlar sınıf başarımızı yükseltti, konuyu daha **verimli** işlememizi daha iyi anlamamızı sağladı."

ÇRC20: "Çizgi romandaki karakterler ne söyleyecek diye çok merak ettim hep yani sosyal bilgilere olan **merakım** da arttı. Mesela yarıda kaldığımızda tam teneffüs zili çalıyor ama ben acaba ne diyecek diye oturup okuyordum..."

ÇRA24: "Çizgi roman **değişiklik** oluşturdu. Daha fazla ve daha ayrıntılı araştırıp çalışmada **değişiklik** yaptı."

Bireysel katkıları alt temasına ilişkin bulgular.

Öğrencilerin eğitici çizgi romanların kullanımı ile ilgili deneyimlerinden ulaşılan “Bireysel Katkıları” alt temasına ilişkin kodlar Tablo 33’te görülmektedir. Bu alt tema ve kodlara ulaşılan öğrenci ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenmektedir.

Tablo 33. *Eğitici Çizgi Romanların Kullanımının Bireysel Katkıları ile İlgili Öğrenci Görüşleri*

Alt Tema	Kodlar	Frekans
Bireysel Katkıları	Başarıyı artırdığı inancı	30
	Öğrenmeyi kolaylaştırması	25
	Motivasyon sağlaması	22
	Okuma becerisi kazandırması	16
	Odaklanmayı sağlaması	14
	Kalıcı öğrenmeyi sağlaması	11
	Hayal gücünü geliştirmesi	9

YÇRA1, YÇRB1, YÇRC1, ÇRA1, ÇRA4, ÇRA7, ÇRB7, ÇRB9, ÇRB10, ÇRB24, ÇRC2, ÇRC12, ÇRC10 kodlu öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde eğitici çizgi romanların kullanılmasının bireysel katkılarını ifade ettikleri cümleler aşağıda verilmiştir:

YÇRA1: “...*Komik oldukları için insanın beynini çok meşgul yapmıyor. Beni yormadan öğretiyor. Bu şekilde güzel akıcı bir şekilde öğreniyordum. Eğlenceli buluyordum. Bazı komik şeyler olabiliyordu. Resimlerdeki tipler biraz komik olabiliyordu. Bilerek yapılmış bir şey olarak bizi güldürüyorlardı. ...Dersin daha uzun olmasını istedim. Diyalogların tamamlanmasını istedim. Mesela okulda (etkinlikte) bir diyalog olmuştu. O diyalogu beğendiğim için, bana zevkli geldiği için, eve gidip bir daha baksam ne güzel olur. Ne güzel eğlenmişim benim için de tekrar olur düşünüyordum. Hem daha kısa sürede öğrenmemi sağlıyor bu süreçte benim Sosyal Bilgiler dersine olan ilgimi ve alakamı da arttırıyordu.*”

YÇRB1: “Çizgi roman kullanıldığı derslerde özetli olduğu için hem bilginin kökünü anlatıyor bize hem de normal olarak **zihnimize işliyor**. Görseli de oldu mu onu birine benzettiğimiz zaman o hep **aklımızda kalıyor**. Mesela şu bilgiyi karikatürde gördük ve biri bize bilgi paylaşıyordu karikatürdeki. Onu gördüğümüzde o karakterin bize getirdiği bilgiyi aklımıza getirebiliyoruz. Yani zihnimiz daha da açılıyor. ...Çizgi romanla anlatılınca **zor olmuyor**. Beynime yatıyor öyle.”

YÇRC1: “...*Daha çok karikatür (eğitici çizgi roman) olsun derse daha çok katılayım istiyorum. Mizahla anlatılınca daha **çabuk kavriyorum**. Eğlenince **unutmuyorum**. Resimlerden de bir şeyler öğreniyorum. Daha iyi dinlediğim için **başarım artıyor. Daha çok çalışıyorum.***”

ÇRA1: “Çizgi roman uygulaması dersimdeki **başarımı artırdı**. Bunun için öğretmenime teşekkür ederim.”

ÇRB10: “Dersin çok daha iyi geçtiğini düşünüyorum. Ve sınav notumu da etkileyeceğini düşünüyorum.”

ÇRB7: “Eğitici çizgi roman derslere eğlence getiriyor. Derste öğrencilerin **motivasyonu artıyor**. Ve dersin nasıl geçtiğini anlamıyoruz.”

ÇRC2: “Motivasyonun arttı. Yeni şeyler öğrendim %100 **motivasyonum arttı**”

ÇRC12: “Bana daha eğlenceli geldiği için içimdeki **çalışma isteği büyüdü**.”

ÇRA4: “Daha eğitici daha eğlenceli olduğuna inanıyorum. Görsel hafızam gelişiyor. **Okuma yeteneğim**, duygu ve tonlamalarım düzeliyor bence.”

ÇRB9: “...konuya daha çok **odaklanıyorum**.”

ÇRA7: “Çizgi roman derse **eğlence** getiriyor. Derste öğrencilerin **motivasyonu artıyor**. Ve dersin nasıl geçtiğini anlamıyoruz.”

ÇRB24: “Soru çözdüğümde **aklıma çizgi romandaki cümleler geliyor**.”

ÇRC10: “**Hayal kurma yeteneğim arttı**.”

Yaşanan zorluklar alt temasına ilişkin bulgular.

Öğrencilerin eğitici çizgi romanların kullanımı ile ilgili deneyimlerinden ulaşılan “Yaşanan Zorluklar” alt temasına ilişkin kodlar Tablo 34’te görülmektedir. Bu alt tema ve kodlara ulaşılmayı sağlayan öğrenci ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenmektedir.

Tablo 34. Eğitici Çizgi Romanların Kullanımında Yaşanan Zorluklar

Alt Tema	Kodlar	Frekans
Yaşanan Zorluklar	Gürültüye neden olması	15
	Zaman alıcı olması	13
	Konuyu detaylı anlatmaması	12
	Sınıf kontrolünün sağlanmasını zorlaştırması	10

YÇRA2, YÇRB2, YÇRC1, YÇRC2, ÇRA3, ÇRA14, ÇRA8, ÇRB8, ÇRB16, ÇRC1, ÇRC19 kodlu öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde eğitici çizgi romanların kullanılmasında yaşanan zorlukları ifade ettikleri cümleler aşağıda verilmiştir:

YÇRC1: “...Bazı arkadaşlar rahatsız ediyor **ses yapıyorlar**.”

YÇRB2: “...Hoşuma gitti ama hiç **ayrıntıya giremiyoruz**... Okumak **uzun sürüyor**.”

YÇRA2: “...ayrıntıya giremiyoruz. Bir çizgi roman o konuyu bir kere anlatıyor. ...çizgi roman yerine ders kitaplarında **konuyu anlatması gerekiyor**. ...okumak **uzun**

sürüyor. ...Resimlerdeki düşünceleri diyalogları bazı arkadaşlarımız kötü yönde kullanarak dersi karıştırmaya çalışabiliyor.”

ÇRA14: “*Sınıfta **gürültü** oluyor. **Herkes farklı yerlere bakıyor.**”*

ÇRA3: “*....Çizgi romanları görünce herkes bir ağızdan konuşuyor **gürültü** oluyor.”*

ÇRB8: “*...Çok komik oldu mu **gülüşmeler oluyor...**”*

ÇRC1: “*Derste **zaman gider**. Her zaman ona bakarak ve okuyarak. Tabi eğlence katar ama dersin büyük zamanı gider.”*

ÇRC19: “*Çizgi romanları okumak **zaman alıyor...**”*

ÇRB16: “***Dersi kaynatıyor. Herkes komik komik şeyler buluyor.**”*

YÇRC2: “*Mesela öğretmenimizin koyduğu kurallar var parmak kaldırmadan konuşmayacaktık ama çizgi romanlar gelince **sınıf kontrolden çıkıyor** herkes aynı anda okumak istiyor.”*

Öğrencilerin önerileri alt temasına ilişkin bulgular.

Öğrencilerin eğitici çizgi romanların kullanımı ile ilgili deneyimlerinden ulaşılan “Öğrencilerin Önerileri” alt temasına ilişkin kodlar Tablo 35’te görülmektedir. Bu alt tema ve kodlara ulaşılan öğrenci ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenmektedir.

Tablo 35. *Eğitici Çizgi Romanların Kullanımı ile İlgili Öğrencilerin Önerileri*

Alt Tema	Kodlar	Frekans
Öğrencilerin Önerileri	Ders kitaplarına eklenmeli	18
	Farklı derslerde de olmalı	15
	Farklı konularda da olmalı	15
	Daha uzun olmalı	13
	Sevilen karakterler kullanılmalı	12

YÇRA1, YÇRB1, YÇRC1, YÇRC2, ÇRA5, ÇRA6, ÇRA23, ÇRB7, ÇRB12, ÇRB15, ÇRB12, ÇRB20, ÇRC10, ÇRC18, ÇRC13 kodlu öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde eğitici çizgi romanların kullanılmasında yaşanan zorlukları ifade ettikleri cümleler aşağıda verilmiştir:

YÇRA1: “*...**Bunların (eğitici çizgi romanların) ders kitaplarında daha çok olması gerekir. Ders kitaplarında çizgi romanlar olursa sınıfın ve okulun başarısı artar. ...Sözel derslerde bunların olmasının dersi daha akıcı işlememize yol açacağını düşünüyorum.**”*

YÇRB1: “...Onları (Eğitici çizgi romanları) okuyorum, eğleniyorum ama **az olduğunu düşünüyorum**. Çünkü insanı hem eğitiyor hem de bilgilendiriyor. ...Karikatürler biraz daha uzatılabilirse anlamayanlar daha iyi anlayabilirler.”

YÇRC1: “...Çizgi romanların **kitaplarda daha çok olmasını isterdim**. ...Bir konuya bir sınıf zor derse **o konu karikatürlerle işlenmeli** bence. Karikatürler daha güzel canlı olmalı bence. **Farklı derslerde de olmalı** bence. Özellikle matematikte kullanılırsa öğrenciler daha çok sever. Çünkü karikatürle daha iyi öğrenirler. Herkes sever. Sosyal Bilgiler dersinde **de daha çok olsun.**”

YÇRB2: “Çizgi romanın yanında bir de özeti olmalı, birkaç sayfada **o konunun anlatımı** olmalı. Konuyla ilgili bir çizgi roman olmalı.”

YÇRC2: “...Daha farklı olabilir. Mesela aksiyon üzerine **deadpool** gibi olabilir.”

ÇRB20: “...**Ders kitaplarına eklenebilir.**”

ÇRB15: “**Ders kitaplarında çizgi roman olması gerekir.**”

ÇRA23: “**Her derste uygulanması gerekir**. Çizgi romanlarla bir günde 2-3 çalışma yapılabilir.”

ÇRA6: “...Daha fazla olsun **tüm derslerde olsun.**”

ÇRC10: “Herkes denemeli bence. **Her konuda böyle** çizgi romanlar yapılıncaya Sosyal Bilgiler dersini sevmeyen kişiler bile sevebilir.”

ÇRC13: “...Ben çalışmanın **daha uzun** süre olmasını isterim.”

ÇRB12: “Bence her derste bunun kullanılması gerekir. **Daha uzun** olsa daha iyi olur”.

ÇRB7: “**Diriliş Ertuğrul’dan örnekler** alıp çizgi romana koyulmalı.”

ÇRC18: “Çizgi romanda daima Ayşe, Fatma, Ahmet, Mehmet gibi isimler kullanmak yerine **sevdiğimiz çizgi roman karakterleri** daha iyi olur.”

Eğitici çizgi film kullanımına yönelik nitel bulgular.

Deney-2 grubunda bulunan öğrencilerin eğitici çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılmasına ilişkin görüşlerini tespit etmek için öğrencilere görüşme formları verilmiş ve bu formlarda yer alan soruları cevaplamaları istenmiştir. Ayrıca her sınıftan iki öğrenci ile de yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiş, kodlar oluşturulmuş, oluşturulan bu kodlar uygun kategoriler altında bir araya getirilmiş ve tablolar hâlinde sunulmuştur. Öğrencilerin ifadelerine örnekler

verilirken öğrenci isimleri yerine YÇFC1, ÇFC1 gibi kodlar kullanılmıştır. Bu kodlarda “Y” harfi yüz yüze yapılan görüşmeleri temsil ederken “ÇF (eğitici çizgi film)” öğrencinin hangi deney grubunda yer aldığını, “A,B,C” öğrencilerin hangi okulda yer aldıklarını, “1,2,3” ise öğrenci ismini temsil etmektedir.

Eğitici çizgi film kullanılan deney grubundaki öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda oluşturulan kodlar “Eğitici Çizgi Filmlerin Kullanımı” ana teması altında toplanmıştır.

“Eğitici Çizgi Filmlerin Kullanımı” ana teması “Güçlü Yönleri” ve “Zayıf Yönleri” olarak isimlendirilen iki alt temadan oluşmaktadır.

Şekil 14. Eğitici çizgi filmlerin kullanımı.

Güçlü yönleri alt temasına ilişkin bulgular.

Öğrencilerin eğitici çizgi filmlerin kullanımı ile ilgili deneyimlerinden ulaşılan “Güçlü Yönleri” alt temasına ilişkin kodlar Tablo 36’da gösterilmiştir. Bu tema ve kodlara ulaşmayı sağlayan öğrenci ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenmektedir.

Tablo 36. *Eğitici Çizgi Filmlerin Kullanımının Güçlü Yönleri*

Alt Tema	Kodlar	Frekans
Güçlü Yönleri	Eğlenceli olması	27
	İlgi çekici olması	25
	Dersi sevdirmesi	25
	Motivasyonu artırması	25
	Zekâ geliştirici olması	19
	Öğretici olması	17
	Derse katılımı sağlaması	16
	Dikkat çekici	15
	Kalıcı öğrenmeler sağlaması	13
	Merak uyandırması	11
	Anlamayı kolaylaştırma	10
	Heyecan verici olması	10

YÇFA1, YÇFB1, YÇFC1, ÇFA1, ÇFA9, ÇFA19, ÇFB4, ÇFB6, ÇFB15, ÇFC3, ÇFC6, ÇFC22 kodlu öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde eğitici çizgi filmlerin kullanılmasının güçlü yönlerini ifade ettikleri cümleler aşağıda verilmiştir:

YÇFA1: "...Derste olmak istedim dersin daha çabuk başlamasını istedim. Ders daha kısa gibi geliyor daha uzun olmasını istedim. Çünkü **dersi sevdirdi** bana. **Merak ediyordum** çizgi filmler bize bu konuyu nasıl anlatacak diye. Dersin daha basit olduğunu düşündüm... **ilgimi artırdı**. ...Daha kolay **öğreniyordum**. ...Aklımda tutmamı biraz geliştirdi. Öğretmenin sorduğu sorulara da **ben cevap vermek istedim**."

YÇFB1: "Çizgi filmleri seviyorum. Çizgi film olunca **dersi de seviyorum** beni derse **motive ediyor**. Eskiden derste sıkılıyordum **daha çok eğlendim**, daha çok **katıldım**. Öğretmenimiz soru soruyor hep ben parmak kaldırıyorum. ...derse **katılmak** çizgi filmle daha kolay oldu. Kendime güvenim artıyor. ...Ama hem eğleniyorum **hem öğreniyorum** bu yüzden daha uzun olsun."

YÇFC1: "Çizgi filmli dersler derse **ilgimi artırdı**. Daha iyi anladım, biraz daha eğlenceli geçti. Çizgi filmleri sevdiğim için dersi de sevdim. Daha uzun süre ders geçsin (işlensin) istedim. Çizgi filmlerin derste ne anlatacağını **merak ettim**. Diğer dersler de böyle geçse hem **eğlendirirdi hem de öğrenirdim**. Çizgi filmlerdeki karakterler komik geliyor. Daha **rahat öğreniyorum**. Derse daha çok **katılmak** istiyorum."

ÇFA19: "Sosyal Bilgiler dersini daha uzun süre işlemek istedim. ...dersin başlamasını **heyecanla bekledim**. ...derste daha çok şeyler **öğrendim**. Ders böyle **eğlenceli** geçerse sevmeyen arkadaşlarımız sevebilir."

ÇFB4: "Sosyal Bilgiler dersini daha çok **sevmeye** ve bazı konuların **ilginç** olduğunu düşünmeye başladım. Korsan ürün gibi kötü şeylerin ne demek olduğunu öğrenmek istedim. Diğer öğrencilerin de izlemesini ve Sosyal Bilgiler dersinin **daha ilginç ve eğlenceli** olduğunu anlamalarını isterim."

ÇFB6: "...Derste çizgi film izleyince eve gidip çizgi filmde gördüğüm şeylere çalışıyorum. Çünkü **severek yapıyorum**. Severek yapınca daha çok **öğreniyorum**. (Derse)**Katılma** inancım daha çok oluyor ve çok çalışmaya başlıyorum."

ÇFB15: "...ben çok sevdim ve bir daha olmasını istiyorum. Çünkü **eğlenceli** olduğunu düşünüyorum. Sıkıcı ders gitti yerine eğlenceli sosyal dersi geldi. **Bilgilerimi geliştirdi** ve o derste (öğrenilenler) daha iyi aklıma geliyor. Ben çok sevdim."

ÇFC3: "Çizgi filmle daha **eğlenceli** oluyor dersler. ...**merak ediyorum** diğer konularda nasıl çizgi filmler izleyeceğiz. Hem merak ediyorum hem bir şeyler **öğreniyorum**. Çizgi filmlerle anlatılınca **sorulara cevap veriyorum**."

ÇFA9: “...derse daha çok **ilgi gösteriyorduk** bence. Çizgi filmlerin diğer derslerde de kullanılmasını isterim. Çünkü **daha çabuk anlıyorum**. Diğer derslerde de biraz daha başarılı olmamı sağlar.”

ÇRA11: “...hem de akılda **kalıcı** olmasını sağlıyor.”

ÇFC6: “...Konunun daha **kalıcı** olmasını sağladı...”

ÇFC22: “Öğretmenle ders bitmeyecek gibi oluyor çizgi film açılınca **ilgimiz geri toparlanıyor**. ...**dikkat çekici oluyor**.”

ÇFA1: “Normalde derslerde biraz sıkılırdım çizgi filmle sıkılmıyorum. Konuların nasıl anlatılacağını **merak ediyorum**. Keşke Sosyal Bilgiler dersi hep böyle olsa. **Hem çizgi film izledik hem de öğrendik**. İştahım açıldı resmen.”

Zayıf yönleri alt temasına ilişkin bulgular.

Öğrencilerin eğitici çizgi filmlerin kullanımı ile ilgili deneyimlerinden ulaşılan ‘Zayıf Yönleri’ alt temasına ilişkin kodlar Tablo 37’de görülmektedir. Bu tema ve kodlara ulaşmayı sağlayan öğrenci ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenmektedir.

Tablo 37. Eğitici Çizgi Filmlerin Kullanımınının Zayıf Yönleri

Alt Tema	Kodlar	Frekans
Zayıf Yönleri	Az bilgi içermesi	20
	Takip etmekte zorlanma	18
	Ayrıntıya girmemesi	15
	Not almakta zorlanma	15
	Sınıf kontrolünü zorlaştırması	15
	Kısa olması	14
	Tekrar izleme ihtiyacı hissettirmesi	11
	Çok fazla örnek içermemesi	6
	Gerçekçilikten uzak olması	6

YÇFB2, YÇFA2, YÇFC1, YÇFC2, ÇFA3, ÇFA7, ÇFA15, ÇFB7, ÇFB10, ÇFB13, ÇFB21, ÇFC10, ÇFC14, ÇFC17 kodlu öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde eğitici çizgi filmlerin kullanılmasının zayıf yönlerini ifade ettikleri cümleler aşağıda verilmiştir:

YÇFB2: “**Daha dikkatli dinlememiz gerekiyor. Dersleri tam anlayamıyorum. Az anlatıyor. Öğretmenin anlatması da gerekiyor. Takip etmekte zorlanıyorum. Evde çizgi film izlemişim gibi oluyor. ...Karakterler kafamı karıştırıyor. İzlediğim çizgi film karakterleri olsa daha iyi olur. ...bazı arkadaşlarımız derste çizgi film izliyoruz zannederek dersi alaya getiriyor.**”

YÇFA2: “Bazı arkadaşlarım komik olduğu için çizgi filmde **dersi kaynatmaya çalışıyor**. Arkadan bunlar çok komik diye yorum yapıyorlar. Bir tane arkadaşımız var her şeye olumsuz yönden bakıyor. Komik olsun ama yaramaz arkadaşları dışarı çıkaralım. ...**Daha uzun** süre olsa daha iyi olur. ... **konuşmaları kaçırınca bir daha geriye dönemiyoruz**”

YÇFC1: “...**Arkadaşlarım konuşunca anlamayı zorlaştırıyor**. Ders gidiyormuş gibi hissediyorum. ...dersin akışını hızlandırıyor. Çizgi filme bakınca **anlatılanı kaçırıyoruz** anlatılana bakınca çizgi filmi kaçırıyoruz.”

YÇFC2: “Daha çok çizgi filmle değil de insanlı anlatanlar olmalı. O zaman daha **gerçek** olur. Fazla çocukça olmamalı. Çok basit geliyor dersler biraz daha **ayrıntılı** olsa daha iyi olur. Çok komik olunca da **arkadaşlarımız dersi kaynatabiliyor**.”

ÇFC14: “**Daha fazla bilgi olmalı**. Ayrıntılara girilmeli ve bu konuda çok **örnek** verilmeli.”

ÇFB10: “Bazen **videoyu kaçırıyorum** ve geri dönemiyorum. Geri kalıyorum ve **yazıları yazamıyorum**.”

ÇFA15: “Karakterler dersi **yavaş yavaş anlatabilirler**. Böylece daha eğlenceli bir ders geçirebiliriz.”

ÇFB13: “...**sessiz** olursak daha iyi olur.”

ÇFA7: “Çizgi filmde anlatılanlar kısa olduğu için öğretmen tekrar etmeli. Bazı **eksiklikleri öğretmenin düzeltmesi gerekiyor**.”

ÇFC10: “Bence biraz **örnekleri az** veriyorlar çizgi filmde ben mesela daha çok örnekler üzerinden anlıyorum bir de hızlı bir şey olduğu için oradan önemli şeyleri **not almak çok zor** oluyor.”

ÇFB7: “Gayet iyi ama keşke **daha uzun** olsa.”

ÇFB21: “**Daha fazla örneklerle** konuyu anlatması gerekiyor. Bu sayede bizim de konuyla ilgili bilgilerimiz artar hem de daha kalıcı olur.”

ÇFC17: “Çizgi filmleri **normal filmler** gibi biraz değiştirebiliriz ve konuşmalarımızı biraz **yavaşlatabiliriz**”.

ÇFA3: “...**Gerçek hayattan kişilerle** röportaj yapılmalı ve o kişilerin düşüncelerine göre hazırlanmalı.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Sonuç bölümünde çalışma bulgularının sonuçları ele alınmış, bu sonuçlar doğrultusundaki tartışma ve önerilere yer verilmiştir. Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler dersinde öğretim materyali olarak kullanılan eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin öğrencilerin derse ilişkin tutum, motivasyon akademik başarılarına etkisini ve bu materyaller hakkındaki öğrenci görüşlerini tespit etmektir. Çalışmada elde edilen veriler bu amaç doğrultusunda analiz edilmiş ve bulgulara ulaşılmıştır. Analizler sonucunda ulaşılan bulgular bu bölümde yorumlanmış ve literatürdeki ilgili çalışmalarla ilişkilendirilerek benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyulmuştur.

EÇR ve EÇF Kullanımının Öğrencilerin Tutumları Üzerindeki Etkisi

Sosyal Bilgiler dersinde EÇR ve EÇF kullanımının öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları üzerindeki etkisini belirlemek için SBTÖ çalışma gruplarına ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneysel süreç öncesinde ön test olarak uygulanan SBTÖ'den elde edilen verilerin analizi için ANOVA kullanılmış ve analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık oluşmadığı belirlenmiştir (Bkz. Tablo 7). Öğrencilerin çalışma gruplarına göre Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması, öğrencilerin uygulamalar öncesinde derse ilişkin tutum bakımından benzer düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Deneysel süreç sonrasında son test olarak uygulanan SBTÖ'den elde edilen verilerin analizi için ANOVA kullanılmış ve analiz sonucunda en az iki grup arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 12). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Tukey analizi yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarından hareketle Sosyal Bilgiler dersinde EÇR ve EÇF kullanımının öğrencilerin derse ilişkin tutumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca yapılan analizlerde EÇR kullanılan Deney-1 ve EÇF kullanılan Deney-2 gruplarında yer alan öğrenciler arasında tutum puan ortalamaları açısından anlamlı farklılık oluşmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 13).

EÇR kullanımının öğrencilerin tutumları üzerindeki etkisi.

EÇR kullanılan Deney-1 Grubu öğrencilerinin SBTÖ'den elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarına ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda

eğitici çizgi romanların öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını anlamlı olarak arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 8). Ayrıca SBTÖ son test puan ortalamaları incelendiğinde EÇR kullanılan Deney-1 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum puan ortalamalarının Kontrol Grubu öğrencilerinin tutum puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 13). Eğitici çizgi romanların tutum üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koyan farklı alanlarda yapılmış çalışmalar mevcuttur.

İlhan (2016)'ın Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına yönelik araştırmasında, çizgi romanla öğretim yapıldığında öğrencilerin derse yönelik tutumlarında çizgi romanın olumlu etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Topkaya ve şimşek (2016) çevreye karşı olumlu tutum geliştirmede eğitici çizgi romanların etkililiğini araştırdığı çalışmasında eğitici çizgi romanların öğrencilerin olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olduğunu belirlemiştir. Orçan (2013) ise Fizik derslerinin çizgi roman tekniğiyle geliştirilmiş bilim-kurgu hikâyeleri kullanılarak işlenmesinin öğrencilerin tutumları üzerinde anlamlı ölçüde olumlu etkisi olduğunu tespit etmiştir. Hosler ve Boomer (2011) benzer bir çalışmayı Biyoloji dersine yönelik olarak gerçekteşirmiş ve çizgi romanların olumlu tutum geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çelik (2015) 7. sınıf basit makineler konusunda yürüttüğu çalışmasında film ve çizgi filmler ile öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin kontrol grubuna göre daha yüksek tutum puanına ulaştığı sonucunu gözlemlemiştir. Öner (2013) çizgi romanın okuma tutumu üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında çizgi roman uygulamasının öğrencilerin okumaya ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Topkaya ve şimşek (2016) eğitici çizgi romanların öğrencilerin olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olmasının nedeni olarak çizgi romanların öğrencilerin hayal güçlerini etkilemesi olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca Kılıçkaya ve Krajka (2012) da yaptıkları çalışmalarında çizgi roman hazırlamanın derse ilişkin tutum üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmış ve çizgi roman hazırlamanın derse karşı olumlu tutum geliştirdiğini ifade etmiştir.

Eğitici çizgi romanların düz metinlerle kıyaslandığında daha sürükleyici olması, mizahı ve eğlenceyi barındırması ve bu sayede iletişimi kuvvetlendirmesi, özellikle ilkokul düzeyi çocuklar için çekiciliğinin bulunması, dikkat çekici olması, hayal gücünü etkilemesi ve aynı zamanla hayal gücüyle güçlenmesi gibi özellikleriyle öğretim materyali olarak kullanıldıkları derslerde derse ilişkin tutumu olumlu etkilemektedir. Bu araştırmada, SBTÖ aracılığıyla elde edilen verilere göre Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımı öğrencilerin derse olan tutumunu olumlu yönde etkilemiştir.

Yukarıdaki örnek araştırmaların ve bu araştırmanın sonuçlarından farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar da mevcuttur. Ünal (2018) yapmış olduğu çalışmada çizgi romanların öğrenci tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Özdemir (2010) de çizgi romanların öğrencilerin Fen dersine yönelik tutumları üzerindeki etkilerini araştırdığı çalışmasında deney ve kontrol grupları arasında derse yönelik tutumlar açısından anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

EÇF kullanımının öğrencilerin tutumları üzerindeki etkisi.

EÇF kullanılan Deney-2 Grubu öğrencilerinin SBTÖ'den elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarına ilişkin örneklem t testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitici çizgi filmlerin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarını anlamlı olarak arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 9). Ayrıca SBTÖ son test puan ortalamaları incelendiğinde EÇF kullanılan Deney-2 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum puan ortalamalarının Kontrol Grubu öğrencilerinin tutum puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 13).

Eğitici çizgi filmlerin eğlenceli yapılarının, görselliği ön planda tutmalarının, popüler, ilgi çekici ve aynı zamanda hem görsel hem işitsel iletilere sahip olmalarının, öğrencilerin derse ilişkin tutumlarını olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Eğitici çizgi filmlerin tutum üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koyan farklı alanlarda yapılmış çalışmalar mevcuttur. Ateş (2019) eğer doğru kullanılırsa çizgi filmlerin eğitime katkıda bulunacağını savunmaktadır. Öğrencilere bir dersin kazanımları doğrultusunda çizgi filmler izlettirilmesinin öğrencilerin öğretmenlerine, okullarına ve derslerine karşı olumlu tutum sergilemelerini sağlayacağını ifade etmektedir. Abdüsselam (2013) Fen öğretiminde çizgi filmlerin etkisini araştırdığı çalışmasında çizgi filmlerin öğrencilerde derse karşı olumlu tutum geliştirmede etkili olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarını destekleyecek bir araştırma da Çelik (2015) tarafından yapılmıştır. Çelik'in yaptığı çalışmada da filmlerin ve çizgi filmlerin öğrencilerin Fen Bilimleri dersine olan tutumları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. Torun (2008) ise İngilizce eğitiminde animasyon kullanımının öğrencilerin derse ilişkin tutumlarında olumlu etkiler oluşturduğunu saptamıştır. Ulaş Taraf (2011) İngilizcede zamanların öğretiminde çizgi filmleri kullanmış ve öğrencilerin derse karşı olan tutumlarındaki değişiklikleri incelemiştir. Araştırmacı çizgi filmlerin öğrencilerin derse karşı olumlu tutum sergilemelerinde etkili olduklarını ifade etmiştir. Abuzahra, Farrah ve Zalloum (2016) dil eğitiminde çizgi film kullanımının öğrencilerin olumsuz tutumlarını dahi olumluya çevirebilecek etkiye sahip olduğunu ifade etmektedirler.

Yukarıdaki örnek araştırmaların ve bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak Bülbül ve Oruç (2019) izgi filmlerle İngilizce eğitiminin ğrencilerin İngilizce dersine ilişkin tutumlarına etkisini araştırdığı çalışmasında çizgi filmlerin derse ilişkin tutumu olumlu etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir araştırmayı Fen Bilgisi dersine yönelik olarak gerçekleştiren Ateş (2009) de çalışmasında çizgi filmlerin derse ilişkin tutum üzerinde anlamlı bir değişiklik oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yakışan (2008) da benzer sonuçlara Biyoloji ğretiminde bilgisayar animasyonlarının kullanılmasına yönelik çalışmasında ulaşmıştır.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin ğretim materyali olarak kullanılmasının öğrencilerin derse ilişkin tutumları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu etkinin her iki materyalin de sınıf ortamını daha eğlenceli hâle getirmesi, sınıf içi iletişimin daha güçlü olmasını sağlaması, öğrencilerde daha kolay öğrenme algısı uyandırması, öğrencilerin ilgilerini çekmesi gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

ER ve EF Kullanımının ğrencilerin Motivasyonları zerindeki Etkisi

Sosyal Bilgiler dersinde ER ve EF kullanımının ğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerindeki etkisini belirlemek için SBM alışma gruplarına ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneysel süreç öncesinde ön test olarak uygulanan SBM’den elde edilen verilerin analizi için ANOVA kullanılmış ve analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık oluşmadığı belirlenmiştir (Bk. Tablo 16). Öğrencilerin alışma gruplarına göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması öğrencilerin uygulamalar öncesinde derse ilişkin motivasyon bakımından benzer düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Deneysel süreç sonrasında son test olarak uygulanan SBM’den elde edilen verilerin analizi için ANOVA kullanılmış ve analiz sonucunda en az iki grup arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 21). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Tukey analizi yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarından hareketle Sosyal Bilgiler dersinde ER ve EF kullanımının öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca yapılan analizlerde ER kullanılan Deney-1 ve EF kullanılan Deney-2 gruplarında yer alan öğrenciler arasında motivasyon puan ortalamaları açısından anlamlı farklılık oluşmadığı grlmştir (Bkz. Tablo 22). Bu da her iki ğretim materyalinin de ğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin motivasyonlarını benzer düzeyde etkilediğini göstermektedir.

EÇR kullanımının öğrencilerin motivasyonları üzerindeki etkisi

EÇR kullanılan Deney-1 Grubu öğrencilerinin SBMÖ'den elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarına ilişkin örneklem t testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitici çizgi romanların öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyonlarını anlamlı olarak arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 17). Ayrıca SBMÖ son test puan ortalamaları incelendiğinde EÇR kullanılan Deney-1 Grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon puan ortalamalarının Kontrol Grubu öğrencilerinin motivasyon puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 22). Eğitici çizgi romanların motivasyon üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koyan farklı alanlarda yapılmış çalışmalar mevcuttur.

İlhan ve Yalçın (2019)'ın yapmış olduğu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının öğrenci üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmacılar bu çalışmada Amerika'da 7. sınıf öğrencileri üzerinde çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çizgi romanlar öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarını arttırmaktadır.

Eğitici çizgi romanlar dersi daha etkili hâle getirerek öğrencilerin derse karşı motivasyonunu arttırmaktadır (Hutchinson, 1949; Topkaya & Şimşek, 2016). Tarabuzan ve Popa (2015)'a göre çizgi romanlar öğrenenlerin kaygı düzeylerini düşürür ve onları motive eder. Sinha, yaptığı çalışmada ders kitaplarında bulunan çizgi romanın ilkökul öğrencilerini derse daha çok motive eden bir etken olduğunu belirtmektedir (Akt., Kaptan, 214). Caruso ve Freitas (2009), matematik eğitiminde çizgi roman kullanımının öğrencileri derse motive etmekte yararlı olduğunu ortaya koymuştur.

Tilley (2008) de çizgi roman okumanın düz metinleri okumakla asla kıyaslanamayacağını ve çizgi roman okumanın basit bir görev olarak görülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Karagöz (2018), eğitici çizgi romanların okumaya karşı motivasyonu arttırdığını Ishikura (2013) ise, yaptığı çalışmada dil öğreniminde çizgi roman kullanılan öğrencilerin derse karşı motivasyonlarının yükseldiğini ve ilgilerinin arttığını ifade etmektedir. Benzer şekilde Zhang (2015) da çevrimiçi çizgi romanların dil öğretiminde motive edici özelliğiyle faydalı olabileceğini belirtmektedir. Vassilikopoulou, Retalis, Nezi ve Boloudakis (2011) çevrimiçi çizgi romanların dil eğitiminde kullanılabilirliğine yönelik araştırmalarında çizgi romanların motive edici özelliğe sahip olduğundan etkili bir materyal olabileceklerini belirtmişlerdir.

Eğitici çizgi romanlar anlamayı kolaylaştırmaları, kolay okunabilir, dikkat çekici ve merak uyandırıcı olmaları gibi özellikleriyle öğrencilerin derse karşı olan motivasyonlarında olumlu etkiye sahiptirler. Sınıf ortamında kullanıldıklarında öğrencilerin derse karşı

motivasyonları artabilmektedir. Bu araştırmada, SBMÖ aracılığıyla elde edilen verilere göre Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımı öğrencilerin derse ilişkin motivasyonunu olumlu yönde etkilemiştir.

EF kullanımının öğrencilerin motivasyonları üzerindeki etkisi

EF kullanılan Deney-2 Grubu ğrencilerinin SBMÖ'den elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarına ilişkili örneklemler t testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitici çizgi filmlerin ğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyonlarını anlamlı olarak arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 18). Ayrıca SBMÖ son test puan ortalamaları incelendiğinde EF kullanılan Deney-2 Grubu ğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyon puan ortalamalarının Kontrol Grubu ğrencilerinin motivasyon puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 22). Eğitici izgi filmlerin motivasyon üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koyan farklı alanlarda yapılmış çalışmalar mevcuttur.

Ulaş Taraf (2011) izgi filmlerin içerdiği hareketli sahnelerin öğrencilerin derse karşı motivasyonu üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı ğrencilerin çizgi filmleri izledikten sonra eğitsel görevlere daha çok katılım gösterdiğini ve öğrencilere farklı gelen ğretim materyalleri kullanmanın onların motivasyonu üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Torun (2008) ve Aprianti (2017) de İngilizce eğitiminde animasyon kullanımının öğrencilerin derse karşı motivasyonlarında olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir. Aprianti (2017) izgi filmlerin öğrencilerin motivasyonunu yükselttiğini, ilgilerini öğrenme odağına topladığını ve öğrencileri aktif hâle getirdiğini belirtmektedir. Pitriana ve Syahrudin (2013)'in çalışmalarında İngilizce ğretmenleri, çizgi filmlerin öğrencilerin öğrenmeye karşı istek ve motivasyonlarını arttıracak bir materyal olarak kullanılabileceklerini ifade etmektedir. Ayrıca araştırmacılar, yaptıkları çalışmada ğrencilerin İngilizce ğrenmeye istekli olmalarını sağlamak ve farklı yaratıcı öğrenme ortamları oluşturmak için çizgi filmlerin kullanılabileceğini belirtmektedir. Abuzahra, Farrah ve Zalloum (2016) seviyelerine uygun çizgi filmlerin öğrencileri, dil bilgilerinin farklı iletişimsel bağlantılarda kullanmaları için duyuşsal ve bilişsel yönden destekleyerek onları motive edeceğini savunmaktadır. Sancak (2018) da yaptığı araştırmada Din Kültürü ğretmenlerinin çizgi filmleri öğrencilerin motivasyonunu artırıcı bir ğretim materyali olarak gördüklerini tespit etmiştir.

Eğitici izgi filmlerin eğlenceli, dikkat çekici, renkli ve heyecan verici, popüler ve öğretici olmaları, merak duygusunu harekete geçirmeleri, iletişimi güçlendirmeleri ve kalıcılık sağlamaları ile öğrencilerin derse olan motivasyonlarında olumlu etkiye sahip oldukları düşünülmektedir.

Kaptan (2014) araştırmasında yukarıdaki örnek araştırmaların ve yürütülen bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak çizgi filmlerin dil öğrenimi konusunda öğrencilerin motivasyonu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını rapor etmiştir.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin ğretim materyali olarak kullanılmasın öğrencilerin derse yönelik motivasyonları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu etkinin her iki materyalin de görsel ögelere dayanması, eğlendirici ve öğretici olması, mizahi ögeler taşması ve öğrenciler için öğrenme ortamlarında kullanılan diğer materyallerden farklı olmalarından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

ER ve EF Kullanımının ğrencilerin Akademik Başarıları zerindeki Etkisi

Sosyal Bilgiler dersinde ER ve EF kullanımının ğrencilerin BTT ğrenme alanına yönelik akademik başarıları üzerindeki etkisini belirlemek için BTTABT alışma gruplarına ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneysel süreç öncesinde ön test olarak uygulanan BTTABT'den elde edilen verilerin analizi için ANOVA kullanılmış ve analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık oluşmadığı belirlenmiştir (Bkz. Tablo 25). Çalışma gruplarının BTT ğrenme alanına yönelik akademik başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması, öğrencilerin uygulamalar öncesinde ilgili öğrenme alanına ilişkin akademik başarının benzer düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Deneysel süreç sonrasında son test olarak uygulanan BTTABT'den elde edilen verilerin analizi için ANOVA kullanılmış ve analiz sonucunda en az iki grup arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 30). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Tukey analizi yapılmıştır (Bkz. Tablo 31). Bu analiz sonuçlarından hareketle Sosyal Bilgiler dersinde ER ve EF kullanımının ğrencilerin BTT ğrenme alanına yönelik akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca yapılan analizlerde ER kullanılan Deney-1 ile EF kullanılan Deney-2 gruplarında arasında Deney-1 Grubu lehine anlamlı farklılık olduğu grlmştir. Bu durum ER'lerin EF'lere göre ilgili öğrenme alanında akademik başarı üzerinde daha etkili olduğunu göstermektedir.

ER kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi.

ER kullanılan Deney-1 Grubu ğrencilerinin BTT ğrenme alanına yönelik hazırlanan BTTABT'den elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarına ilişkili örneklemler t testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitici çizgi romanların ğrencilerin BTT ğrenme alanına yönelik akademik başarıyı anlamlı olarak arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 26). Ayrıca BTTABT son test puan ortalamalarına yapılan

ANOVA analizi sonucunda EÇR kullanılan Deney-1 Grubu, EÇF kullanılan Deney-2 Grubu ve Kontrol Grubu öğrencilerinin BTT öğrenme alanına yönelik akademik başarı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu farklılığın hem Deney-1 Grubu – Deney-2 Grubu karşılaştırmasında hem de Deney-1 Grubu – Kontrol Grubu karşılaştırmasında EÇR kullanılan Deney-1 Grubu öğrencileri lehine olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 31).

Çizgi romanların eğitim ortamlarında oldukça etkili olma nedenleri sahip oldukları bazı özelliklere bağlanabilir. Çizgi romanlar sahip oldukları görsel öğelerle metinleri temsil yeteneği oldukça yüksektir. Bu da mesajın okuyucuya daha net şekilde ulaşmasını sağlar. Çizgi romanlar bireysel öğrenme hızına daha uygun materyaller oldukları için öğrencilerin öğrenmelerini organize etme fırsatı tanımaktadır. Bu da öğrencilerin öğrenme düzeylerine doğrudan etki etmektedir. Ayrıca görseller soyut anlatımları somut örneklerle güçlendirmektedir. Çizgi romanlar mizah ögesine de sahiptir. Bilinmektedir ki mizah, doğru kullanıldığında eğitim ortamlarında oldukça etkili bir araç olabilmektedir. Aynı zamanda mizah, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde de olumlu etkiler sunabilmektedir. Çalışmada ulaşılan sonuçları destekleyecek çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

Topkaya ve Şimşek (2015)'in Vatandaşlık ve Demokrasi eğitimine yönelik, Topkaya'nın (2016b) çevre sorunlarına ilişkin duyuşsal ve bilişsel öğrenmelere yönelik, Topkaya'nın (2016a) doğal çevreye duyarlılık değerlerinin aktarılmasına yönelik, Topkaya'nın (2017) öğrencilerin demokratik algılarına yönelik çalışmalarında eğitici çizgi roman kullanılan grupların kontrol gruplarına göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine İlhan (2016) ve Ünal (2018)'in Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına yönelik araştırmasında çizgi roman kullanılan deney grubunun kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer sonuçlardan biri olarak Orçan (2013) Fizik öğretiminde çizgi romanlardan yararlanılarak yapılan öğretimin akademik başarı üzerinde olumlu etkisi olduğunu tespit etmiştir. İkinci Efecioglu (2013) yabancı dil öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin yaptığı çalışmasında çizgi roman kullanılan grubun kontrol grubuna göre daha başarılı sonuçlara ulaştığını tespit etmiştir. Yine Miranda, Salazar ve Larens (2018) de dil öğretiminde çizgi roman kullanmanın katılımcıların başarısını arttırdığını tespit etmiştir. Öner (2013) çizgi romanın okuduğunu anlama üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında çizgi roman için yapılan okuma anlama sınavında, kısa hikâye için yapılan okuma anlama sınavına göre öğrencilerin daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ertemsir (2011) çizgi romanın yükseköğretimde kullanımına ilişkin yaptığı araştırmasında hem bir öğretim materyali olarak çizgi romanın hem de bir öğretim yöntemi olarak interaktif çizgi

roman yönteminin yönetici eğitiminde kullanılabilirliğine ilişkin sonuçlar elde etmiştir. Örnek olarak gösterilen çalışmalar bu çalışmanın akademik başarı testinden elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

EÇF kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi.

EÇF kullanılan Deney-2 Grubu öğrencilerinin BTT öğrenme alanına yönelik hazırlanan BTTABT'den elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarına ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitici çizgi filmlerin öğrencilerin BTT öğrenme alanına yönelik akademik başarıyı anlamlı olarak arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 27). Ayrıca BTTABT son test puan ortalamaları incelendiğinde EÇF kullanılan Deney-2 Grubu öğrencilerinin BTT öğrenme alanına yönelik akademik başarı puan ortalamalarının Kontrol Grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 31). Buradan hareketle Sosyal Bilgiler dersinde EÇF kullanımının öğrencilerin akademik başarı düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Çalışmada ulaşılan bu sonucu destekleyecek çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

Özer (2012)'in hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde çizgi filmlerin Sosyal Bilgiler dersindeki etkililiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada çizgi film kullanılan deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine oranla daha yüksek akademik başarı gösterdikleri ortaya koyulmuştur. Benzer bir çalışma da Oruç ve Teymuroğlu (2016) tarafından yapılmış ve çizgi filmlerin Sosyal Bilgiler dersinde akademik başarıya olumlu etkisinin olduğunu ortaya koyulmuştur. Çelik (2015) 7. sınıf basit makineler konusunda yürüttüğü çalışmasında film ve çizgi filmler ile öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu sonucunu gözlemlemiştir. İskender (2007), İnaç (2010) Fen dersine yönelik araştırmalarında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Köşker (2005)'in yapmış olduğu çalışmada çizgi romanlar doğru kullanıldığında ilköğretim düzeyi çocukların bilgi edinme, yaratıcılık, duygu ve düşüncelerini ifade etme gibi becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu ortaya koyan sonuçlara ulaşılmıştır. Pitriana ve Syahrudin (2013) yaptıkları çalışmada çizgi filmlerin kelime öğrenme üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Araştırmacılar çizgi filmlerin İngilizce kelime öğrenmede olumlu etkilerinin olduğunu, öğretme sürecini kolaylaştırdığını ve öğrencilerin ne öğrendiklerini anlamalarında etkili olduğunu belirtmektedir. Ulfa, Salim ve Permana (2017) da yapmış oldukları çalışmada çizgi filmlerin kelime öğretimde başarıyı arttırmak için kullanılacak bir eğitim materyali olduğunu belirtmektedir. Literatür taramasında Poohkay ve Szabo (1995) tarafından gerçekleştirilen ve animasyonlar, grafikler ve metinlerin Matematik dersindeki etkililiğinin

karşılaştırıldığı çalışmalarda animasyonların diğer türlere göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Eğitici çizgi filmlerin akademik başarı üzerindeki olumlu etkilerinin öğrencilerin ilgisini ve dikkatini konu üzerine çekmesiyle, dersi sevdirmesiyle, anlamayı ve akılda tutmayı kolaylaştırmasıyla, derste eğlenceli bir ortam oluşturmasıyla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Yukarıdaki örnek araştırmalar ve bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak Fen ve Teknoloji dersinde çizgi filmlerin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarısına etkisini araştıran Ateş (2019) çalışmasında çizgi film kullanılan deney grubu ile kontrol grubu arasında akademik başarı açısından anlamlı bir farklılık gözlenmediğini raporlamıştır.

Yapılan literatür taramasında eğitici çizgi filmlerle eğitici çizgi romanları akademik başarı değişkenine göre karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmadığından bu konuda örnek araştırma sunulamamaktadır. Ancak eğitici çizgi romanların eğitici çizgi filmlere oranla öğrencilerin akademik başarılarını daha olumlu etkilemesi çizgi romanların eğitim açısından bazı özellikleriyle alakalı olduğu düşünülebilir.

Çizgi romanlar, çizgi filmlere oranla bireysel öğrenme hızlarına daha çok hitap etmektedir. Bu da öğrencinin konuyu öğrenme süresini kontrol altına almasını sağlamaktadır. Çizgi romanlar, öğrenmeleri kontrol etme noktasında çizgi filmlere oranla daha elverişlidir. Çizgi romanlar okuyucusuna daha uzun süre muhakeme etme, özümseme, hayal kurma imkânı verir. Çizgi romanlar tekrar edilebilirlik noktasında çizgi filmlerden daha üstündür. Sınıf ortamında öğretim materyali olarak kullanılan bir çizgi filmde yapılacak her müdahale bütün sınıfı etkilemektedir. Ancak eğitici çizgi romanlarda bu olumsuz durum ortadan kalkmaktadır. Öğrenciler çizgi romanlar üzerinde istedikleri noktaya geri dönebilir, istedikleri noktada istedikleri kadar odaklanabilirler. Bunu yaparken de sınıfın hiçbir üyesini etkilemezler. Eğitici çizgi romanlar öğrenmelerin kontrolünü daha kolay sağladığı için eğitici çizgi filmlere oranla yanlış öğrenmelerin tespitinde de daha etkilidir.

EÇR ve EÇF Kullanımına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Deney-1 ve Deney-2 Gruplarında bulunan öğrencilerin eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılması sonucunda edindikleri deneyimleri belirlemek amacıyla öğrencilerden yazılı görüşme formları ve yüz yüze görüşmelerle veri toplanmıştır. Toplanan bu veriler analiz edildiğinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun olumlu görüş belirttikleri, eğitici çizgi romanları ve eğitici çizgi filmleri bir öğretim materyali olarak etkili buldukları sonucuna ulaşmıştır.

EÇR kullanımına yönelik öğrenci görüşleri.

BTT öğrenme alanında eğitici çizgi roman kullanımına yönelik öğrencilerin deneyimlerini ortaya çıkarabilmek için gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler analiz edildiğinde “Eğitici Çizgi Romanların Kullanımı” ana temasına ait “Derse Yönelik Katkılar” “Bireysel Katkılar” “Yaşanan Zorluklar” ve “Öneriler” olarak isimlendirilen dört farklı alt temaya ulaşılmıştır.

“Derse Yönelik Katkılar” alt temasında yer alan kodlar “derse katılma isteğini arttırması, dersi sevdirmesi, dikkat çekici olması, ilgi çekici olması, dersi eğlenceli hâle getirmesi, dersi daha verimli hâle getirmesi, farklı bir etkinlik yapmayı sağlaması, konuyu pekiştirmeyi sağlaması, konuya olan merakı arttırması” şeklindedir. Öğrenciler eğitici çizgi romanlara ilişkin deneyimlerini açıklarken derse katılma isteklerinin arttığını, dersi daha çok sevmeye başladıklarını, eğitici çizgi romanların dikkat ve ilgi çekici olduğunu, dersi eğlenceli ve verimli hâle getirdiğini özellikle vurgulamışlardır.

Öğrencilerin belirttiği bu ifadeler çeşitli araştırmacıların yaptığı araştırmalarla benzeşmektedir. Chessman (2005) yaptığı araştırmada öğrencilere öğretim faaliyetlerinde çizgi roman kullanımı hakkındaki görüşlerini sormuştur. Öğrencilerin büyük bir kısmı olumlu cevap vermiştir. Bu soruya ilişkin olumsuz cevap veren öğrenciler ise sınıfın çok küçük bir kısmını temsil etmiştir. Öğrencilerin verdiği cevaplarda çizgi romanların derse odaklanmaya yardımcı olduğu, sınıfın havasını her zaman olumlu etkilediği, eleştirel düşünmeye yardımcı olduğu, sınıfı eğlenceli bir hâle getirdiği, derse gelmenin dört gözle beklendiği sıklıkla geçmiştir. Hutchinson (1949), sınıf ortamında çizgi roman kullanımının öğrencilerin derse bireysel katılımında önemli bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Haugaard (1973), Topkaya ve Yılar (2015) çalışmalarında çizgi romanın çekici karakteristiğinin öğrencilerin derse karşı ilgisini arttırdığını belirtmiştir. Olson (2008), Fen Bilgisi okuryazarlığını teşvik etmek amacıyla derslerde kendi oluşturduğu çizgi romanları kullanmayı denemiştir. Bu çalışması sonucunda, öğrencilerin ders sürecindeki performanslarında artış olduğunu ve öğrencilerin çizgi romanları komik ve eğlenceli bulduğunu gözlemlemiştir. Karagöz (2018) ve Özdemir (2010) de eğitici çizgi romanların dersi eğlenceli hâle getirdiğini ifade etmektedir.

“Bireysel Katkıları” alt temasında yer alan kodlar “başarıyı arttırdığı inancı, öğrenmeyi kolaylaştırması, motivasyon sağlaması, okuma becerisi kazandırması, odaklanmayı sağlaması, kalıcı öğrenmeyi sağlaması, hayal gücünü geliştirmesi” şeklindedir. Deneyimlerine başvuru öğrenciler eğitici çizgi romanlara ilişkin deneyimlerini açıklarken eğitici çizgi romanların başarılarını ve motivasyonlarını arttırdığına, okuma becerisi kazandırırken öğrenme ve anlamayı kolaylaştırdığına vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin

belirttiği bu ifadeler çeşitli araştırmacıların yaptığı araştırmaların bulgularıyla da benzeşmektedir.

Topkaya ve Yılar (2015) eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin hayal dünyasını geliştirdiğini ifade etmektedir. Vassilikopoulou, Retalis, Nezi ve Boloudakis (2011) eğitici çizgi romanların güçlü yanlarını motivasyonu artırıcı olması, kalıcı öğrenmeler sağlaması, görsel öğeler içermesi, düşünme becerilerinin geliştirmesi ve popüler olması olarak görmektedir. Rota ve Izquierdo (2003)'ya göre, bir öğretim aracı olarak çizgi roman çok etkilidir. Çünkü ifade biçimi açısından çok zengin iki kültürel ögeyi birleştirir. Bunlar edebiyat ve sanattır. Araştırmacılara göre çizgi romanın etkili olmasının nedeni bu özelliğiyle sınırlı değildir. Çizgi romanlar aynı zamanda pasif okumanın dışında aktif bir düşünme faaliyeti gerektirir. Brocka (1979), diğer edebî türlerle karşılaştırıldığında çizgi romanların öğrencilerin akademik başarılarını artırmada görsellik açısından daha avantajlı olduğunu belirtmiştir. Beard ve Rhodes (2002), çizgi romanın iletilmek istenen mesajın basitleştirilmesi açısından faydalı bir araç olduğunu tespit etmiştir. Witkowski (1997)'ye göre, çizgi romanlardaki komik olaylar bilim kavramlarını daha basit şekilde anlaşılır ve daha tanıdık hâle getirir. McNichol (2017), çizgi romanların temel özelliklerinin yalnızca karmaşık meselelerin anlaşılmasını kolaylaştırmak olmadığını aynı zamanda okuyucunun tartışılan koşullarla daha yakından ilişki kurmasını sağlayarak daha fazla kazanım sağladığını belirtmektedir. Richter, Rendings ve Maminirina (2015)'nin çalışmasında çizgi roman aracılığıyla çevre eğitimi verilmiştir. Bu çalışmadan bir yıl sonra yapılan izleme testinde öğrenmelerin kalıcılık gösterdiği tespit edilmiştir. İlhan (2016) da yaptığı çalışmada çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenmelerin kalıcılığını olumlu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Azam (2019) çizgi romanların görsel öğelerinin ve okuyucu hızında ilerlemesinin öğrenilenlerin kalıcılığı üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. McVicker (2007)'e göre çizgi romanlar öğrenme yükünü hafifleterek öğrencilerin öğrenmeye motive olmasını kolaylaştırmaktadır. Caruso ve Freitas (2009) çizgi romanların sınıfta etkili bir araç olabileceğini, öğrencilerin çalışmak istemediği Matematik gibi derslere karşı motivasyonunu artırmak için etkili bir şekilde kullanılabilmesini belirtmiştir. Topkaya (2014) eğitici çizgi romanların öğretim sürecinde komik karakterler aracılığıyla kısa bir hikâyeye anlatarak konuları daha canlı ve ilgi çekici hâle getirdiğini bunun da çocukların hayal gücünün güçlenmesini tetiklediğini ve derse yönelik motivasyonlarının olumlu yönde etkilendiğini belirtmektedir. Versaci (2001) de öğretmenlerin sınıfta çizgi roman kullanarak çocukların ufuklarını açabileceğini ve bunun öğrencilere edebiyat bakışı kazandıracağını ifade etmektedir. Cary (2004)'in araştırmasında çizgi romanların görselliği, sürükleyici olması ve uzun cümlelere

mümkün olduğunca yer vermemesiyle okuma alışkanlığı kazandırmada etkili olduğu ifade edilmiştir.

“Yaşanan Zorluklar” alt temasında yer alan kodlar “gürültüye neden olması, zaman alıcı olması, konuyu detaylı anlatmaması, sınıf kontrolünün sağlanmasını zorlaştırması” şeklindedir. Deneyimlerine başvuru alan öğrenciler eğitici çizgi romanlara ilişkin deneyimlerini açıklarken eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanıldığında bazı zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Diğer öğretim materyallerinde olduğu gibi, tüm öğrencilerin sınıfta çizgi roman kullanımına olumlu tepki vermesi beklenemez (Cheesman, 2005). Bu araştırmada, eğitici çizgi romanların kullanımı ile ilgili öğrenciler sıklıkla sınıfta oluşan gürültüden ve zaman alıcı bir faaliyet olmasından kaynaklı yaşadıkları zorluklardan bahsetmişlerdir

Cheesman (2005), çizgi romanların sınıfta gürültü oluşturabileceğini genellikle öğrencilerin çizgi romanları gördüklerinde yani okumaya başladıklarında bir süreliğine ortamda bir sessizlik oluştuğunu daha sonra öğrencilerin görüşmelerinin başladığını ifade etmiştir. Ancak bu gürültünün nedeni öğrencilerin çizgi romanlardan hoşlanmaları olduğu düşünülebilir. Eğitici çizgi romanlar öğrenciler için alışılmadık dışında bir öğretim materyalidir. Bazı öğrencilerin sadece eğlenceli yönüne odaklanmaları kendilerini sınıf ortamında değil de daha özgür bir alanda hissetmelerini sağlarken aynı zamanda görüşmeler ve konuşmalara da neden olmuş olabilir. Öğrencilerin bu ilgisini, konuya yönelterek bu durumdan en üst seviyede yararlanabilir.

Öğretmenlerin çizgi roman konusunda bilinçli olması da çizgi romanların eğitim materyali olarak kullanılmasında önemli bir konudur. Öğretmenlerin çizgi romana yatkın olmayışı, çizgi romanı nasıl kullanacağına dair eğitimi ya da öngörüsü olmayışı hatta çizgi romana bakış açısı da eğitici çizgi romanların etkililiği konusunda önemli kısıtları oluşturmaktadır. McNichol (2017) karşılaşılan ve olumsuz intiba uyandıran çizgi romanların etkisini çizgi romanların zayıf yönleri arasında olabileceğini belirtmektedir. Yıldırım (2016), Topkaya ve Yılar (2015) eğitici çizgi romanlarda konu yoğunluğuna bağlı olarak konuşma balonlarındaki sözcük sayısının artışı sonucunda yazı puntosunun küçülebileceğini ve bunun öğrenciler için okuma güçlüğü oluşturacağını belirtmişlerdir. Weitkamp ve Burnet (2007) yaptıkları araştırmada çocuklar tarafından sıkıcı bulunan çizgi roman karelerinin yazı oranı yüksek olanlar ve içerisinde nispeten daha az hareket olanlar olduğunu belirlemişlerdir.

Öğretim materyallerinin güçlü yanları olduğu gibi bazı zayıf, dikkat edilmesi veya kontrol altına alınması gereken yönleri de vardır. Eğitici çizgi romanların da bazı zayıf yönleri olabilmektedir. Eğitimcilerin de bu zayıf noktaları dikkat ederek önlem alması eğitici çizgi

romanların etkili yönlerinin daha çok ön plana çıkmasını ve böylece daha etkili olmasını sağlayabilir.

“Öğrencilerin Önerileri” alt temasında yer alan kodlar “ders kitaplarına eklenmeli, farklı derslerde de olmalı, farklı konularda da olmalı, daha uzun olmalı, sevilen karakterler kullanılmalı” şeklindedir. Öğrencilerin eğitici çizgi romanlara ilişkin deneyimleri tespit edilirken öğrencilerin eğitici çizgi romanın kullanımına ilişkin önerileri olmuştur. Bu öneriler sıklıkla eğitici çizgi romanların ders kitaplarına yerleştirilmesi, farklı derslerde ve konularda da kullanılması, daha uzun olması ve sevdikleri karakterlerin çizimlerinin olması yönündedir.

Chung ve Chung (2018)’ın araştırmasında öğrenciler eğitici çizgi romanlardaki karakterlerin bildikleri karakterler kadar eğlenceli olmadığını ve bu noktada geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Cheesman (2006)'a göre, sınıfta büyük ve net çizgi romanlar kullanılmalı ve çizgi roman öğrencilerin yaşlarına ve geçmişlerine uygun olmalıdır.

Chung ve Chung (2018) eğitici çizgi romanların kullanılabilirliğini araştırdığı çalışmada kullandığı eğitici çizgi romanların öğrenciler tarafından bilindik çizgi romanlardan farklı olarak görüldüğünü belirtmiştir. Araştırmacı öğrencilerin eğitici çizgi romanlardaki karakterlerin bilindik karakterler kadar eğlenceli olmadığını ve ilginç konulara sahip olmadığını belirttiğini ve kullanılan materyalin bu konularda geliştirilmesi gerektiği ifade ettiklerini belirtmiştir.

EÇF kullanımına yönelik öğrenci görüşleri.

Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında eğitici çizgi film kullanımına yönelik öğrencilerin deneyimlerini ortaya çıkarabilmek için gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler analiz edildiğinde “Eğitici Çizgi Filmlerin Kullanımı” ana temasına ait “Güçlü Yönleri” ve “Zayıf Yönleri” olarak iki farklı alt temaya ulaşılmıştır.

“Güçlü Yönleri” alt temasında yer alan kodlar “eğlenceli olması, ilgi çekici olması, dersi sevdirmesi, motivasyonu artırması, zekâ geliştirici olması, heyecan verici olması, öğretici olması, derse katılımı sağlaması, merak uyandırması, kalıcı öğrenmeyi sağlaması” şeklindedir. Öğrenciler eğitici çizgi filmlere ilişkin deneyimlerini açıklarken özellikle eğitici çizgi filmlerin eğlenceli, ilgi çekici olmasına dersi sevdiren motivasyonu arttırmasına vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin belirttiği bu ifadeler çeşitli araştırmacıların yaptığı araştırmalarla benzer özellikler göstermektedir.

İskender (2007) yaptığı çalışmada Fen Bilgisi öğretiminde animasyon kullanımının etkilerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmacı çalışmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun animasyonları öğrenmelerde kalıcılık oluşturma, bilgilerin pekiştirilmesi,

somutlaştırma, dersi sıkıcılıktan uzaklaştırma açısından etkili bir öğretim materyali olarak gördüklerini belirlemiştir. Çakmak (2010) da yaptığı çalışmada, çalışmaya katılan 4., 5.ve 6.sınıf öğrencilerinin büyük bir kısmının çizgi filmleri seyretmeyi sevdiğini ve eğitici bulduklarını, çizgi filmlerde en çok karakterlere dikkat ettiklerini ve çizgi filmlerin öğrenmeler üzerinde kalıcılık oluşturduğunu belirttiğini ifade etmektedir. Cho (2015) yaptığı çalışmada Matematik derslerinde çizgi film kullanımı hakkındaki öğrenci görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre öğrenciler çizgi filmlerin görsel unsurlarının olması, farklılık katması, dersi sıkıcılıktan uzaklaştırması, zor konuların öğrenmesine yardımcı olması, ilginç ve eğlenceli olması gibi nedenlerden dolayı sınıflarda görmek istediklerini belirtmişlerdir.

Çizgi filmler özellikle okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukların ilgisini çeken bir öğretim materyali olarak görülebilir. Büyüleyici hikâyeler ve maceralar, çizgi filmlerin tipik sunumlarıyla izleyicilerin dikkatini çeker ve onları anlatılanı anlamak için motive eder. Çizgi filmlerde bilginin hem görsel olarak hem de işitsel olarak açıkça sunulması izleyicinin öğrenmesine yardımcı olur. Çizgi filmler bu yönleriyle etkili bir öğretim materyali olabilir (Jylhä- Laide, 1994). Çocuklar çizgi filmleri izlerken onları mutlaka “eğitim” veya “eğlence” olarak sınıflandırmazlar. Bir çizgi filmin onlar için hem eğitici hem de eğlenceli olması onlar için daha etkilidir (Fisch, Yotive, Brown, Garner, & Chen, 1997). Çizgi filmlerin kalıcı öğrenme sağlamasında çizgi filmlerin renkli ve sesli olmasının önemi büyüktür (Çakmak, 2010, s. 33). Ulaş Taraf (2011) öğrencilerin çoğunluğunun çizgi film izlenen derslerde ders kitabının kullanılmadığı için mutlu olduklarını ve derse ilişkin motivasyonlarında artış olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, öğrenciler görsel-ışitsel araçların, tanıdık karakterlerin, renkli ve eğlenceli konuların ilgilerini ve dikkatlerini çektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin karakterlerle bir anlamda duygusal bağ kurduklarını onlar hakkında bir şeyler öğrenmek istediklerini ve örnek aldıklarını belirtmektedir Öğrenciler, çizgi filmlerle derse motive edilebilirler. Ateş (2019) de çalışmada kazanımlar doğrultusunda öğrencilerin izledikleri çizgi filmlerin derse olan dikkatlerini ve motivasyonlarını arttıracaklarını belirtmektedir. Çakmak (2010)’ın araştırmasında öğrenciler, eğitici çizgi filmlerden çok şey öğrendiklerini, karakterlerin davranışlarını ve müziklerini beğendiklerini ifade etmişlerdir. Çizgi filmler eğlenceli ve ilgi çekicidir; mizahi öğeler, çekici karakterler barındırır, öğretirken öğrencileri mutlu eder. Bu özelliklere sahip olan öğretim materyali sınıf atmosferini olumlu yönde etkiler (Sultana, 2010).

“Zayıf Yönleri” alt temasında yer alan kodlar “az bilgi içermesi, çok fazla örnek içermemesi, ayrıntıya girmemesi, not almakta zorlanması, takip etmekte zorlanma, kısa

olması, tekrar izleme ihtiyacı hissettirmesi, gerçekçilikten uzak olması, sınıf kontrolünü zorlaştırması” şeklindedir. Öğrenciler çoğunlukla çizgi filmlerde sunulan bilginin az oluşunu, örneklendirmelerin yetersiz oluşunu, ayrıntıya girilmediğini, not almakta ve takip etmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Su ve Liang (2014)’ın yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre çizgi filmlerle işlenen derslerde öğretmenler çizgi filmlerde anlatılanların öğrenci seviyesine uygun hızda ilerlemesi için sık sık çizgi filmi durdurmaları gerektiğini ve bazı noktalarda ek açıklamalar yapma gereği hissetmişlerdir. Frendo, öğrencilerin sadece izledikleriyle eğitsel amaçlara ulaşamayacağını, ayrıca etkinliklere yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Akt., Öztaş, 2007). Ayrıca Öztaş (2007) çalışmasında öğrencilerin bir video izlerken aynı zamanda not almakta güçlük çekebileceklerini belirtmiştir.

Çakmak (2010)’ın eğitici çizgi filmler ile çizgi romanlarla bazı benzerlikler taşıyan eğitici illüstrasyonların 10-12 yaş öğrencilerinin öğrenmeleri üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmada çizimlerle oluşturulmuş resimlemelerin renkli olmalarının ve eğitici olmalarının öğrenciler tarafından beğenildiği ifade edilirken, çizgi filmlerde karakter davranışlarının, karakter görüntülerinin ve müziklerin beğenildiği ifade edilmektedir. Çalışmada, öğrencilere çizgi filmlerden mi yoksa illüstrasyonlardan mı daha çok bilgi edindikleri sorulduğunda çizgi filmlerden daha çok şey öğrendiğini söyleyenlerin sayısının çoğunlukta olduğu raporlanmıştır.

Bu araştırmada öğretim faaliyetleri üzerindeki küçük dokunuşların öğrencilerin üzerinde büyük bir etki bıraktığına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Bu etkiler gerek öğrencilerin akademik başarılarında gerek derse ilişkin tutumlarında gerekse derse ilişkin motivasyonlarında görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin ölçme araçlarından aldıkları puan ortalamalarında istatistiki olarak anlamlı farkların oluşmasının yanında bu farkların matematiksel olarak çok büyük bir fark olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte öğrencilerle yapılan görüşmeler öğrenciler üzerindeki bu etkinin büyüklüğünü ortaya koymuştur. Bu da nitel ve nicel araştırmaların beraber kullanımının fenomeni daha ayrıntılı şekilde açıklama fırsatı doğurduğunu göstermektedir.

Eğitici çizgi romanların ve eğitici çizgi filmlerin kullanımının Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarıyı, derse ilişkin tutumu ve motivasyonu ne ölçüde arttırdığını yukarıda yapılan istatistiki analizler ortaya koymuştur. Ancak nicel analizlerle ulaşılan bu çıktılarının nedenlerinin açıklanması gerekmektedir. Bu konuda öğrenci deneyimlerine başvurmak önem arz etmektedir. Deneyimlerin ortaya konması, öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve motivasyonlarına neyin etki ettiğinin belirlenmesi yolunda ışık olmaktadır.

Deney-1 Grubundaki eğitici çizgi roman uygulamalarının öğrenci başarılarını, tutum ve motivasyon değerlerini artırdığı yapılan analizler sonucunda tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin eğitici çizgi roman deneyimlerini açıklarken materyalin akademik başarı üzerindeki etkilerine işaret eden “başarımı artırdığına inanıyorum, öğrenmemi kolaylaştırdı, odaklanmamı sağladı, öğrendiklerimi daha çok hatırlıyorum”; derse ilişkin tutum üzerindeki etkilerine işaret eden “dersi sevdirdi, derse eğlenceli hâle getirdi”; derse ilişkin motivasyon üzerindeki etkilerine işaret eden “motivasyonumu sağladı, isteğimi artırdı” gibi yorumlar sundukları belirlenmiştir. Öğrencilerin bu öğretim materyali hakkındaki deneyimleri akademik başarı, tutum ve motivasyon üzerinde oluşan istatistik anlamlılığı destekler sonuçları ortaya koymuştur.

Deney-2 Grubundaki eğitici çizgi film uygulamalarının öğrenci başarılarını, tutum ve motivasyon değerlerini artırdığı yapılan analizler sonucunda tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin eğitici çizgi film deneyimlerini açıklarken materyalin akademik başarı üzerindeki etkilerine işaret eden “öğretici buluyorum, zekâ geliştirici” derse karşı tutum üzerindeki etkilerine işaret eden “dersi sevdirecek, eğlenceli bir ders geçiyor, heyecan verici” derse ilişkin motivasyon üzerindeki etkilerine işaret eden “motivasyonumu artırdı, katılımımı artırdı” gibi yorumlar sundukları belirlenmiştir. Öğrencilerin ifade ettikleri bu deneyimler eğitici çizgi filmlerin akademik başarı, tutum ve motivasyon üzerindeki etkilerini desteklemektedir.

Günümüz öğrencilerinin ekran başında daha renkli bir dünyaları olduğu için görsel unsura alışkın bir düşünme biçimleri vardır. Çizgi roman ve çizgi filmlerin bu anlamda diğer öğretim materyallerine göre onlara daha çok hitap edebileceği düşünülmektedir. Bu araştırma sonuçları da her iki öğretim materyalinin Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında öğrencilerin akademik başarılarını, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutum ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlarda, eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin, ilgi ve dikkat çekici; eğlenceli, öğretici ve görsel unsurlarının ön planda olması, mizah içermesi, hayal dünyasına hitap etmesi gibi özelliklerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca araştırma sonuçlarına göre eğitici çizgi romanlar öğrencilerin Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanındaki akademik başarıları üzerinde eğitici çizgi filmlerden daha etkilidir. Bu durumun ortaya çıkmasında çizgi romanlara özgü özelliklerin etkili olduğu düşünülmektedir. Çizgi romanlarda öğrencilerin istedikleri noktaya istedikleri an geri dönebilmeleri veya ileri bir kareye gidebilmeleri bireysel öğrenme hızlarını ayarlamalarına olanak sağlar. Eğitici çizgi romanın bu özelliği öğrenciye görelilik ilkesine daha uygun bir ders ortamı sunmaya yardımcı olur.

Öğretim sürecinin yöneticileri olan öğretmenlerin öğrenme süreçleri üzerindeki kontrolünü ve öğrencilerin de kendi öğrenmeleri üzerindeki kontrolünü “kumanda” metaforuna benzetecek olursak sınıf ortamına çizgi film getirildiğinde ortamda tek bir kumanda olabilmekte yani bütün öğrenme sürecini öğretmen yönetmektedir. Ancak eğitici çizgi roman sınıf kapısından içeri girdiğinde sınıfta sınıftaki kişi sayısı kadar kumanda olur. Sınıfta bulunan herkes kendi öğrenmelerini kontrol etme fırsatı yakalamaktadır. Bu da bütün öğrenenlere Açıkgoz (2014)’ün ifade ettiği “özdüzenleme” yapma imkânı tanımaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta sadece öğrenme eylemi üzerindeki özdüzenlemeden söz edilmeyiştir. Eğitici çizgi romanlar aynı zamanda öğrenmeye yönelik güdü üzerinde de öğrenciye fırsatlar sunmaktadır.

Ayers ve Alexander-Tanner (2014), öğretmenliğin büyük bir kısmını öğrenme faaliyeti için öğrenme ortamını hazırlama olarak görür. Öğrenme ortamı farklı yeteneklere ve farklı ilgi alanlarına açık ve uygun olmalı, çeşitlilik içermeli ancak öğrencilerde de bir hedef duygusu oluşturmalıdır. Günüş (2017)’ün de ifade ettiği gibi öğrencinin kendi öğrenmesinden sorumlu olduğu bir eğitim yaklaşımı içerisinde yer almaktayız. Bu nedenle öğrencilere kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alma yani kendi öğrenmelerini düzenleme fırsatları sunan bir öğrenme-öğretme ortamı sağlanmalıdır. Eğitici çizgi romanlar bu noktada önemli bir yere sahip öğretim materyalleridir. Burada Mallia (2007)’nin ileri sürdüğü çizgi romanlar kendi başlarına öğretebilir düşüncesi dikkat çekmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre hem eğitici çizgi romanlar hem de eğitici çizgi filmler öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan tutum ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilemektedir. Öğrencilerin bir deste sergileyecekleri akademik başarının öğrencilerin o derse ilişkin tutum ve motivasyonlarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir. Derse karşı motivasyonu ve tutumu olumlu yönde değişen öğrencilerin ders sürecine etkin katılım gösterdikleri, derse daha ilgili ve öğrenmeye açık oldukları bilinmektedir. Bu da dersin hedeflerine ulaşmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öneriler

Araştırmanın Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların ve eğitici çizgi filmlerin öğrencilerin derse karşı tutum ve motivasyonlarının artırılması amacıyla yönelik olarak kullanılması,

Sosyal Bilgiler dersinde konularının daha etkili öğretimi için uzmanlarca hazırlanmış eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi filmlerin kullanılması,

Sosyal bilgiler dersi konularının daha eğlenceli, daha çok sevdirmesi, daha çok dikkat ve ilgi çekici olması için eğitici çizgi romanlar ve eğitici çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılması önerilmektedir.

Sonraki Çalışmalar İçin Öneriler

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersi BTT öğrenme alanında eğitici çizgi romanların ve eğitici çizgi filmlerin bir materyal olarak kullanımının öğrenme üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ortaya koyulmuştur. Sosyal Bilgiler dersinde diğer öğrenme alanlarında akademik başarının artırılmasına yönelik bu öğretim materyallerinin etkisinin araştırılması,

Eğitici çizgi filmler ve eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanımına yönelik öğretmen deneyimlerini ortaya çıkaran araştırmaların yapılması,

Farklı sınıf düzeyleri ve farklı derslerde eğitici çizgi romanlar ile eğitici çizgi filmlerin çeşitli değişkenler üzerindeki etkisini belirleyen farklı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdüsselam, Z. (2013). *Fen öğretiminde çizgi filmlerin etkisi: Kuvveti keşfedelim örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.293194)
- Abuzahra, N., Farrah, M. A. H., & Zalloum, S. (2016). Using cartoon in language classroom from a constructivist point of view. *Arab World English Journal*, 3, 239-245. <https://www.awej.org/images/AllIssues/Specialissues/CALLjuly2016/17.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Açıkgöz, K. Ü. (2014). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş.
- Affeldt, F., Meinhart, D., & Eilks, I. (2018). The use of comics in experimental instructions in a non-formal chemistry learning context. *International Journal of Education in Mathematics Science and Technology*, 6(1), 93-104.
- Akgün, Ö. U. (2008). *Kahraman olgusunun çizgi romandan sinemaya uyarlamadaki görünümü: Tarkan ve Conan örnekleri* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 261623)
- Alpin, H. (2006). *Çizgi roman ansiklopedisi*. İstanbul: İnkılap.
- Alsaç, Ü. (1994). *Türkiye'de karikatür, çizgi roman ve çizgi film*. İstanbul: İletişim.
- Amca Bey. <http://maksivizyon.blogspot.com/2016/04/> adresinden edinilmiştir.
- Apokalypse Des Johannes. <http://www.artnet.com/artists/albrecht-d%C3%BCrer/die-sieben-posaunenengel-bl-sechs-aus-der-folge-KhI0dMIMPsUm2K-ypk6quw2> adresinden edinilmiştir.
- Aprianti, D. (2017). *An analysis of student's motivation in learning listening by using cartoon movie a study at eighth grade student of SMP muhammadiyah 6 padang* (Doctoral dissertation). <http://repo.stkip-pgri-sumbar.ac.id/id/eprint/2334>
- Arıkan, A. (2001). *Yedi ve on iki yaş arası çocuklara çizgi film yöntemi ile müze eğitiminin verilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 110635)
- Ateş, E. (2019). *Çizgi filmlerle fen eğitimine bir aksiyon örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 546264)
- Avcı Yücel, Ü., & Ergün, E. (2015). Öğretim materyallerinin hazırlanması ve seçimi. E. Cabi (Ed.), *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde (ss. 49-71). Ankara: Pegem Akademi.
- Ayan, S. & Baş, B. (2015). Çizgi filmlerdeki söz varlığıyla ilkökul öğrencilerinin söz varlığı üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(4), 84-99.
- Ayers, W. & Alexander-Tanner, R. (2014). *Öğretmek çizgi romanla bir yolculuk* (A. Tüfekçi, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aykaç, N. (2016). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Azam, M. M. (2019). *Reading and creating comics in the fully online AFL classroom: students' perceptions*. (Master Thesis). The American University in Cairo.
- Bakırcıoğlu, R. (2016). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı.
- Baron, R. A., & Byrne, D. E. (1977). *Social psychology: Understanding human interaction*. Allyn & Bacon.

- Başol, G. (2008). Bilimsel araştırma süreci ve yöntem. O. Kılıç, & M. Cinoğlu (Edt.), *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (ss. 113-143). İstanbul: Lisans.
- Beard, C. & Rhodes, T. (2002). Experiential learning: Using comic strips as reflective tools in adult learning. *Australian Journal of Outdoor Education*, 6(2), 58-65. <https://link.springer.com/article/10.1007/BF03400756> adresinden edinilmiştir.
- Benice, A. (1981). Canlandırma teknikleri. *Grafik Sanatı Dergisi*, 3.
- Berninger, M. (2010). Workshop II: Comics in School. M. Berninger, J. Ecke, & G. Haberkorn (Eds.). In *Comics as a Nexus of Cultures: Essays on the Interplay of Media, Disciplines and International Perspectives* (pp. 245-252). London: McFarland & Company.
- Bodur, F. (2002). Yazılı basında fotoğraf dışında kullanılan görsel öğeler: Grafikler ve illüstrasyonlar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 124-132.
- Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T., & Rothstein, H. R. (2013). *Meta-analize giriş*. S. Dinçer (Edt.). Ankara: Anı.
- Brocka, B. (1979). Comic books: In case you haven't noticed, they've changed. *Media and Methods*, 15(9), 30-32.
- Bülbül, S., & Oruç, Ş. (2019). Çizgi filmlerin ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin İngilizce dersine ilişkin akademik başarılarına ve tutum geliştirmelerine etkisi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 2(1), 137-146.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Deneyisel desenler öntest-sontest kontrol grubu desen ve veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (1995). *Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 42067)
- Canbazoğlu Bilici, S. (2019). Örneklem yöntemleri. H. Özmen, & O. Karamustafaoğlu, (Edt.), *Eğitimde araştırma yöntemleri içinde* (ss. 55-81). Ankara: Pegem Akademi.
- Cansız Aktaş, M. (2019). Nitel veri toplama teknikleri. H. Özmen, & O. Karamustafaoğlu, (Edt.), *Eğitimde araştırma yöntemleri içinde* (ss. 113-136). Ankara: Pegem Akademi.
- Cantek, L. (2014). *Türkiye'de çizgi roman*. İstanbul: İletişim.
- Cary, S. (2004). *Going graphic: Comics at work in the multilingual classroom*. Portsmouth NH: Heinemann.
- Caruso, F., & Freitas, N. D. (2009). Física moderna no ensino médio: o espaço-tempo de Einstein em tirinhas. *Caderno Brasileiro de Ensino de Física*, 26(2), 355-366.
- Cheesman, K. (2006). Using comics in the science classroom. *Journal of College Science Teaching*, 35(4), 48.
- Cho, H. (2012). *The use of cartoons as a teaching tool in middle school mathematics* (Doctoral dissertation). ProQuest Dissertations & Theses Global'den edinilmiştir.
- Chung, B. S., & Chung, M. S. (2018). Usefulness of the anatomy learning comics and anatomy comic strips to adolescents. *International Journal of Morphology*, 36(3), 806-

810. http://www.intjmorpol.com/wp-content/uploads/2018/08/art_04_363.pdf adresinden edinilmiştir.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. Ankara: Anı.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni, nicel, nitel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakmak, S. (2010). *İki boyutlu eğitici animasyonlar ile eğitici yayın illüstrasyonlarının karşılaştırılması ve 10-12 yaş öğrencilerinin öğrenmelerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 264383)
- Çelik, S. Ö. (2015). *7.sınıf basit makineler konusunun film ve çizgi filmlerle öğretiminin tutum ve akademik başarıya etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 411430)
- Çilsalar Sağnak, H. (2019). Öğretim yöntem ve teknikleri. T. Duman & D. Peker Ünal (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (ss. 200-235). Ankara: Pegem Akademi.
- Dalacosta, K., Kamariotaki-Paparrigopoulou, M., Palyvos, J. A., & Spyrellis, N. (2009). Multimedia application with animated cartoons for teaching science in elementary education. *Computers & Education*, 52(4), 741-748. doi:10.1016/j.compedu.2008.11.018
- Daşdemir, İ. (2006). *Animasyon kullanımının ilköğretim fen bilgisi dersinde akademik başarı ve kalıcılığa olan etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 181482)
- Daşdemir, İ. & Doymuş, K. (2012). 8. sınıf kuvvet ve hareket ünitesinde animasyon kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, öğrenilen bilgilerin kalıcılığına ve bilimsel süreç becerilerine etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1, 77-87.
- Daulay, M. I. (2017). Developing social science-history's comics-based learning media for the fifth grade of primary school in pekanbaru city. *International Journal of Research in Counseling and Education*, 1(1), 15-21.
- Demir, E. (2019a). *Çizgi film karakter reklamlarının çocuk tüketiciler üzerindeki etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 569044)
- Demir, Ö. (2019b). *Türk televizyonlarında yayınlanan çizgi filmlerin ilköğretim çağı çocuklarının toplumsallaşma sürecine etkilerinin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 328900)
- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge.
- Dikili, Ç. (2018). *Lüks marka reklamlarında çizgi film karakterlerinin kullanımı ile marka ve reklam tutumu arasındaki ilişkiye yönelik bir analiz* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 514851)
- Diñer, S. (2014). *Eğitim bilimlerinde uygulamalı meta-analiz*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dursun, F. (2019). Öğrenme ve öğretimle ilgili kuramlar, yaklaşımlar ilkeler. T. Duman & D. Peker Ünal (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (ss.78-122). Ankara: Pegem Akademi.
- Eisner, W. (1974). Comic books in the library. *School Library Journal*, 21(2), 75-79.

- Ekinci Efecioglu, E. (2013). *The role of graphic novels in teaching English as a foreign language* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 339076)
- Ersoy, A. F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban & A. Ersoy (Edt.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (ss. 51-110). Ankara: Anı.
- Ertemsir, E. (2011). Yüksek öğretimde yöneticilik eğitimi ve yeni bir öğretim yöntemi olarak interaktif çizgi roman: Yöntemin yarattığı faydalılık algısı üzerine bir araştırma (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 303683)
- Ezzy, D. (2013). *Qualitative analysis*. Londra: Routledge.
- Felix the Cat. <http://animationanomaly.com/2012/10/22/4-steps-to-saving-old-cartoons-with-the-internet/> adresinden edinilmiştir.
- Fidan, T., & Öztürk, İ. (2015). Perspectives and expectations of union member and non-union member teachers on teacher unions. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 191-220.
- Fisch, S. M., Yotive, W., Susan K. Brown, M., Garner, M. S., & Chen, L. (1997). Science on Saturday Morning: children's perceptions of science in educational and non-educational cartoons, *Journal of Educational Media*, 23:2-3, 157-167, doi: 10.1080/1358165970230205
- Freeman, D., & Freeman, Y. (2000). *Teaching reading in multilingual classrooms*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Gambrell, L. B., & Jawitz, P. B. (1993). Mental imagery, text illustrations, and children's story comprehension and recall. *Reading Research Quarterly*, 28(3), 264-276.
- Gertie The Dinosaur. https://www.wikiwand.com/en/Gertie_the_Dinosaur adresinden edinilmiştir.
- Gökalp, M. (2017). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Göktepe, E. (2015). *Geçmişten günümüze hareketli görüntü ve Türkiye'de animasyonun gelişimi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 395080)
- Gömleksiz, M. N., & Kan, A. Ü. (2012). Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 116-125.
- Gömleksiz, M. N., & Kan, A. Ü. (2013). Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 139-148.
- Green, M. J., & Myers, K. R. (2012). Graphic medicine: use of comics in medical education and patient care. *Bmj*, 340, 573-577. doi: 10.1136/bmj.c863
- Greene, J. C., Krayder, H., & Mayer, E. (2005). Combining qualitative and quantitative methods in social inquiry. B. Somekh & C. Lewin (Eds.). In *Research methods in the social sciences* (pp. 275-282). London: Sage.
- Groensteen, T. (2007). *The system of comics*. Jackson, MS: University Press of Mississippi.
- Gününç, S. (2017). *Eğitimde teknoloji entegrasyonunun kuramsal temelleri*. Ankara: Anı.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Habib, K. & Soliman, T. (2015) Cartoons' effect in changing children mental response and behavior. *Open Journal of Social Sciences*, 3, 248-264. <http://dx.doi.org/10.4236/jss.2015.39033>

- Halas, J., & Manuell, R. (1976). *The technique old film animation*. U.K: Second Edition.
- Hands, T., Shaw, A., Gibson, M., & Miller, K. (2018). People and their plants: The effect of an educational comic on gardening intentions. *Urban Forestry & Urban Greening*, 30, 132-137. doi.org/10.1016/j.ufug.2018.01.017
- Haugaard, K. (1973). Comic books: Conduits to culture?. *Reading Teacher*, 27, 54-55. <https://www.jstor.org/stable/20193391> adresinden edinilmiştir.
- Hutchinson, K. (1949). An experiment in the use of comics as instructional material. *Journal of Educational Sociology*, 23, 236-245. https://www.jstor.org/stable/2264559?seq=1#metadata_info_tab_contents adresinden edinilmiştir.
- Hosler, J., & Boomer, K. B. (2011). Are comic books an effective way to engage nonmajors in learning and appreciating science?. *CBE—Life Sciences Education*, 10(3), 309-317. doi: 10.1187/cbe.10-07-0090
- Hovland, C. I., Janis, I. L., & Kelley, H. H. (1953). *Communication and Persuasion: Psychological studies of opinion change*. New Haven: Yale Univ. Press.
- Hünerli, S. (2005). *Canlandırma sineması üzerine*. İstanbul: Es.
- Inge, M. T. (1997). Çizgi romanlar. *Sanat Dünyamız*, 64.
- Ishikura, N. (2013). *The impact of Japanese popular culture and motivation on language learning: Exploring the use of manga for teaching Japanese culture and reading* (Yüksek Lisans Tezi) ProQuest Dissertations & Theses Global'den edinilmiştir.
- İlhan, G. O. (2017). *Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 447716)
- İlhan, G. O., & Oruç, Ş. (2019). Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımı: Teksas tarihi. *Eğitim ve Bilim*, 44(198), 327-341. doi: 10.15390/EB.2019.7830
- İnaç, A. E. (2010). *Animasyon kullanımının ilköğretim öğrencilerinin fen ve teknoloji dersindeki akademik başarılarına ve akılda tutma düzeylerine etkisi: 6, 7 ve 8. sınıflar örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 274960)
- İskender, B. M. (2007). *Özel dersanelerde animasyon kullanımıyla bilgisayar destekli fen öğretiminin öğrenci başarısına, hatırd tutma düzeyine ve duyuşsal özellikleri üzerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 202888)
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher*, 33(7), 14-26. https://www.jstor.org/stable/3700093?origin=JSTOR-pdf&seq=1#metadata_info_tab_contents adresinden edinilmiştir.
- Jylhä- Laide, J. (1994). Learning by viewing: cartoons as foreign language learning material for children- a case study. *Journal of Educational Television*, 20(2), 93-109. doi:10.1080/0260741940200204
- Kaba, F. (1992). *Animasyonun eğitim amaçlı kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 20933)
- Kadan, G., & Aral, N. (2017). Evrensel değerlerin çizgi filmler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 104-117. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/13.gul_kadan.pdf adresinden edinilmiştir.

- Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: Pepee. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 243-270.
- Kalkan, F. (2014). *Animasyon sineması hayvan karakterleri*. İstanbul: Başka Yerler.
- Kaptan, S. S. (2014). *Effectiveness of cartoon and comic based multimedia package for teaching environment to primary school students* (Doctoral dissertation). ProQuest'ten edinilmiştir.
- Karagöz, B. (2018). Eğitici çizgi romanların disiplinler arası içeriklerinin belirlenmesi ve okuduğunu anlama stratejilerine uygulanabilirliği: Adam Olmuş Çocuklar ile Kahraman Kadınlarımız serisi örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 637-661. doi: 10.17556/erziefd.401083
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. baskı). Ankara: Nobel.
- Khoii, R. & Forouzesh, Z. (2010). Using comic strips with reading texts: Are we making a mistake?. *Literacy Information and Computer Education Journal*, 1(3), 168-177. adresinden edinilmiştir.
- Kılıçkaya, F., & Krajka, J. (2012). Can the use of web-based comic strip creation tool facilitate EFL learners' grammar and sentence writing?. *British Journal of Educational Technology*, 43(6), 161-165. doi:10.1111/j.1467-8535.2012.01298.x
- Kısaç, İ. (2008). Öğretmen öğrenci iletişimi. Emin Karip. (Edt.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss.111-129). Ankara: Pegem Akademi.
- Kireççi, Ü. (2008). *Çizgi roman senaryosu önce yazı sonra çizgi*. İstanbul: Crea.
- Kocaman Karaoğlu, A. (2016). Karma yöntem gelişen paradigma. M. Y. Özden & L. Durdu (Ed.), *Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri* içinde (ss. 71-93). Ankara: Anı.
- Koenke, K. (1981). The careful use of comic books. *Reading Teacher*, 34, 592-595.
- Köşker, N. (2005). *Televizyondaki çizgi filmlerin (animasyon), ilköğretim çağı çocuklarının eğitimi üzerine etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 159142)
- Küçükahmet, L. (2008). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye'de süreli çocuk yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Lim, Y. (2012). *Seriously, what are they reading? An analysis of Korean children's reading behavior regarding Educational Graphic Novels* (Doctoral dissertation). ProQuest Dissertations & Theses Global'den edinilmiştir.
- Liu, J. (2004). Effects of comic strips on L2 learners' reading comprehension. *TESOL Quarterly*, 38(2), 225-243. doi: 10.2307/3588379
- Madsen, R. (1969). *Animated film concepts, methods, uses*. New York: Interlad Publishing Inc.
- Mallia, G. (2007). Learning from the sequence: Popular culture and the case of comics in instruction. *Image Text: Interdisciplinary Comics Studies*, 3(3), 1-10.
- Marriage A- La- Mode. <https://www.bl.uk/collection-items/marriage-a-la-mode-the-settlement-by-william-hogarth> adresinden edinilmiştir.
- McCloud, S. (1993). *Understanding comics: The invisible art*. New York: HarperPerennial.
- McNicol, S. (2017). The potential of educational comics as a health information medium. *Health Information & Libraries Journal*, 34(1), 20-31. doi: 10.1111/hir.12145

- McVicker, C. (2007). Comic strips as a text structure for learning to read. *The Reading Teacher* 61(1), 85–88. doi:10.1598/RT.61.1.9
- Megawati, F., & Anugerahwati, M. (2012). Comic strips: A study on the teaching of writing narrative texts to Indonesian EFL students. *TEFLIN Journal*, 23(2), 183-205. <http://journal.teflin.org/index.php/journal/article/view/196> adresinden edinilmiştir.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. revised and expanded from " case study research in education."*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Anı.
- Mertkan, Ş. (2015). *Karma araştırma tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Mickey Mouse. <https://www.deviantart.com/kennf11/art/Mickey-Mouse-1928-Original-772885606> adresinden edinilmiştir.
- Miles, M. B., & Huberman, A.M. (2019). *Nitel veri analizi: Genişletilmiş bir kaynak kitap* (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Miranda, S. A. C., Salazar, G. M. U., & Larenas, C. H. D. (2018). Comic-based instruction and vocabulary learning among 11th and 12th graders in two Chilean schools. *InterSedes*, 19(39), 78-103. doi: 10.15517/isucr.v19i39.34071
- Olson, J. C. (2008). *The comic strip as a medium for promoting science literacy*. Northridge: California State University Press.
- Onaran, A. Ş. (1994). *Türk sineması* (I. Cilt). Kitle.
- Oral, T. (1992). *Çizgili romanlar*. İstanbul: Arredamento Dekorasyon.
- Orçan, A. (2013). *Çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikâyelerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin ve fiziğe ilişkin tutumlarının gelişimine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 354656)
- Oruç, C., Tecim, E., & Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *EKEV Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Oruç, Ş & Teymuroğlu, B. (2016) Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi film kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *International Journal of Field Education*, 2 (2), 92-106.
- Öner, S. (2013). *The effect of a selected graphic novel on reading comprehension* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.332647)
- Öz, C. (2013). *Moda tasarımı eğitimi alan lisans öğrencilerinin popüler kültür ürünü olan çizgi romanın ve kahramanlarının günümüz modası ve yaratıcılıklarına etkilerine dair görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.333498)
- Özdemir, E. (2010). *The effect of instructional comics on sixth grade students' achievement in heat transfer* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.268456)
- Özdemir Adak, A., & Ramazan, O. (2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35, 157-173. <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/812> adresinden edinilmiştir.

- Özer, S. (2012). *Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi filmlerin kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.314775)
- Özkefeli, D. (2017). *Türkiye'de gazetelerde yayınlanan çizgi roman tarihi ve örnekleri* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.473440)
- Özön, N. (2008). *Sinema sanatına giriş*. İstanbul: AgoraKitaplığı.
- Öztaş, S. (2007). *Tarih öğretimi ve filmler: 'Tarih öğretiminde film kullanılmasının öğrenci başarısı üzerine etkisi'* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.206974)
- Park, J. S., Kim, D. H., & Chung, M. S. (2011). Anatomy comic strips. *Anatomical Sciences Education*, 4(5), 275-279. http://vkh.ajou.ac.kr/cartoon_english/Anatomy%20comic%20strips.pdf adresinden edinilmiştir.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Peacock, M. (1997). The effect of authentic materials on the motivation of EFL learners, *ELT Journal*, 51(2), 144–156.
- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). *Communication and persuasion: Central and peripheral routes to attitude change*. New York: Springer-Verlag.
- Pitriana, D., & Syahrudin, J. (2013). The use of cartoon movie as a media in teaching vocabulary to young learners. *Journal of English Language Teaching*, 1(2), 106-113. <http://ejournal.unp.ac.id/index.php/jelt/article/viewFile/1281/1109> adresinden edinilmiştir.
- Platin, A. (1985). Tek resimden dizi resme geçiş. *Gösteri*, 61.
- Poggenpoel, M., & Myburgh, C. (2003). The researcher as research instrument in educational research: A possible threat to trustworthiness?. *Education*, 123(2), 418-421.
- Poohkay, B., & Szabo, M. (1995). *Effects of animation and visuals on learning high school mathematics*. Anahaim, CA: Annual Meeting of the Association for Educational Communications and Technology. (ERIC Document No. ED 380122)
- Popa, N. L., & Tarabuzan, E. O. (2015). Using comic strips in teaching and learning French as foreign language: Changes in motivational beliefs. *Review of Artistic Education*, 9(10), 273–278. <https://katieanimation.wordpress.com/2015/03/04/praxinoscope-1877/> adresinden edinilmiştir.
- Purnell, K. N., & Solman, R. T. (1991). The influence of technical illustrations on students' comprehension in geography. *Reading Research Quarterly*, 26(3), 277-299. https://www.jstor.org/stable/747764?seq=2#metadata_info_tab_contents adresinden edinilmiştir.
- Richter, T., Rendigs, A. & Maminirina, C. P. (2015). Conservation messages in speech bubbles—evaluation of an environmental education comic distributed in elementary schools in madagascar. *Sustainability*, 7, 8855–8880.
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes, and values: A theory of organization and change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Rota, G., & Izquierdo, J. (2003). "Comics" as a tool for teaching biotechnology in primary schools. *Issues in Biotechnology Teaching*, 6(2), 85-89.

<http://www.ejbiotechnology.info/index.php/ejbiotechnology/article/view/v6n2-i02/581> adresinden edinilmiştir.

- Sancak, Y. (2018). *Çizgi filmlerin din eğitimindeki rolü hakkında din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin görüşleri: Sivas ve Kars ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.521201)
- Schreiber, J. & Asner-Self, K. (2011). *Educational research*. John Wiley & Sons.
- Segie, F. N., & Bayyurt, Y. (2015). *Nitel araştırma: yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Ankara: Anı.
- Solomon, C., & Stark, R. (1983). *The complete Kodak animation book*. Eastman Kodak Company.
- Sones, W. W. D. (1944). The comics and instructional method. *Journal of Educational Sociology*, 18, 232-240. <http://itec830.pbworks.com/f/william+sones+EDU+COMICS.pdf>/ adresinden edinilmiştir.
- Song, Y., Heo, M., Krumenaker, L., & Tippins, D. (2008). Cartoons-an alternative learning assessment. *Science Scope*, 32(1), 16-21.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Su, S. C., & Liang, E. (2014). Elementary students' motivation and attitudes toward English animated cartoons at a cram school. *International Journal of Arts and Commerce*, 3(5), 15-36. https://ijac.org.uk/images/frontImages/gallery/Vol._3_No._5/2.pdf adresinden edinilmiştir.
- Sultana, S. (2010). Cartoons as an entertaining source of learning English (L2) for the young learners (YL). *ELT Weekly*, 57(6). <http://eltweekly.com/2010/04/57-research-paper-cartoons-as-an-entertaining-source-of-learning-englishl2-for-the-young-learnersyl-by-sharmin-sultana/> adresinden edinilmiştir.
- Tanju, E. H. (2013). Edebi türler açısından çocuk edebiyatı. M. Gönen (Ed.), *Çocuk edebiyatı* içinde (ss. 93-159). Ankara: Pegem Akademi.
- Taş Alicenap, Ç. (2015). Kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılması. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 37, 11-26.
- Tatalovic, M. (2009). Science comics as tools for science education and communication: a brief, exploratory study. *Journal of Science Communication*, 8(4), 1-17. <https://jcom.sissa.it/archive/08/04/Jcom0804%282009%29A02> adresinden edinilmiştir.
- TDK. (2019). *Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Tilley, C. L. (2008). Reading comics. *School Library Media Activities Monthly*, 24(9), 23-26.
- Topkaya, Y. (2014). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde eğitici çizgi roman kullanımının bilişsel ve duyuşsal öğrenmelere etkisi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 36651)
- Topkaya, Y., & Yılar, B. (2015). Analysis student views related to educative comics. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(3), 106-117. doi:10.17121/ressjournal.333
- Topkaya, Y. (2016a). Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 259-272.

- Topkaya, Y. (2016b). Eğitici çizgi romanların çevre sorunlarına yönelik bilişsel ve duyuşsal öğrenmeler üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 41(187), 199-219. doi: 10.15390/EB.2016.5713
- Topkaya, Y., & Şimşek, U. (2015). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine yönelik tutum üzerinde eğitici çizgi romanların etkisi. *Journal of Computer and Education Research*, 3(6), 152-167.
- Topkaya, Y., & Şimşek, U. (2016). The effect of educational comics on the academic achievement and attitude towards earthquake. *International Online Journal of Educational Sciences*, 8(3), 46-54. doi: <http://dx.doi.org/10.15345/iojes.2016.03.005>
- Topkaya, Y. (2017). Demokratik algı üzerine eğitici çizgi romanların etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 747-756.
- Topkaya, Y. & Şimşek, U. (2017). Görsel bir öğretim materyali: Eğitici çizgi roman. R. Turan & H. Akdağ (Ed.), *Sosyal Bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar III* içinde (ss. 201-220). Ankara: Pegem Akademi.
- Torun, F. P. (2008). *Contextualized language instruction: Exploring the role of authentic animated stories on the attitudes of young EFL learners towards learning English* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.2017186)
- Thaumatrope. <https://www.lacourdespetits.com/fabriquer-thaumatrope-halloween/> adresinden edinilmiştir.
- Trent, C., & Kinlaw, R. (1979). Comic books: An effective teaching tool. *Journal of Extension*, 17, 18-23. <https://www.joe.org/joe/1979january/> adresinden edinilmiştir.
- Tuncer, N. (1993). *Çizgi roman ve çocuk*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Tuncer, N. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Tuta, H. (2018). *Davranış bilimleri kavramlar ve kuramlar*. Ankara: Seçkin.
- Türker, İ. H. (2011). Canlandırma'nın tarihçesi ve Türk canlandırma sanatı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 227-241. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/799450> adresinden edinilmiştir.
- Ulaş Taraf, H. (2011). *The use of authentic animated cartoons in teaching tenses to young L2 learners at a private primary school* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.308409)
- Ulfa, F., Salim, A., & Permana, D. (2017). Teaching vocabulary using cartoon movie. *Journal of Languages and Language Teaching*, 5(1), 23-27. doi: 10.33394/jollt.v5i1.330
- Ungan, S., & Yiğit, F. (2014). Geçmişten günümüze Türkiye'de süreli çocuk yayınları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 10, 184-198.
- Ünal, O. (2018). *Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.513238).
- Vassilikopoulou, M., Retalis, S., Nezi M., & Boloudakis, M. (2011) Pilot use of digital educational comics in language teaching. *Educational Media International*, 48(2), 115-126. doi: 10.1080/09523987.2011.576522
- Versaci, R. (2001). How comic books can change the way our students see literature: One teacher's perspective. *The English Journal*, 91(2), 61-67.

- Weitkamp, E., & Burnet, F. (2007). The Chemedian brings laughter to the chemistry classroom. *International Journal of Science Education*, 29(15), 1911-1929. doi: 10.1080/09500690701222790
- Wertham, F. (1954). *Seduction of the Innocent*. New York: Rinehart.
- Wiersma, W. (2013). The validity of surveys: Online and offline. *Oxford Internet Institute*, 18(3), 321-340.
- Williams, N. (1995). *The comic book as course book: Why and how*. Paper presented at Annual Meeting of the Teachers of English to Speakers of Other Languages, CA. <https://eric.ed.gov/?id=ED390277> adresinden edinilmiştir.
- Witkowski, J. A. (1997). Deconstructing the flowing line: cartoons in biochemistry. *Trends in Biochemical Sciences*, 22(4), 142-146.
- Wright, G., & Sherman, R. (1999). Let's create a comic strip. *Reading improvement*, 36(2), 66.
- Yakışan, M. (2008). *Biyoloji öğretiminde bilgisayar animasyonlarının kullanılmasının öğrencilerin başarı, tutum ve kavram yanlışları üzerine etkisi (Hücre konusu örneği)* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.219706).
- Yaşar, M., & Paksoy, İ. (2011). Çizgi filmlerdeki saldırgan içerikli görüntülerin, çocukların serbest oyunları sırasındaki saldırganlık düzeylerine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 279-298.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk psikolojisi* (25. baskı). İstanbul: Remzi.
- Yayan, G., & Gümüşsoy, R. (2016). Çizgi filmlerdeki imgelerin çocuk eğitimi üzerine etkisi. *Kesit Akademi Dergisi*, (4), 344-358.
- Yellow Kid. <http://www.karacizgi.com/?kc=sayfa&sid=1> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, E. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının eğitici çizgi roman hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 52-70.
- Yıldızlar, M. (2013). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldızlı, H. (2019). Gereksinim belirleme-görüşme, gözlem, kaynak tarama teknikleri ve örnek uygulamalar. V. Sönmez & F. Gülderen (Edt.), *Eğitimde örnekleriyle gereksinim analizi içinde* (ss. 146-193). Ankara: Anı.
- Zhang, T. (2015). *Online comics for the teaching and learning of chinese language in the australian context* (Yüksek Lisans Tezi). ProQuest Dissertations & Theses Global'den edinilmiştir.
- Zoetrope. https://www.puntovernal.com/en/the-zoetrope/f-41_ adresinden edinilmiştir.

EKLER

EK-1. Görüşme Soruları.

Deney-1 gurubu öğrencileri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde öğrencilere yöneltilen sorular:

1. Sosyal Bilgiler dersinizde “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinde eğitici çizgi roman kullanılması sana daha önceki derslerinizden farklı olarak ne gibi deneyimler kazandırdı?
2. Sosyal Bilgiler dersinde kullandığımız eğitici çizgi romanlar ile ilgili eleştiri ya da önerilerin var mı? (Cevap Evet ise ayrıntılı olarak paylaşımları istenmiştir).
3. Eğitici çizgi roman kullanarak ders işlemenizin avantaj ya da dezavantajları oldu mu? (Cevap Evet ise ayrıntılı olarak paylaşımları istenmiştir).

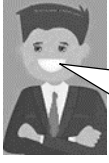
Deney-2 gurubu öğrencileri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde öğrencilere yöneltilen sorular:

1. Sosyal Bilgiler dersinizde “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinde eğitici çizgi film kullanılması sana daha önceki derslerinizden farklı olarak ne gibi deneyimler kazandırdı?
2. Sosyal Bilgiler dersinde kullandığımız eğitici çizgi filmler ile ilgili eleştiri ya da önerilerin var mı? (Cevap Evet ise ayrıntılı olarak paylaşımları istenmiştir).
3. Eğitici çizgi film kullanarak ders işlemenizin avantaj ya da dezavantajları oldu mu? (Cevap Evet ise ayrıntılı olarak paylaşımları istenmiştir).

EK-2. Altıncı Sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımları

1.Kazanım	SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	Anlama düzeyi
2.Kazanım	SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirleri ileri sürer.	Yaratma
3.Kazanım	SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.	Yaratma
4.Kazanım	SB.6.4.4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.	Değerlendirme

EK-3. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Akademik Başarı Testi

Ben bir sosyal bilim dalında uzmanım. Bazı grupların, diğer insanların davranışlarını etkilediğini ortaya koydum. Birçok yönetici bunun farkında ve insanları yönlendirmek için bunu kullanmakta.

1)Yukarıdaki ifadeler hangi sosyal bilim dalının toplum üzerinde etkili olduğunun kanıtıdır?

- a) Sosyoloji b)Antropoloji c) Ekonomi d) Arkeoloji

Bir gün tarlamda bir madeni para buldum. Bunu bazı uzmanlar inceledi ve paranın Lidyalılara ait olduğunu söyledi. Bunun üzerine buraya farklı uzmanlar gelerek kazılar yaptı. Onlar da bazı eserler buldu. Artık bu eserleri görmeye her gün yüzlerce turist geliyor.

2)Çiftçinin anlattıklarına göre hangi iki bilim dalının etkisiyle tarla bir turizm alanına dönüşmüştür.

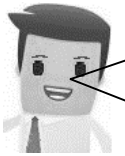
- a)Arkeoloji-Antropoloji b)Nüsmatik-Arkeoloji c)Ekonomi-Sosyoloji d)Tarih-Coğrafya

3) Öğretmeniniz sizden, ilgili olduğunuz bir konuda bilimsel araştırma tasarlamanızı isteseydi aşağıdakilerden hangisi yapacağınız bu araştırmanın basamaklarından biri olamazdı?

- a) Öznel yargıları belirleme b) Konuyu belirleme c) Problemi belirleme d) Rapor oluşturma

4)Aşağıdakilerden hangisi sosyal bilimlerdeki çalışmaların toplum hayatını etkilediğini iddia eden birinin vereceği örneklerden olamaz?

- a) Bir çiftçinin coğrafya bulgularına göre tarımsal faaliyetlerinde değişikliklere gitmesi
b) Bir sürücünün arabasına çarpan bir sürücüyle kavga etmek yerine hukuk kurallarına güvenmesi
c) Toplumda Ermeni soykırımına yönelik söylentilere karşı tarihçilerin yaptığı araştırma sonuçlarına başvurması
d) Ağır bir kasayı kaldırmakta güçlük çeken birinin fizik kurallarından faydalanarak işini kolaylaştırması

Ülkemizde bulunan Suriyeli misafirlerimizin kültürümüz üzerindeki etkileri konulu bir araştırma yürütüyorum. Ben kaynak taraması yaptım ve mevcut bilgileri topladım. Bu aşamadan sonra araştırmaya senin devam etmeni istiyorum.

5)Bu araştırmayı siz devam ettirecek olsaydınız aşağıdaki bilimsel basamaklardan hangisiyle devam ederdingiz?

- a)Konuyu belirleme b)Rapor oluşturma c)Problemi ortaya koyma d)Kaynak taraması yapma

6) Karşılaştığı bir problemi bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak çözmek isteyen Ayşe aşağıdaki sıralamaların hangisini takip etmelidir?

A	B
Problemi ortaya koyma	Sürenin belirlenmesi
Rapor oluşturma	Rapor oluşturma
Konuyu belirleme	Konuyu belirleme
Kaynak taraması yapma	Problemi ortaya koyma
Sürenin belirlenmesi	Kaynak taraması yapma

C	D
Problemi ortaya koyma	Konuyu belirleme
Kaynak taraması yapma	Problemi ortaya koyma
Sürenin belirlenmesi	Sürenin belirlenmesi
Konuyu belirleme	Kaynak taraması yapma
Rapor oluşturma	Rapor oluşturma

Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu, toplumumuzun gereksinimleri doğrultusunda

7)Aşağıdakilerden hangisi Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun toplumsal etkilerine örnek olarak verilemez

- Tarihimizi araştırarak ortak duygularla toplumsal beraberliği güçlendirme
- Dilimizi yabancı dillerin etkisinden koruyarak kültürümüzü devam ettirme
- Diğer kültürlerin kötü yönlerini araştırarak en güzel kültüre sahip olduğumuzu kanıtlama
- Tarihimizle ilgili doğru olmayan iddiaları çürüterek saygınlığımızı koruma

8)İnsanların genetiği değiştirilmiş gıdaları tüketmeye devam etmesi durumunda aşağıdakilerden hangisinin gerçekleşeceğini ileri sürebilirsiniz?

- Sağlık sorunları artış gösterecektir.
- Hayvansal gıdalar artık tüketilmeyecektir.
- İnternette yemek sipariş edilmeyecektir.
- İnsanlar yemekleri daha pahalı yiyeceklerdir.

9) Özge bilimsel bir araştırma yapmıştır. Elde ettiği sonuçlardan başkalarının da haberdar olmasını istemektedir. Bu isteği aşağıdaki süreçlerin hangisinde gerçekleştirebilir?

- Konuyu belirleme süreci
- Problemi belirleme süreci
- Raporların yayımlanma süreci
- Kaynak taraması süreci

Ben bir araştırma grubuna başkanlık yapıyorum. Şimdi kütüphaneye gidiyoruz ve oradaki kitaplardan konumuzla ilgili bilgiler edineceğiz.

10) Bu araştırmacıların bilimsel bir araştırmanın hangi basamağında olduğu söylenebilir?

- a) Rapor oluşturma b) Kaynak taraması yapma
c) Problemi ortaya koyma d) Konuyu belirleme

11) Aşağıdaki gelişmelerden hangisinin yaygınlaşması hava kirliliğinden kaynaklanan hastalıkların azalmasını sağlayacağı düşünülebilir?

- a) Tıp alanında akıllı robotların kullanılması
b) Güneş enerjisinden elektrik üretiminin yaygınlaşması
c) İnsansız savaş uçaklarının geliştirilmesi
d) Sürücüsüz arabaların icat edilmesi

12) Ülkemizin gelecekte bilim ve teknoloji alanında önde gelen ülkeler arasında olması için öncelikle aşağıdaki alanlardan hangisine yatırım yapılmalıdır?

- a) Tarım sektörüne b) Spor kulüplerine c) Eğitim kurumlarına d) Turizm sektörüne

13) Ahmet, harçlıklarıyla kitap almak ister. Arkadaşının tavsiyesine uyup daha ucuz olduğu için bantrolsüz kitap alır ve kaynağını göstererek kitaptan alıntılar paylaşır.

Bu hikâyede Ahmet'in yaptığı hata nedir?

- a) Annesinin verdiği paraları gizlemesi b) Arkadaşlarına kitapçıyı tavsiye etmesi
c) Sosyal medyada kitaptan alıntılar paylaşması d) Korsan bir kitap alıp okuması

14) Ali ödevinde bilimsel araştırma basamaklarına göre sırasıyla;

- çalışma konusunu belirlemiş,
- problemi belirlemiş,
- konuyla ilgili kaynakları taramış,
- çalışmanın ne kadar süreceğini belirlemiş,
- çalışmalarını bir rapor haline getirmiştir.

Ali bu basamaklardan birinde hata yapmıştır. Bu hata aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Süre belirlemeden kaynak taraması yapması
b) Kaynak taraması yapmadan problemi belirlemesi
c) Raporu oluşturmadan problemi belirlemesi
d) Problemi belirlemeden konuyu belirlemesi

15)**Spiker:** Bugünkü konuğumuz Bilal Bey, kansere karşı geliştirdiği ilacını tanıtıyor bize.

Bilal Bey: Ben bu ilacı geliştirmek için çok çalıştım. Hasta fareler üzerinde denedim ve olumlu sonuçlar aldım. Bu ilaç artık kanser hastaları tarafından kullanılabilir. İlacın maliyetini düşürmek için patent başvurusu yapmadım. Böylelikle hastalar ilacı daha ucuz alabilecek.

Radyo programına katılan Bilal Bey'in ilacı üzerinde yasal hak iddia edebilmesi için ne yapması gerekir?

- a) Radyo programına katılması
- b) İlacın patentini alması
- c) İlacı daha pahalı satması
- d) Fareler üzerinde deney yapması

16) Aşağıdakilerden hangisi teknolojik gelişmelerin bize sağlayacağı faydalar arasında gösterilemez?

- a) Bilişim teknolojileri sayesinde bilginin çabuk yayılması
- b) Günlük hayatı daha yaşanılabilir hale getirme
- c) Aşırı etki alanına sahip silahlar geliştirme
- d) Daha hızlı ulaşım araçlarıyla zaman kazanma

17) Mehmet, sınavlara hazırlanmak için arkadaşının kitabının fotokopisini çekmiştir. Daha sonra çalıştığı konulardan edindiği bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmıştır.

Mehmet'in yaptığı hangi davranış yasalara aykırıdır?

- a) Sınavlarına son gün çalışması
- b) Arkadaşının ders kitabını alması
- c) Bilgilerini arkadaşlarıyla paylaşması
- d) Ders kitabının fotokopisini çekmesi

18)Gamze, arkadaşına bir filmi çok beğendiğini ama DVD'sinin pahalı olduğunu söylemiştir.

Arkadaşı da filmin DVD'sini almana gerek yok, internetten bedava izleyebilirsin demiştir.

Gamze'nin arkadaşına aşağıdakilerden hangisini söylemesi daha uygun olur?

- a) Bunu bilmiyordum. Bana öğretir misin?
- b) Ben bilgisayar kullanamıyorum. Bana yardımcı olur musun?
- c) Ben telif haklarına uymayı tercih ederim.
- d) İnternette görüntü kalitesi düşük oluyordur.

19)Hasan Usta, özel bir tür motor üretmiş ve bunun patentini almıştır. Ancak Fatih Usta motorun pahalı olduğunu ve aynısını daha ucuza yapacağını söylemiştir.

Fatih Usta'ya verilen aşağıdaki tepkilerden hangisi doğrudur?

- a) Fatih Usta bir plaketle ödüllendirilmelidir.
- b) Fatih Usta motordan elde edilecek kazançta ortak olmalıdır.
- c) Fatih Usta'nın mekanik işlerdeki yeteneği sınırlandırılmalıdır.
- d) Fatih Usta'dan, Hasan Usta'nın patent haklarına saygılı olması istenmelidir.

20)**Taha:** Ben bir icat yaptım ama bunu nasıl yasal güvence altına alacağımı bilmiyorum.

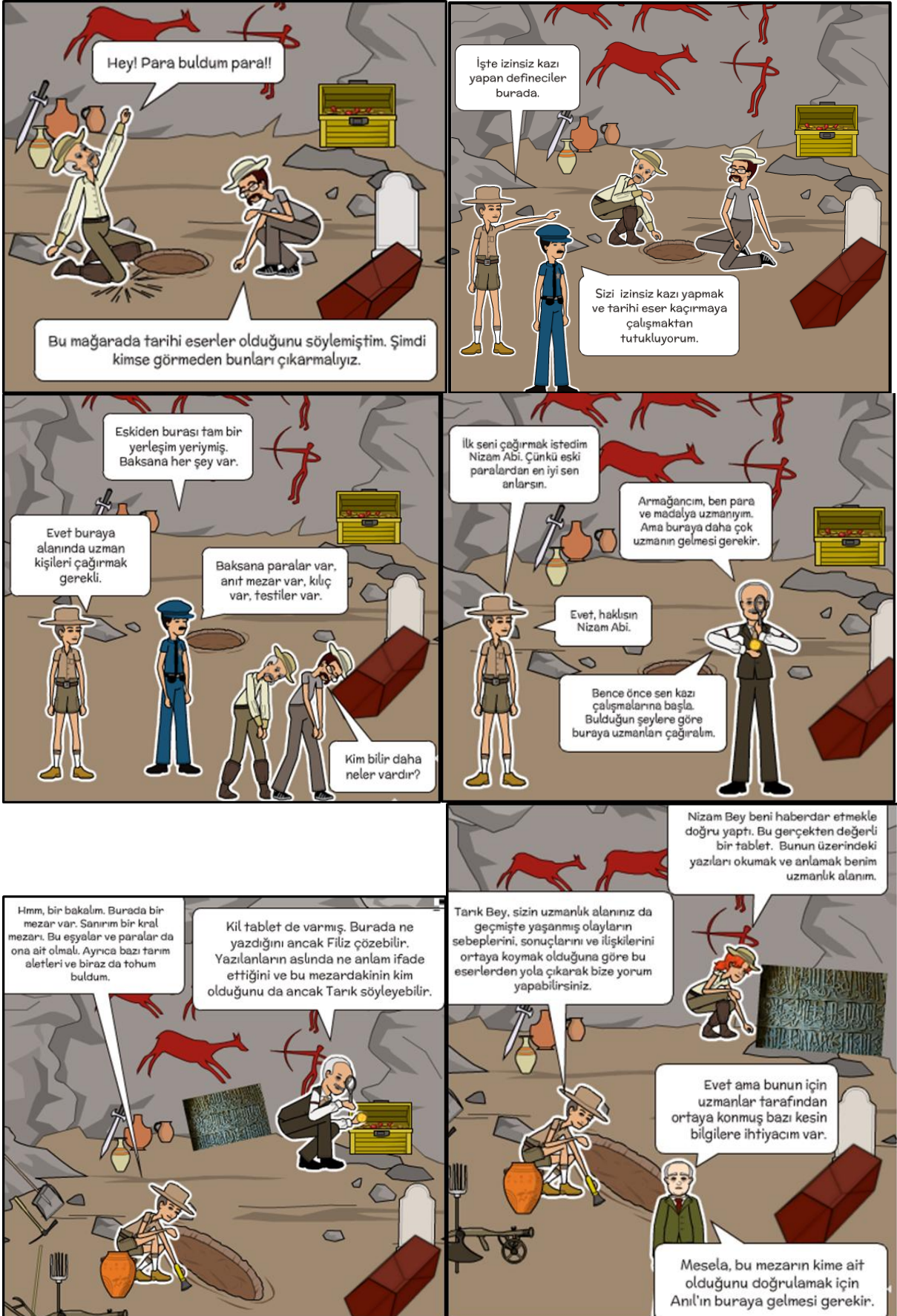
Yasin:

Yasin'in vereceği en uygun öneri aşağıdakilerin hangisi olabilir?

- a) Özel güvenlikle koruma sağlaması
- b) Polisi durumdan haberdar etmesi
- c) İcadı herkesten gizlemesi
- d) Patent başvurusu yapması

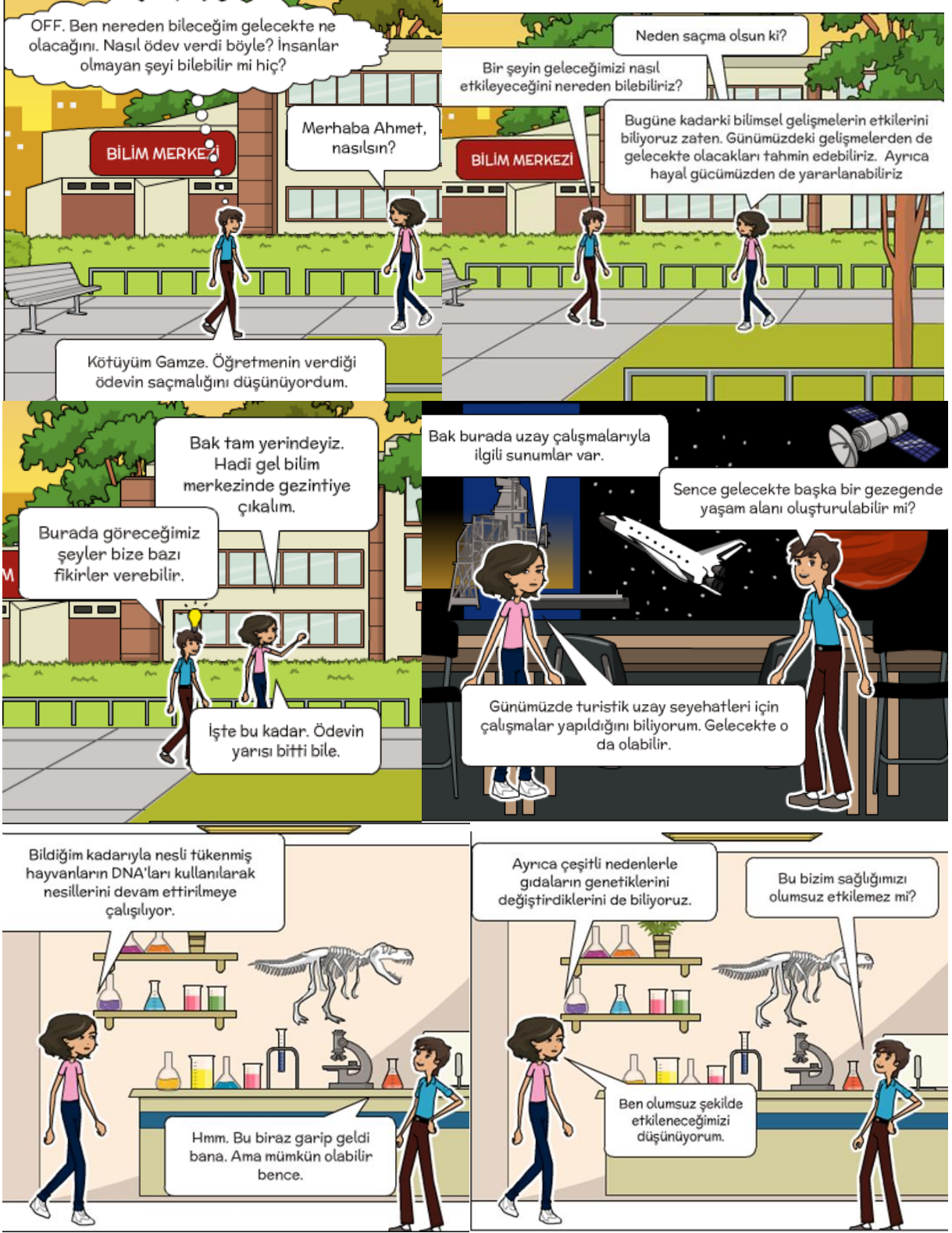
EK-4. Araştırmada Kullanılan Eğitici Çizgi Romanlar.

Birinci Kazanıma yönelik eğitici çizgi roman.

İkinci kazanıma yönelik eğitici çizgi roman.

Üçüncü kazanıma yönelik eğitici çizgi roman.

Dördüncü kazanıma yönelik eğitici çizgi roman.

EK-5. Araştırmada kullanılan eğitici çizgi romanlardan kareler.

Morpa Kampüs içeriği

Talihsiz Mucitler (TRT)

Canım Kardeşim

İstanbul Muhafızları (TRT)

Morpa Kampüs içeriği:

EK-6. Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği

Sevgili Öğrenci, Bu form, sizlerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin motivasyonunuzu ölçmek için geliştirilmiştir. Her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümleye ne derecede katıldığınızı belirtmek için size en uygun olan seçeneği çarpı işareti (X) koyarak işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi işaretlemeye özen gösteriniz. Yardım ve katkılarınız için teşekkürler.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Sosyal Bilgiler dersinde sorulan soruları herkesten önce cevaplamak isterim	1	2	3	4	5
2.Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili merak ettiklerimi öğrenmek için araştırma yaparım.	1	2	3	4	5
3. Sosyal Bilgiler dersinde aktif bir öğrenci olmak istemem.*	1	2	3	4	5
4. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinliklere gönüllü olarak katılırım.	1	2	3	4	5
5.Sosyal Bilgiler konularıyla ilgili fikir sahibi olmak için gayret göstermem*	1	2	3	4	5
6. Sosyal Bilgiler dersinde yüksek notlar almak için çabalamam.*	1	2	3	4	5
7. Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olursam, kendimi iyi hissederim.	1	2	3	4	5
8. Sosyal Bilgiler dersine, ailemin baskısıyla çalışırım.*	1	2	3	4	5
9. Sevilen bir öğrenci olmak için Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isterim.	1	2	3	4	5
10.Sosyal Bilgiler dersindeki başarılarımla örnek gösterilmek istemem*	1	2	3	4	5
11. Sosyal Bilgiler dersinde başarısız olursam üzülmem.*	1	2	3	4	5
12. Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak için zevkle çalışırım.	1	2	3	4	5
13. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinliklerde görev almak istemem.*	1	2	3	4	5
14. Sosyal Bilgiler ders kitabımı merakla incelerim.	1	2	3	4	5
15. Sosyal Bilgiler dersine, arkadaşlarımdan bana özenmelerini istediğim için çalışırım.	1	2	3	4	5
16. Arkadaşlarımdan bilmedikleri soruları bana sormaları için Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isterim.	1	2	3	4	5
17. Sosyal Bilgiler dersine öğretmenimin gözüne girmek için çalışırım.	1	2	3	4	5
18. Sosyal Bilgiler dersinde, sınıftaki en başarılı öğrenci olmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
19.Sosyal Bilgiler dersindeki sorumluluklarımı yerine getirmek hoşuma gider.	1	2	3	4	5
20.Sosyal Bilgiler dersine öğretmenim beni takdir etmesi için çalışırım.	1	2	3	4	5
21. Arkadaşlarım beni daha çok sevsin diye Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isterim.	1	2	3	4	5
22.Sosyal Bilgiler dersini, yeni şeyler öğrenmek için dikkatle takip ederim.	1	2	3	4	5
23. Sosyal Bilgiler dersine çalışmayı önemsemem.*	1	2	3	4	5

*Olumsuz maddeler

EK-7. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Sosyal Bilgiler benim için önemli bir derstir.	1	2	3	4	5
2. Sosyal Bilgiler dersinin bir an önce bitmesini isterim.*	1	2	3	4	5
3. Gelecekte Sosyal Bilgiler öğretmeni olmak isterim	1	2	3	4	5
4. Sosyal Bilgiler dersine çalışmaktan nefret ederim.*	1	2	3	4	5
5.Sosyal Bilgiler dersindeki konulara merak duyarım.	1	2	3	4	5
6. Sosyal Bilgiler dersindeki konular, ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
7. Sosyal Bilgiler dersine çalışmak yorucudur.*	1	2	3	4	5
8. Sosyal Bilgiler dersi yerine, başka dersleri tercih ederim.*	1	2	3	4	5
9.Kendimi iyi ifade edebildiğim derslerden biri, Sosyal Bilgilerdir.*	1	2	3	4	5
10. Ne yaparsam yapayım, Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olamam.*	1	2	3	4	5
11. Sosyal Bilgiler dersine çalışırken sıkılmam.	1	2	3	4	5
12. Sosyal Bilgiler dersini ilgiyle takip ederim.	1	2	3	4	5
13.Sosyal Bilgiler dersinde kendimi gergin hissederim.*	1	2	3	4	5
14. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını heyecanla beklerim.	1	2	3	4	5
15. Sosyal Bilgiler dersinde zorlanırım.*	1	2	3	4	5
16. Boş zamanlarımda, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin bir şeyler okumaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
17. Sosyal Bilgiler dersini daha uzun süre işlemek isterim.	1	2	3	4	5
18. Keşke Sosyal Bilgiler dersi hiç olmasaydı.*	1	2	3	4	5
19. Sosyal Bilgiler, kendimi yetersiz hissettiğim derslerden biridir.*	1	2	3	4	5
20. Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesini hiç istemem.*	1	2	3	4	5
21. Sosyal Bilgiler dersini gerekli bulurum.	1	2	3	4	5
22. Sosyal Bilgiler dersindeki konular ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
23. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerim, bana hiç fayda sağlamaz.*	1	2	3	4	5
24. Sosyal Bilgiler dersinde görev almaktan memnun olurum.	1	2	3	4	5
25. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını hiç istemem.*	1	2	3	4	5
26. Sosyal Bilgiler dersinde, kendimi güvende hissederim.	1	2	3	4	5
27. Sosyal Bilgiler gereksiz bir derstir.*	1	2	3	4	5
28. Sosyal Bilgiler dersinin bitmesini istemem.	1	2	3	4	5
29. Sosyal Bilgiler dersini sevmem.*	1	2	3	4	5

EK-8. Araştırma İzni

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Kilis Milli Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Mehmet ŞENTÜRK
Kurumu / Üniversitesi	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Araştırma yapılacak il	KİLİS
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğüne Bağlı Ortaokullar
Araştırmanın konusu	Sosyal bilgiler dersinde eğitimci çizgi romanlar ve eğitimci çizgi filmlerin etkinliğinin karşılaştırılması
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Araştırma
Veri toplama araçları	Anket
Görüş istenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Söz konusu çalışmanın okul müdürlüklerinin sorumluluğunda ve gözetiminde eğitim ve öğretimi aksatmamak kaydı ile gönüllülük esasına göre yapılması uygun görülmektedir	
Komisyon kararı	Oybirliği
Muhalif üyenin Adı ve Soyadı:	Yok

Mehmet BABA
ŞUBE MÜDÜRÜ

Özlem ÖZÜNCÜ
ARGE ÜYESİ

İsmail YENER
ARGE ÜYESİ

UYGUNDUR

M. Emin AKKURT

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRÜ

ÖZ GEÇMİŞ

1988 yılında Akçaabat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Akçaabat'ta tamamladı. 2011 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde doktora eğitimine başladı. 2017 yılında Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı.

